

Ingevolge de opdracht van het Duitsche Bezettings-
bestuur om den Bÿzonderen Vrÿwilligen Land-
storm te ontbinden, wordt

E. Schipper

Bÿzondere Vrÿwilliger bÿ het Landstormkorps
TWENTSCH VERBAND.

op de meest eervolle wÿze ontheven van zÿne verbintenis
bÿ den Bÿzonderen Vrÿwilligen Landstorm
onder dankbetuiging voor de bereidheid, tÿdens den duur
zÿner verbintenis betoond, om zich bÿ het uitbreken van
revolutionaire woelingen ter beschikking van de Regeering
te stellen.

29 Juli, Oorlogsjaar 1940.

De Korpscommandant.

De Gewestelÿke Landstorm Commissie

Voorzitter

Secretaris

Derk Jan te Rietstap
Landbouwer
 Geb. 7-4-1913 te Ze hem.
 Gef. 2-3-1945 te Varsseveld.

In Memoriam

In dit en het volgend nummer herdenken wij de mannen uit Bergentheim, die het offer van hun leven brachten in de strijd voor vrijheid en recht.

Gerrit Jan Ormel
Landbouwer
 Geb. 13-11-1910 te Dinxperlo.
 Gef. 2-3-1945 te Varsseveld.

Geert Salomons Lzn.
Landbouwer
 Geb. 10-6-1914 te Hardenberg.
 Gef. 2-3-1945 te Varsseveld.

Hendrik Jan Post
Arts
 Geb. 18-4-1902 te Heukelum.
 Gef. 8-3-1945 te Woeste Hoeve.

Hermannes Schuurman
Opzichter V.V.O.
 Geb. 25-2-1914 te Hardenberg.
 Gef. 2-3-1945 te Varsseveld.

Albert Bols
Opzichter V.V.O.
 Geb. 19-12-1909 te Hardenberg.
 Gef. 2-3-1945 te Varsseveld.

Cornelis Lucas de Jong
Ambtenaar P.T.T.
 Geb. 26-7-1921 te Ambt-
 Hardenberg. Gest. 2-5-'45 in
 het Concentr.kamp te Wöbeln.

Het waren gewone mannen en jongens, die in stilte hun weg gingen. Het zou geenszins in overeenstemming zijn met hun leven, noch veel minder zouden ze het gewenst hebben, om op deze plaats een beschrijving te geven van hun werk in de strijd tegen de bezetter. Toch is het goed om een In Memoriam aan hen te wijden. Om dankbaar te gedenken alles wat zij deden. Bovenal om God te danken, dat Hij ons zulke mannen gaf.

Reeds dadelijk na de bezetting van ons land, leefde onder enkelen in Bergentheim de geest van verzet. Als eersten, die niet alleen in woord maar ook in der daad, blijk gaven van deze geest noemen we Derk Jan te Rietstap en Gerit Jan Ormel. Terwijl we daarnaast direct kunnen noemen: Geert Salomons Lzn., docter Post en Kees de Jong. In de loop van de tijd vonden ook Mans Schuurman en Albert Bols hier een aanknopingspunt, om ons slechts te beperken tot degenen, die ons ontvallen zijn.

Langzamerhand ontstond er een gemeenschap om en tussen deze mannen, een gemeenschap, die meer georganiseerd werd toen Trouw ook daar haar intrede deed. Meermalen, ja geregeld vonden de vertegenwoordigers van Trouw met hun koeriers en koeriersters hier, bij te Rietstap en Ormel een gastvrij onderdak. In de loop van de tijd ontwikkelde zich dan ook hier een organisatie, die zich bezig hield met allerlei illegale actie. Tenslotte werd een kring gevormd van de N.B.S.-SG waartoe ook behoorde W. v. d. Sluis, G. Griemink, G. Luichies, R. Seinen, A. Kremer, en A. Timmerman. (Zie volgend nummer van dit blad.)

Ontzaglijk veel werk is door eerstgenoemden verzet, waarbij we vooral niet mogen vergeten het aandeel van hun vrouwen. Steeds klaar om voor alles te zorgen, waren ook zij de stille krachten waar een ongemerkte, maar niettemin stimulerende invloed van uitging. Later in de gevangenis was dit hun mannen nog tot troost en bemoediging. En boven dit alles: Ook hun geloof.

Hun verzet was niet geboren uit een geest van grootdoenerij of van

avonturieren. Hun doen en laten in de worsteling om de vrijheid werd geheel en al beheerst door hun principe van het geloof in God. Hun strijd zagen ze als een plicht. Daarom waren ze wars van alle mensenverheerlijking, daar ze enkel deden wat hun opgelegd was. Hunkerend hebben ze uitgezien naar de dag der bevrijding. Om weer samen met hun g.zin te kunnen leven en werken in een vrij vaderland.

Helaas, 't mocht niet zo zijn.

In de avond van de elfde Januari 1945 werden Mans Schuurman en Albert Bols gearresteerd door de SD, die verblijf hield in het voormalig kamp der NAD te Bergentheim. In de ochtend van de volgende dag werd Albert Timmerman, waar het wapendepot der NBS zich bevond, van zijn bed gelicht. Samen werden ze naar het beruchte kamp „Erica” te Ommen vervoerd.

In de loop van de dag werden nog gearesteerd: D. J. te Rietstap, G. J. Ormel, G. Salomons Lzn., W. v. d. Sluis, G. Griemink, G. Luichies, R. Seinen en W. Berenst. (Laatstgenoemde werd later alleen naar Duitsland vervoerd en wist vandaar te ontvluchten.)

Ook deze allen werden naar „Erica” vervoerd, waar ze veel hebben geleden. Vandaar leidde hun weg naar de gevangenis te Almelo. Enkele malen ontvingen ze hier bezoek van hun familieleden, totdat ze plotseling werden vervoerd naar de „Kruisberg” te Doetinchem.

Veel is voor hen gebeden en gewerkt. Toch mocht dit niet leiden tot het gwenste doel.

(Wordt vervolgd).

...HEB JIJ EEN BROER, IK HEB EEN VRIND,
EEN VADER JIJ, IK HEB EEN KIND,
DIE IN DE KLAUWEN VAN HET BEEST
TOT IN DE DOOD ZIJN TROUW GEWEEST.

ZEER KOSTBAAR IS HUN DEEL EN LOT
IN HET RECHTVAARDIG OOG VAN GOD.
ZIJ ZIJN DE DEUREN DOORGEGAAN,
WAARBIJ DE WITTE ENG'LEN STAAN.
HUN LICHAAM IS ALS GRAAN GEZAAD,
MAAR EENMAAL WORDT DE OOGST GEMAAID

D. v. d. STOEP

ALBERT KREMER
 Geboren 8 Mei 1905
 te Ambt Hardenberg.
 Gefusilleerd 5 April 1945
 te Beerzerveld.

In Memoriam

In dit nummer zetten wij de herdenking
 van de gevallen uit Bergentheim,
 welke herdenking wij in het vorige
 nummer aanvingen, voort.

GERRIT GRIEMINK
 Ambtenaar R.K.B.
 Geboren 9 November 1917
 te Emmen.
 Gefusilleerd 2 Maart 1945
 te Varsseveld.

GERRIT LUICHIES
 Landbouwer.
 Geboren 9 Augustus 1886
 te Hardenberg.
 Gefusilleerd 2 Maart 1945
 te Varsseveld.

WILLEM van der SLUIS
 Schilder.
 Geboren 5 April 1910
 te Avereest.
 Gefusilleerd 2 Maart 1945
 te Varsseveld.

ROELOF SEINEN
 Opzichter Rijks-Waterstaat.
 Geboren 19 September 1912
 te Meppel.
 Gefusilleerd 2 Maart 1945
 te Varsseveld.

ALBERT TIMMERMAN
 Landbouwer.
 Geboren 11 Januari 1898
 te Gramsbergen.
 Gefusilleerd 2 Maart 1945
 te Varsseveld.

Het waren gewone mannen en jongens, die in stilte hun weg gingen. Het zou geenszins in overeenstemming zijn met hun leven, noch veel minder zouden ze het gewenst hebben om op deze plaats een beschrijving te geven van hun werk in de strijd tegen de bezetter. Toch is het goed om een In Memoriam aan hen te wijden. Om dankbaar te gedenken alles wat zij deden. Bovenal om God te danken, dat Hij ons zulke mannen gaf.

Zondag 4 Maart heerste er ongerustheid onder de kerkgangers te Bergentheim. Er werd gemompeld over onze „jongens”, doch niemand wist eigenlijk hoe of wat. De ongerustheid werd groter toen Ds. Pieffers, de Geref. Predikant, niet voorging in de morgendienst. In beide kerkgebouwen (Geref. en Ned. Herv.) werd een vurig gebed opgezonden tot behoud van hen, die uit onze plaats waren gearresteerd. Na de morgendienst was er de zekerheid, dat onze jongens waren gefusilleerd te Varsseveld. Daarom was Ds. Pieffers niet voorgegaan in de dienst des Woords, om de familieleden de doodstijding te brengen van hun geliefden. (Ds. Dijkhuis, de Ned. Herv. Predikant was ondergedoken).

De droefheid in het dorp was niet te beschrijven. Tien van hun besten weggenomen door moordenaarshand van de vijand: te Rietstap, Ormel, Salomons, v. d. Sluis, Griemink, Bols, Luichies, Seinen, Schuurman en Timmerman.

Op 2 Maart hadden ze de dood gevonden met 36 anderen te Varsseveld achter de boerderij van boer Kraaijenbrink aan de Aaltense weg.

26 April d.a.v. mochten we hun stoffelijke overschotten opgraven, mede door de goede en liefdevolle zorg van het gemeentebestuur van Wisch, waaronder Varsseveld ressorteerd.

De volgende dag vond hun herbegrafenis plaats op de begraafplaats te Bergentheim, tezamen met W. Oordt en H. Grendelman van Beerzerveld. Samen rusten ze in één graf, verwachtende de jongste dag.

Intussen was in Februari 1945 Dr. Post gearresteerd. Hij, die steeds gereed stond om het leed der lijdende mensheid te verzachten, voorzover en zoveel hij dat kon, moest zelf een verschrikkelijke lijdensweg gaan.

Ook in het verzet werd nooit tevergeefs een beroep op hem gedaan. Nacht en dag stond hij klaar voor onderduikers enz. Alles wilde hij afstaan terwille van de goede zaak. Auto, motor, ja zich zelf. En hij heeft zich zelf gegeven. Enkele dagen na de bevrijding van Bergentheim ontvingen we de droeve tijding, dat zijn bloed de Nederlandse bodem had gekleurd. Bij de Woeste Hoeve moest hij staan voor de lopen van het vuurpeloton.

Kees de Jong, ambtenaar der P.T.T., had reeds vanaf de eerste Meidagen van 1940 een hartgrondige afkeer van de bezetter. Vol jeugdige moed, koelbloedig en vastberaden, deed hij de vijand afbreuk waar hij kon.

In de herfst van 1944 was hij genoodzaakt onder te duiken. Dat was veel gevraagd van zijn werkzame natuur.

Op 5 December daarop werd hij onverwacht gearresteerd. Standvastig bleef hij, zodat geen zijner medewerkers gevolgen onderzocht.

Ook hem bleef de lijdensweg niet bespaard. Half Mei 1945 kregen we de zekerheid dat ook Kees niet levend weer zou keren. 2 Mei was aan zijn leven een einde gekomen, in het concentratiekamp te Wöbelin. Wel mocht hij de komst der geallieerden nog aanschouwen, maar zijn uitgeteerd lichaam moest de strijd opgeven. Ver van zijn vaderland werd zijn ontzielde lichaam ter aarde besteld.

Op de bevrijdingsdag van Bergentheim, 5 April 1945, werd Albert Kremer lid der B.S., door een vijandelijke overmacht gegrepen. Redding was onmogelijk. Zonder pardon werd hij aan de kant van het Almeloze Kanaal te Beerzerveld doodgeschoten.

Niemand meer dan hij verheugde zich over het einde der onderdrukking. De vrijheid lag weer voor hem. Hij mocht de vrijheid hier nauwelijks aanschouwen, omdat Gods weg een andere was.

Enkele dagen later trouwden we zijn stoffelijk overschot toe aan de schoot der aarde op de begraafplaats te Bergentheim.

Zo betaalde Bergentheim zijn tol voor de vrijheid. Spontaan werden door de bevolking gelden bijeen gebracht tot oprichting van een monument, waarop de namen van deze dertien zijn vermeld. Elk jaar op de tweede Maart herdenkt het dorp zijn doden. Dan wordt het weer terug geroepen in de geest naar de bange jaren der bezetting.

Doch waarachtige herdenking bestaat niet alleen in het houden van toespraken of het leggen van kransen. Voor waarlijk herdenken is nodig het gaan staan naast degenen die achter bleven. Dat zijn we verplicht aan onze gevallen. Zij brachten het offer van hun leven.

ZIJ HEBBEN DE GOEDE STRIID GESTREDEN,
ZIJ HEBBEN DE LOOP GEËINDIGD,
ZIJ HEBBEN HET GELOOF BEHOUDEN,
VOORTS IS HEN WEGGELEGD
DE KROON DER RECHTVAARDIGHEID.

*Op 15 november
1944
in Almelo*

Grootste bankoverval uit historie leverde ruim 46 miljoen

De mensen spoeden zich over de drukke Wierdensestraat in Almelo huiswaarts. Hun werk zit erop en ze verlangen naar de behaaglijke warmte van de kachel thuis. Het is guur, naargeestig weer. Het is koud genoeg om iedereen diep weggedoken in de kraag van zijn jas te laten lopen. Niemand ziet de vier mannen, die zich in de richting van het filiaal van de Nederlandsche Bank begeven en daar aanbellen. Niemand ziet die andere mannen, die aanbellen bij de conciërgewoning, die naast het bankgebouw is gelegen en de mannen die zich verdept opstellen op enkele strategische punten in de straat. Niemand ziet de grote vrachtwagen, die geparkeerd staat in de Kloostergang, naast het filiaal. Het begin van de grootste bankoverval, die ooit op deze

In café Frielink vinden ook de laatste voorbereidende besprekingen plaats. Smoes vindt tien mannen bereid met hem de overval te plegen. Vrachtrijder Willem Meenks uit Rijssen, wiens broer een van de zes bankemployeees is doet mee met zijn vrachtwagen, zonder overigens te weten waar het precies om gaat.

Tijdstip

Op het afgesproken tijdstip woensdag 15 november, half zes - zijn de tien verzetsstrijders rond het filiaal van de Nederlandsche Bank aanwezig. De vrachtwagen met Willem Meenks staat in de smalle Kloostergang, naast het gebouw.

anderen zoeken op eigen gelegenheid een goed heenkomen. Met deze overhaaste vlucht dient zich 'n probleem aan. Niemand weet, waar het geld precies afgeleverd moet worden. Derk heeft dat geregeld en hij is er niet bij. De mannen weten wel, dat de buit naar Daarle moet, dus gaat de tocht in die richting.

Ontmoeting

De mannen, die het geld in ontvangst moeten nemen staan inmiddels te wachten bij de schaapskooi aan de Boldiek. Vanaf die plek moet het geld naar boer Kerkdijk in Daarle. Ze wachten tevergeefs. Als het hen te lang duurt vertrekken de mannen. Ze denken dat de overval is mislukt.

rer der Sicherheitspolizei (Sipo), Hauptsturmführer Oskar Konrad Gerbig wordt geïnformeerd. Hij luidt een grootscheeps onderzoek in. In de provoesverbalen, die de rijksrecherche na de oorlog maakt, verklaart Gerbig:

„Op 15 november 1944 des avonds ongeveer 7.30 uur werd ik door de Nederlandse politie te Almelo telefonisch op de hoogte gesteld van den blijkbaar een terroristen uitgevoerde overval op het bijkantoor van de Nederlandsche Bank te Almelo. Ik gaf onmiddellijk aan mijn plaatsvervanger, Kriminal Kommissar Haggen en enige beambten opdracht om zich naar 't gebouw van de Nederlandsche Bank te begeven en zich op de hoogte te stellen van de gebeurtenissen aldaar. Verder stelde ik on-

...gehoort om te weten dat de bank van de des bankempelees is weggedoken in de kraag van zijn jas te laten lopen. Niemand ziet de vier mannen, die zich in de richting van het filiaal van de Nederlandsche Bank begeven en daar aanbellen. Niemand ziet die andere mannen, die aanbellen, bij de conciërgewoning, die naast het bankgebouw is gelegen en de mannen die zich verdept opstellen op enkele strategische punten in de straat. Niemand ziet de grote vrachtwagen, die geparkeerd staat in de Kloostergang, naast het filiaal. Het begin van de grootste bankoverval, die ooit op deze aardbol werd gepleegd, ontgaat hen. De leden van de verzetsgroep Almelo kunnen in alle rust aan hun karwei, de diefstal van f 46.150.000 in bankbiljetten van f 25,— en f 50,—, beginnen. Het is woensdag 15 november, enkele minuten over half zes.

De overval is grondig voorbereid door de leider van de verzetsgroep Almelo, Derk Smoes uit Vriezenveen. Smoes heeft zelf lange tijd op het Almelo filiaal van de Nederlandsche Bank gewerkt. Hij moet daar overhaast vertrekken, als uitkomt, dat hij de revolver van de directeur, ene heer Smit, NSB-er heeft omgeruild voor een waardeloze houten kopie. Smoes krijgt dan nog meer tijd om zich aan zijn ondergrondse werk te wijden.

In september 1944 breekt in Nederland de spoorwegstaking uit. De Nederlandse regering in Londen heeft tot die staking opgeroepen. Aanvankelijk bestrijdt men de onkosten uit het één jaar eerder in het leven geroepen, Nationaal Steunfonds. Het fonds heeft echter geen geld genoeg om de staking lang te kunnen financieren. Er moeten andere bronnen worden aangeboord. De stakers doen een beroep op de illegaliteit. Er worden overvalen gepleegd in Utrecht - op het hoofdkantoor van de NS - in Olst, Nijmegen en Rotterdam. De buit is achtereenvolgens f 1.000.000,—, f 12.000,—, f 100.000,— en f 1.200.000,—, bij lange na niet voldoende om de staking te kunnen blijven financieren.

Tip

Dan krijgt men een tip, dat in het Almelo filiaal van de Nederlandsche Bank veel geld ligt opgeslagen. Er wordt over gesproken in de verzetsgroep Almelo. Niemand durft de verantwoording voor een overval op zich te nemen. In café Frielink te Harbrinkhoek - aan de weg van Almelo naar Tubbergen - valt de beslissing om contact op te nemen met het hoofdkwartier van de Binnenlandse Strijdkrachten in Londen. Van dit hoofdkwartier krijgt de groep Almelo toestemming de overval uit te voeren. De buitgemaakte gelden moeten ten goede komen aan de spoorwegstaking. Het geld dat eventueel niet nodig is, dient te worden verbrand of goed verstoot.

...van de des bankempelees is doet mee met zijn vrachtwagen, zonder overigens te weten waar het precies om gaat.

Tijdstip

Op het afgesproken tijdstip woensdag 15 november, half zes - zijn de tien verzetsstrijders rond het filiaal van de Nederlandsche Bank aanwezig. De vrachtwagen met Willem Meenks staat in de smalle Kloostergang, naast het gebouw.

Derk Smoes, Douwe Mik, Anton en Herman begeven zich naar de voordeur, die zo juist is gesloten. De bankempelees maken zich gereed om naar huis te gaan. Douwe belt aan. Als de jongste bediende de deur opent, vraagt hij de directeur te spreken. Voor de jongeman aan zijn boodschap kan beginnen, dringen de vier mannen de hal van het gebouw binnen. Ze zijn de situatie in enkele minuten meester. Onder de bedreiging van hun vuurwapens, worden de bankbedienden en directeur Smit met hun handen omhoog tegen een muur gezet.

Twee andere leden van de ondergrondse zijn de woning van de conciërge, die overigens sympathiseert met de overvallers, binnengedrongen. Ze zorgen er voor, dat de man later kan verklaren, dat hij geen gelegenheid kreeg alarm te slaan. De overige vier mannen blijven buiten. Zij houden de omgeving - men bevindt zich op een goede steenworp afstands van het gerechtsgebouw - in het oog.

Kisten

De vier mannen in het bankgebouw zitten niet stil. Ze dwingen directeur Smit de kluis te openen. Ze kunnen hun ogen niet geloven, als de zware kluisdeur openzwaait. Ze hadden erop gerekend een groot bedrag aan geld te vinden, maar zo veel, nee. Onder de bedreiging van de pistolen vullen de bankbedienden dertien kisten, die normaal worden gebruikt voor het vervoer van zilverbonnen. Men laat een kist uit elkaar vallen om de Duitsers de indruk te geven dat de overval niet helemaal van een leien dakje is gelopen. De dertien volle kisten worden, nadat Willem Meenks op een seintje van een van de mannen in het gebouw, zijn wagen voor de hoofdingang heeft gedraaid, ingeladen. Dan dreigt er een kink in de kabel te komen. In de verte klinkt het geluid van zware laarzen. Er nadert een groep manschappen van de Grüne Polizei. Koelbloedig begeeft een van de overvallers zich naar de neus van de auto, om de groep Duitsers voor het obstakel te waarschuwen. Het lukt. De Duitsers marcheren zonder enige op- of aanmerking voorbij.

Alarm

Het is allemaal zo gemakkelijk gegaan, dat Derk en Herman nog een keer naar binnen gaan om de telefoondraden door te snijden. Ze vergissen zich. Ze vinden niet de telefoondraden, doch de draden van de elektrische alarminstallatie. Overal beginnen bellen te rinkelen. Het personeel zit opgesloten in de kluis. Willem Meenks raakt in paniek, als de alarminstallatie begint te werken. Hij geeft vol gas zonder te wachten op de anderen. Douwe en Herman zouden met hem meerijsen om de bergplaats voor het geld aan te wijzen.

Alleen Douwe en Anton kunnen nog op de laadbak springen. De

...mannen weten wel, dat de buit naar Daarle moet, dus gaat de tocht in die richting.

Ontmoeting

De mannen, die het geld in ontvangst moeten nemen staan inmiddels te wachten bij de schaapskooi aan de Boldiek. Vanaf die plek moet het geld naar boer Kerkdijk in Daarle. Ze wachten tevergeefs. Als het hen te lang duurt vertrekken de mannen. Ze denken dat de overval is mislukt. Er wordt toch een ontmoeting geïntendeerd, als de vrachtwagen van Meenks in Daarle wordt gesignaleerd. Het geld kan worden overgeladen op een wagen, getrokken door het paard Piet. De overval is een compleet succes. Alle deelnemers kunnen rustig onderduiken. Het geld blijft zo lang verborgen tot het veilig genoeg is om de kisten verder te transporteren, naar de stakende spoorwegmensen.

Onderzoek

De Almelo politie hoort om zeven uur van de overval en begint aan een onderzoek. Het duurt tot half acht voor de Kommandofüh-

...verklaart Gerbijn.
Op 15 november 1944 des avonds ongeveer 7.30 uur werd ik door de Nederlandse politie te Almelo telefonisch op de hoogte gesteld van een blikbaar door terroristen uitgeoefende overval op het bijkantoor van de Nederlandsche Bank te Almelo. Ik gaf onmiddellijk aan mijn plaatsvervanger, Kriminal Kommissar Hardegen en enige beambten opdracht om zich naar 't gebouw van de Nederlandsche Bank te begeven en zich op de hoogte te stellen van de gebeurtenissen aldaar. Verder stelde ik onmiddellijk op de hoogte Brigadeführer Generaal Dr. Schöngarth".

Verslag

Hardegen slaagt er in het bankgebouw niet in het geval tot klaarheid te brengen. Hij kan slechts vaststellen wat er is gebeurd. Hij brengt van zijn onderzoek, laard op de avond, verslag uit aan G. Er is o.m. aan het licht gekomen dat de overval is gepleegd door tien tot twaalf jonge mannen; dat voor het transport van het geld een vrachtwagen is gebruikt; dat van het personeel geen enkele bruikbare persoonsbeschrijving is te krijgen; dat de bankdirecteur zich bij het afgeven van de sleu-

BEKENDMAKING

In verband met een op 15 november 1944 tussen 18 en 19 uur plaats gehad hebbende roofoverval op de Nederlandsche Bank aan de Wierdensestraat te Almelo, wordt een ieder, die inlichtingen kan verschaffen omtrent auto en/of personen, die zich gedurende dien tijd bij de Nederlandsche Bank of omgeving opgehouden hebben, verzocht zich te vervoegen ten Politiebureele te Almelo of den naast bijzijnden Politiepost.

Een belooning van f 1.000.000 (een miljoen gulden)

is in uitzicht gesteld voor dengene of degenen die aanwijzingen verstrekt (verstrekken), welke leiden tot opsporing van de daders.

Wanneer meerdere personen aanwijzingen verstreken, zal de in uitzicht gestelde belooning worden verdeeld in verhouding tot de belangrijkheid van de gegeven inlichtingen.

Almelo, den 18 november 1944.

● In het pand waarop de overval werd uitgevoerd, is thans een kantoor van de Nederlandse Middenstandsbank gevestigd.

en door Gerbig, Hardegen, Neubacher en Spaans gehoord. Verder werd een landwachter Spaans uit Vriezenveen ontboden. Deze herkende in een der gearresteerden Derk Smoes. Hierdoor werd de overval op de Nederlandsche Bank opgehelderd. Hardegen deelde mij enige tijd later mede, dat al de arrestanten „Todeskandidaten” waren. Ze zijn allen overgebracht naar de Polizeifängnis in Doetinchem”.

Voor het echter zover is, heeft zich nog het een en ander afgespeeld. Bij de verhoren van Douwe Mik en Derk Smoes dreigen de Duitsers, die een vaag vermoeden hebben, dat het geld ergens in de buurt van Daarle is verstopt, de hele omgeving daar met een groot aantal manschappen uit te kammen.

De leden van de verzetsgroep vrezden, dat bij zo'n uitkaming te veel illegale zaken aan het licht zullen komen. Op verschillende boerderijen bevinden zich zendinstallaties en wapens. Het zou een ramp zijn, als alles wordt gevonden. Derk Smoes legt tenslotte bij Oskar Konrad Gerbig een volledige bekentenis af, zonder overigens de namen van de mede-daders te noemen.

Hoogachting

Gerbig: „Ik heb daartoe ook niet bij hem aangedrongen. Ik heb Hardegen, die later Derk Smoes en Douwe Mik uitvoerig heeft verhoord mijn wens te kennen gegeven, dat deze twee mannen niet „verscherpt verhoord” zouden worden. Hij heeft deze wens ook gerespecteerd. Wat mij hiertoe bewogen heeft was de hoogachting die ik voor deze twee tegenstanders van mij voelde en het elan, de elegantie en de moed, waarmee de twee de bankoverval geleid hadden”. In hoeverre Gerbig deze bewering werkelijk meende of hem heeft gebruikt om zichzelf na de oorlog schoon te praten, is natuurlijk niet na te gaan.

Na de bekentenis trekt een groot gezelschap naar de boerderij van Gerrit Jan Martinus Nijland in Daarlerveen. Het geld is met paard en wagen naar deze boerderij gebracht en er in het hooi verborgen. De landwachter Bontje Rötgers krijgt opdracht in de hooiberg te zoeken. Als hij, na een poos vergeefs gezocht te hebben, wil opgeven, krijgt hij een geweldige uitbrander van de chef der expeditie Hardegen. En Bontje zoekt verder net zo lang tot hij de kisten met het geld heeft gevonden. Het mag een wonder heten, dat het zendapparaat dat in de boerderij is opgesteld niet werd gevonden. Ook de buit van een overval op het gemeentehuis in Hellendoorn blijft onontdekt. De mannen, die zich ten tijde van het Duitse „bezoek” op de boerderij bevonden, waren

historie miljoen op

ner der Sicherheitspolizei (Sipo), Hauptsturmführer Oskar Konrad Gerbig wordt geïnformeerd. Hij luidt een grootscheeps onderzoek in. In de procesverbalen, die de rijksrecherche na de oorlog maakt, verklaart Gerbig:

„Op 15 november 1944 des avonds ongeveer 7.30 uur werd ik door de Nederlandse politie te Almelo telefonisch op de hoogte gesteld van een blijkbaar een terrorist uitgeoefende overval op het bijkantoor van de Nederlandsche Bank te Almelo. Ik gaf onmiddellijk aan mijn plaatsvervanger, Kriminal Kommissar Hardegen en enige beambten opdracht om zich naar 't gebouw van de Nederlandsche Bank te begeven en zich op de hoogte te stellen van de gebeurtenissen aldaar. Verder stelde ik onmiddellijk op de hoogte Brigade-

tels van de kluis en bij het openen daarvan weinig moedig heeft gedragen; dat, gezien de aard van de overval, een onvoorwaardelijke medewerking van in elk geval 'n deel van het personeel vast staat; dat in het bijzonder een bankemployé uit Rijssen, wiens broer expeditie is, zich bij het binnendringen van de overvallers door zijn houding verdacht heeft gemaakt; dat een voormalige employé van de bank, genaamd Derk Smoes, reeds geruime tijd is ondergedoken, met medeneming van het pistool van de directeur; dat de onmiddellijk uitgevoerde huiszoeking in het huis van Derk Smoes te Vriezenveen vergeefs is geweest; dat ook de expeditie uit Rijssen met zijn voertuig sedert den namiddag verdwenen is”.

De resultaten van het eerste on-

Verzets-
strijders
moesten
boeten
met hun
leven

...kmaat Ger...
Op 15 november 1944 des avonds ongeveer 7.30 uur werd ik door de Nederlandse politie te Almelo telefonisch op de hoogte gesteld van een blijkbaar door terroristen uitgeoefende overval op het bijkantoor van de Nederlandsche Bank te Almelo. Ik gaf onmiddellijk aan mijn plaatsvervanger, Kriminall Kommissar Hardegen en enige beambten opdracht om zich naar 't gebouw van de Nederlandsche Bank te begeven en zich op de hoogte te stellen van de gebeurtenissen aldaar. Verder stelde ik onmiddellijk op de hoogte Brigadeführer Generaal Dr. Schöngarth".

Verslag

Hardegen slaagt er in het bankgebouw niet in het geval tot klaarheid te brengen. Hij kan slechts vaststellen wat er is gebeurd. Hij brengt van zijn onderzoek, laard op de avond, verslag uit aan G... Er is o.m. aan het licht gekomen dat de overval is gepleegd door tien tot twaalf jonge mannen; dat voor het transport van het geld een vrachtwagen is gebruikt; dat van het personeel geen enkele bruikbare persoonsbeschrijving is te krijgen; dat de bankdirecteur zich bij het afgeven van de sleu...

MAKING

op 15 november 1944 tus...
ats gehad hebbende roof...
landsche Bank aan de Wier...
lo, wordt een ieder, die...
schaffen omtrent auto en/
h gedurende dien tijd bij...
ank of omgeving opgehou...
t zich te vervoegen ten...
elo of den naast bijzijnden

van f 1.000.000

ioen gulden)

voor dengene of degenen
verstrekt (verstrekken),
poring van de daders.

personen aanwijzingen ver...
itzicht gestelde belooning
verhouding tot de belang...
en inlichtingen.

ber 1944.

met hun leven

5 jaar geleden - nog als de dag van gisteren te herinneren hoe de zaak zich afspeelde.

Millionen

„Het was 29 november. Laat in de avond. We liggen al in bed. Mijn vrouw en ik en de onderduikers, die bij ons een plaatsje hebben gevonden. Bij die onderduikers is ook Willem Meenks, de man, die de 46 miljoen van het bankgebouw in Almelo met zijn vrachtwagen naar Daarle reed. Na die daad durfde hij zich niet meer in het openbaar te vertonen.

Er wordt aan de deur gerammeld. Duitsers roepen: „Heraus, aufstehen. Het is Willem Meenks, die me wakker maakt. Ik denk direct aan een routine-controle en beduidt de mensen dat ze zich moeten verbergen in de schuilkast. Zelf ga ik de deur opendoen. Het krioelt van de Duitsers buiten. In een vlaag zie ik ook de NSB'er Spaans.

De Duitsers vragen „wo die Millionen sind". Ik zeg het niet te weten. Dan ontdekt een van hen de schuilkast en Willem Meenks komt tevoorschijn. Het klinkt direct: „Ha, da sind Sie ja. Sie sind der Millionenfahrer. Wo haben Sie das Geld versteckt". We vertellen niets.

De Duitsers zetten ons in een oud Oeltje en brengen ons naar het pand van P. J. de Kok aan de Bornestraat 72 in Almelo. Mijn broer zit er al. Hij legt een vinger over zijn bloedende lippen, het teken om niets te zeggen.

Verhoren

De verhoren beginnen. Met ontkennen proberen we tijd te rekken. Tijd, die de mensen in het café en bij ons in de buurt de gelegenheid moet geven om Douwe Mik en Derk Smoes, die zijn ondergedoken op de boerderij van Noordegraaf, even buiten Almelo in de richting Bornerbroek te waarschuwen. Dat gebeurt altijd. We weten echter niet, dat de SD een aantal manschappen heeft achtergelaten in Harbrinkhoek. Niemand krijgt de gelegenheid om er tussenuit te gaan.

Als het ons lang genoeg heeft geduurd en de Duitsers hard beginnen op te treden, vertel ik hen waar Douwe en Derk zijn te vinden. Ik denk: die zijn toch al lang weg. Als de Duitsers dan later toch Douwe en Derk brengen, voel ik me zo ziek als een hond".

Todeskandidaten

De NSB'er Gerard Campman licht in het proces verbaal, dat na de oorlog werd opgemaakt, de zaak van de andere zijde toe: „Alle arrestanten werden naar de Dienststelle gebracht

borgen. Re de nachtwacht Bontje Rötgers krijgt opdracht in de hooiberg te zoeken. Als hij, na een poos vergeefs gezocht te hebben, wil opgeven, krijgt hij een geweldige uitbrander van de chef der expeditie, Hardegen. En Bontje zoekt verder niet zo lang tot hij de kisten met het geld heeft gevonden. Het mag een wonder heten, dat het zendapparaat dat in de boerderij is opgesteld niet werd gevonden. Ook de buit van een overval op het gemeentehuis in Hellendoorn blijft onontdekt. De mannen, die zich ten tijde van het Duitse „bezoek" op de boerderij bevinden, worden meegenomen. De boer zelf moet het geld met paard en wagen naar Almelo brengen. Hij wordt begeleid door de Duitsers Ostkop en Neubacher. Als hij het geld heeft afgeleverd op de Dienststelle kan hij ongehinderd naar huis terugkeren.

Transport

Niet echter de arrestanten. Zij blijven gevangen in Almelo, wachtend op het transport naar Doetinchem en vandaar naar een concentratiekamp in Duitsland. Het zijn Derk Smoes, Douwe Mik, Willem Meenks, Hendrik Frielink, Gerard Frielink, Berend Bruining en de zoon van de landbouwer, Gerard Nijland.

Gerbig: „Het was mijn bedoeling om door opsluiting in een Duits concentratiekamp te bewerkstelligen, dat de beschuldigten hun leven zouden behouden en na de oorlog weer vrij zouden zijn. Toen Derk Smoes en Douwe Mik vertrokken zijn, heb ik hun persoonlijk de hand gereikt in het bijzijn van mijn beambten. Ik deed dit omdat ik, zoals gezegd, een bijzondere hoogachting voor hen koesterde: ik beschouwde hen als mijn overwonnen tegenstander en ik deed dit in het bijzijn van al mijn beambten om deze hierbij te tonen, dat zij volwaardige tegenstanders waren, die voor hun vaderland vochten, evenals wij dit deden. Over deze wijze van afscheid nemen werd ik later nog onderhouden door de B.d.S."

Gelegenheid

De handdruk helpt de mannen, die zwaar geboeid naar de Kruisberg in Doetinchem werden gebracht, weinig. In de gevangenis geven ze de moed niet op. Ze proberen een bewaker om te kopen en contact te zoeken met de groep Almelo. Dat contact krijgen ze inderdaad - via een in de rand van een pet gevouwen briefje. De ontsnapping is al gepland, als ze op transport worden gesteld naar Duitsland. Ze reizen in een trein, die door heel Twente trekt. Velen van hen, die zich in de trein bevinden, ontsnappen. Ook Derk Smoes en zijn mannen hebben de gelegenheid. Ze weten echter niet dat de deur van de wagon, waarin ze zitten opgesloten, niet op slot zit. Een actie van het Twentse verzet komt te laat. De mannen gaan naar Duitsland, naar Neuenamme, Wöbbelin en Reyershorst, waar ze - met uitzondering van Hendrik Frielink - sterven. Ze hebben een van de grootste verzetsdaden in Nederland gepleegd. Ze hebben moeten betalen met hun leven.

De resultaten van het eerste onderzoek gaan naar Dr. Schöngarth, die op zijn beurt Rauter op de hoogte stelt. Van hogerhand komt daarop het bevel dat „het geval met alle middelen" tot klaarheid moet worden gebracht.

Gerbig: „Met alle middelen betekende hier, dat: 1. kosten geen rol spelen, 2. wij zoveel mogelijk V-mannen moesten gebruiken, zelfs moesten desnoods gearresteerde illegale werkers hiervoor ingezet worden, op gevaar af, dat zij vluchtten, 3. dat wij desnoods „verscherpte verhoren" (verhoren met mishandeling) moesten afnemen".

Programma

Gerbig stelt een compleet programma op voor het onderzoek. De omgeving zal worden uitgekamd om Derk Smoes en Willem Meenks op te sporen en er wordt een beloning van een miljoen gulden beloofd voor aanwijzingen, die leiden tot het terugvinden van de verdwenen 46.000.000 gulden.

Het onderzoek van de Duitsers blijft vruchteloos. Uit het verhoor van een van hen, Frits Neubacher, na de oorlog blijkt zelfs: „Gedurende acht dagen ben ik tesamen met Holbeck en Spaans, deze laatste als tolk, bezig geweest met het verhoren van het gearresteerde bankpersoneel. Dit leverde echter niets of zeer weinig op. In de periode, dat wij hiermee bezig waren, deelde Hardegen mij mede, dat een der bankbedienden in Rijssen een broer had, die met een vrachtauto voor de voedselvoorziening reed" en „het onderzoek in Rijssen leverde ook niets op. Voor zover ik toen kon nagaan was de zaak vastgelopen en hadden wij geen enkel aanknopingspunt meer".

Toeval

Het toeval komt de Duitsers te hulp. Op 29 november worden bij een routine-controle in Almelo de Zwollenaren Berend Bruynes en Hesselink aangehouden. Ze komen van café Frielink, waar ze bij Derk Smoes valse persoonsbewijzen hebben gehaald. De twee mannen worden naar de Dienststelle gebracht, waar ze door Hardegen „verscherpt" worden verhoord. Tijdens dit verhoor valt een van hen door de mand en wijst café Frielink aan als de plaats waar ze de papieren hebben ontvangen. Het is 29 november, veertien dagen na de overval.

's Avonds laat doen de Duitsers twee invallen in de Harbrinkhoek. Een in café Frielink een in de woning van de broer van de caféhouder. Die broer, H. J. Frielink is de enige van al degenen, die naar de concentratiekampen zijn gezonden, die nu in leven is. Hij weet zich - al is het nu al weer

IN MEMORIAM

VOORTREKKERS van de lkp.

Dit „In Memoriam”, geschreven voor onze vrienden en leermeesters in het verzet: Hilbert, Jacques, Bertus en Frank, eerst vier jaren nadat de blinkende duinen van Bloemendaal, de warme zomerheide van Vught en de donkere Veluwe bossen hun een laatste lieflijk aards vaarwel toeriepen, is, behalve een herinnering uit eerbetoon, een bekentenis van schuld. Zwart op wit. Er is geen enkel bezwaar tegen, dat anderen het met mij, als schuldigen, ondertekenen.

Dit is een bekentenis van onze kleingelovigheid tegenover het grote geloof van hen, die de dwaasheid van het offer stelden tegenover de wijsheid van het levensbehoud. Want vier jaren zijn verstreken na de dood van deze pioniers van de LKP, waarin schijnbaar het geloof der overlevenden in de blijvende betekenis van hun werk is afgebokkeld en vergaan in het leven na de bevrijding. En onder het aanstormend rumoer van allen, die er baat bij hebben met het verzet af te rekenen, die het glimlachend en beschaafd vertrappen, juridisch aftakelen en psychologisch onteren, politiek onmogelijk maken en tenslotte in broedertwisten aan de kaak stellen, is heel dit werk, dat ons eens in merg en been zat, tot een discutabele zaak gemaakt, waaraan geen verstandig mens zich ooit meer moet wagen. Want deze dwazen benadelen alleen zichzelf, ontvangen stank voor dank en worden als meelijwekkende stumperds uitgeteeld en te koop gezet: mannen, die het vaderland wilden redden. Redt nu jezelf!

Hoevelen van ons zijn al bezweken, gelijkgeschakeld in het koor der slimmerikken, gevangen in het subtiële gedachtenspinsel der nuchtere levenswijzgeren?

Welk een kleingeloof. Alsof de wezenlijke waarde van strijd en offer, eertijds zo stralend, haast extatisch vertolkt, in de woorden van Ambrosius: „Heer, ik dank U voor de genade van het verzet”, alsof die waarde gemeten kan worden met aardse, menselijke maat. Alsof die tijd van weleer, waarin het leven dagelijks tot de dood reikte, door ons overgeplant kan worden naar 1948, naar Amsterdam of Breda, Zwolle of Arnhem. Een aardse onmogelijkheid tegenover een geloofszaak, die reeds lang, met de dood van onze vrienden, aan de aardse en menselijke begrenzing is onttrokken.

Jacques van der Horst
„Louis” - „Jacques”

Hilbert van Dijk
„Hilbert” - „Arie”

Bertus Valstar
„Bertus”

Jan van Bijnen
„Arnold” - „Frank”

Men moet zich nu, na vier jaren, nog eens verdiepen in het werk van Jacques van der Horst, Hilbert van Dijk, Bertus Valstar en Jan van Bijnen, vier voortrekkers in het KP-verzet, om beschaamd tot zichzelf te komen.

Men moet nog eens terugkeren naar de plaatsen, waar zij werkten, waar alles de levende taal der herinnering spreekt, het huis van Sjaak in de Emmastraat in Kampen, de bakkerij van Hilbert van Dijk in de Oudestraat, het Eusebiusplein van tante Spijksma, de sigarenwinkel van Oom Jaap in Rijswijk. Men moet nog eens praten met de jongens, die onder Bertus gewerkt hebben, toen zij het politiebureau van Delft kraakten of met de mensen, die 's avonds in de gang stonden bij Hilbert van Dijk met briefjes van VVV, pasjes voor bonkaarten of een oude revolver voor de Vrijbuiters van Epe. Men moet nog eens met de Topleden spreken, die Jacques kenden van de vergaderingen, waarin hij zijn argumentering met een eendere vaste beweging van zijn vuist, stuwde. Men moet heel die wonderlijke, boeiende en gezegende KP-periode — de eerste organisatie-periode — in gedachten doorneemen, die begon toen Bertus, Jalt, Sjaak en Hilbert, — bijeengetrokken als pluizen op de wind —, in het rustige Kampen besloten, wilde KP's te voegen in één verband en die eindigde met het onheil van de arrestatie van Bertus.

Want er stond niets stevig op poten in die zomer van 1943. Wel groeiden de LO-afdelingen, naarmate het getal der duikers steeg, wel werd hun onderling contact versterkt in de wekelijkse samenkomst op de Beurs, maar het werk was nog te veel aan het getij der onberekenbare kansen overgeleverd. Bonkaarten waren er absoluut onvoldoende. Als ze er waren, zaten ze op één plaats en kwamen zij slechts een bepaalde stad of streek ten goede. Dat hing af van de contacten met de ploeg, die gekraakt had. Het was de tijd, waarin tweehonderd bonkaarten — door Reynoud losgepeuterd uit de kraak Langweer — met grote eerbied op de Beurs werden ontvangen en verdeeld, waarin een revolver een rijkdom betekende en een handig veranderd persoonsbewijs een, gretig aanvaard, wonder.

In die tijd deden Hilbert, Jacques en Bertus hun stoutmoedige greep.

Een merkwaardig drietal, daar in Kampen, totaal verschillend in karakter en optreden, maar samengebonden door een vast geloof in het werk, dat zij gingen ondernemen, een geloof, dat bergen zou verzetten.

Hilbert van Dijk, geboren Kamper, bakker in de Oudestraat, was een goed vakman, ondernemend in zaken, schrander en doortastend, een man met initiatief en oorspronkelijke ideeën, met een sterk ontwikkeld, fantasierijk gevoelsleven, dat zich in spontane daden van naasten hulp kon uiten. Zijn zaak, waarin hij met de hoge witte bakkersmuts op het hoofd de klanten bediende, mocht er wezen. Hij had vergevorderde plannen voor de bouw van een hotel aan de IJsselkade en was pachter van de Stadsgehoorzaal. Hij zat vol plannen, maar na de Duitse inval groeide hij in het verzetswerk met een bewonderenswaardig gemak, een haast natuurlijke flair en een onverstoorbaarheid, die van zijn zaak weldra een middelpunt van illegale activiteit maakten. In de trommels voor de Weespermoppen en de krakelingen lagen Trouw en het Parool, de onderduikboekjes van VVV, — in Kampen gedrukt — en de giro-enveloppen voor legitimatie van de onderduikers. Hij sleepte paling aan voor Vught en de „internationale zuster" in Amsterdam. Hij haalde geld bij elkaar en liet pamfletten stencillen voor Dr. Dam. In zijn winkel kwamen de onzichtbare draden samen.

Via Epe onderhield hij voor de LO het eerste contact met een knokploeg, de Oranje-Vrijbuiters.

Met hem trok, vanaf het begin, Jacques van der Horst op, de kleine, secure, welverzorgde Sjaak, eerst kappersbediende, daarna klerk op het deftige notariskantoor van Jhr. Bloys van Treslong. Een antipode van Hilbert.

Hilbert kon improviseren met grote trefzekerheid en veelomspannende werkkraft. Sjaak kon organiseren en argumenteren. Hij was de man van het systeem, gebouwd op grondig overleg, op vaste afspraken en correcte afwerking. Hij was bovendien uiterst voorzichtig, een man, die geen enkele risico wilde nemen, steeds het zekere boven het onzekere verkoos, ook als daardoor mogelijkheden onbenut bleven. Daarenboven trouw en vasthoudend!

Het kon wel niet anders, of deze karakters moesten dikwijls botsen. Dat gebeurde ook herhaaldelijk. Maar het gemeenschappelijk belang van de zaak bond hen telkens opnieuw samen. Als zij het eens werden waren zij trouw en onverzettelijk, mannen, die boven zichzelf uit waren gekomen.

Toen Reynoud met het voorstel op de Beurs kwam om een speciale KP voor de LO te stichten, waren Hilbert en Jacques de mannen, die aan het plan uitvoering moesten geven. Daarvoor kwam ook Bertus naar Kampen. Bertus Valstar, tuinder in het Westland, was als korporaal uit de Meidagen van 1940 gekomen met een bitterheid in het hart, die hem opstandig maakte tegen al wat Mof was. Hij had weldra contact met onderduikersgroepen en was zo actief in de weer, dat hij weldra moest duiken. Na een geslaagde aanslag op de administratie van Ausweise in Naaldwijk (11 Juni 1943) werd hij verraden tijdens de voorbereidingen voor een aanslag op de bevolkingsregisters van Naaldwijk en 's Gravenzande. Hij ontkwam ternauwernood, maar zijn vrouw werd meegenomen met zijn schoonouders, die al over de zeventig waren. En zie nu deze man groot worden in een beklemmende conflict tussen plicht en verlangen! Vier maanden bracht zijn vrouw door in Scheveningen en het was alleen aan de meelevende, begrijpende Oom Jaap in Rijswijk te danken, dat Bertus voor het verzet behouden bleef en af zag van het voornemen om zich te melden om aldus de vrijheid van zijn vrouw te bewerkstelligen. Een hevige tweestrijd, totdat uit de gevangenis dat briefje kwam zonder klacht, maar met de aanmoediging: „Zet door! Ik red me wel!" Dat gaf de doorslag.

Wat een kerel is toen Bertus geworden. Een kop boven de anderen uit. Vastberaden en sterk. Zijn doordringende bruine ogen taxeerden rustig en onbewogen vriend en vijand. Een geboren leider, van wie rust en vertrouwen uitgingen, wiens woord moreel gezag had, omdat de jongens onder alle omstandigheden staat op hem konden maken.

Bertus, gevoegd bij Hilbert en Jacques, bracht mee: een spijkerharde wil, een geoefende KP-ervaring, een goede naam, opgedaan in Zuid-Holland. Daarbij werd nog Bob voor het Oosten ingeschakeld.

In het overleg van dit viertal rijpte het plan tot bundeling van alle wilde, op eigen gezag operende ploegen.

Het leek onbegonnen werk. In tal van hoeken en gaten van het land zaten de ploegen, die kraakten, bonkaarten en geld, voor het onderhoud van eigen gevechtsactiviteit en voor hen omringende illegale verzorgingsgroepen, soms voor een speciale organisatie, zoals de KP's van Trouw. Maar wat een versnippering van krachten. Hier was een overschot aan bonkaarten, ginds een tekort. Contrôle was er praktisch niet. Via drie of vier uiteindelijk-gelijke contacten kwamen niet zelden porties bonkaarten na vele omzwervingen in één hand terecht. Tijdverlies en overbodig risico! Hier en daar doorkruisten reeds verschillende acties elkander.

Nu trokken Jacques, Hilbert en Bertus er op uit. Zij reisden stad en land af. Zodra er ergens gekraakt was, zochten zij de betrokken groep op, voerden onderhandelingen over de afgifte van de bonkaarten ten behoeve van de gehele LO en trachtten tot afspraken

Toen Hilbert met Johannes bij het huis van de verdrader kwam om hem volgens afspraak in veiligheid te brengen, stonden daar reeds de Duitsers onder persoonlijke leiding van Lages. Johannes werd aanstands overmeesterd, gewond en mishandeld, Hilbert vluchtte, verborg zich als een gewond dier in een duivenhok, ergens in een tuin en verloor het bewustzijn, totdat stomme, onnadenkende en laffe bewoners hem aangaven. In zijn cel in de Weteringschans sloep hij vermoeid maar rustig in. Hij weigerde iedere verklaring, behalve over zijn identiteit. Hij was gereed voor de dood. Van het leven had hij voor de overval reeds afscheid genomen. Hij, de impulsieve gevoelsmens had de „zuster" in Amsterdam vaarwel gezegd met de woorden: „Als ik niet terugkom, moet U aan mijn vrouw vertellen, dat wij niet anders konden doen." Een nekschot velde hem en Johannes op de rand van het massagraf, die Zondagmiddag van 16 Juli 1944, in de duinen van Overveen. In de eerste Septemberdagen van 1944, werden Jacques en Bertus uit de bunkers van Vught gehaald en met een groot aantal LO- en KP-vrienden terecht gesteld op de heide achter het kamp.

In die laatste maanden, Juli, Augustus en September bleef het aantal bonkaarten de landelijke behoefte volkomen dekken.

Contacten werden hersteld, andere vertegenwoordigers naar voren gebracht, nieuwe acties op stapel gezet. En reeds groeide het KP-werk in de door de gevallen pioniers aangegeven richting der sabotage, die na de Septemberdagen als het semi-militair verzet geheel op de voorgrond kwam te staan.

In de Top-KP werd een nieuwe leider met ongemene gaven van verstand en hart opgenomen: Jan van Bijnen, de ambtenaar uit Bergen op Zoom, luitenant in de Meidagen van 1940, die al aanstonds na de capitulatie zich op Jodenhulp toelagde, spionnagewerk verrichtte en reeds spoedig een belangrijke plaats in het verzet innam.

Het was Van Bijnen (Arnold, later Frank), die het KP-werk met een forse ruk in nieuwe banen leidde, toen het oude werk in de zomer van 1944 groten-deels begon af te lopen, toen de oude garde was gevallen en zich het leiderskort openbaarde bij het vervullen van de nieuwe taak.

Toen hij in 1935 werd benoemd bij de Dienst Sociale Zaken te Bergen op Zoom, bleek al heel spoedig, dat men hier te doen had met een man van buitengewone gaven en binnen enkele jaren wist hij zich op te werken tot in de leiding van deze dienst. Deze bijzondere prestatie spreekt des te duidelijker, als men bedenkt, dat een diensttijd van vele jaren nodig is, om een dergelijke bevordering te maken.

Tijdens de Meidagen van 1940 vocht hij als reserve-officier in de Peel onder Kapitein Nienaber van Eiben, een van de oprichters van de LO. Toen de LO werd opgericht verzorgde hij de plaatsing in Brabant van onderduikers, die door de LO-Driebergen moesten worden weggewerkt. Nadat hij zelf moest duiken, raakte hij steeds dieper in het werk en tenslotte werd hij districtsleider van de LO in Driebergen. Daar maakte hij kennis met het KP-werk en onmiddellijk voelde hij zich op dit terrein thuis. Toen hij de Top-KP zijn diensten aanbood, deed hij dit met de woorden: „Ik ben officier, ik wil vechten." Dit heeft hij gedemonstreerd toen hij de mogelijkheden, die in het gewapend verzet lagen, heeft aangegrepen om te komen tot een groots opgezette, militair-georganiseerde beweging, die tot doel zou hebben het rechtstreeks aangrijpen van de vijand, waar dit maar mogelijk was. Zo ontwierp hij de plannen voor de oprichting van de Burgerlijke Verzets-Groepen. Dit vond plaats in de zomer van 1944. Toen brak de belangrijkste tijd van zijn leven aan, een tijd, waarin hij met een ontzaglijk doorzettingsvermogen en een ijzeren wil het apparaat opbouwde, dat hij zich had voorgesteld. De Burgerlijke Verzetsgroepen

moesten plaats maken voor een organisatie, waarin de grote verzetsbewegingen werden gebundeld: De Binnenlandse Strijdkrachten, maar de leiding van het Landelijk Sabotage-apparaat kwam te liggen in handen van Frank. Deze loopbaan was begonnen, toen hij op een der eerste oprichtingsvergaderingen van de Burgerlijke Verzetsgroepen een gedetailleerd plan van spoorwegsabotage over geheel Nederland de aanwezig voorlegde, — bij de instelling van een Landelijk Sabotage Commando, met hem als Landelijk Commandant, vond zij haar bekroning.

Slechts enkele maanden heeft hij deze functie vervuld, toen maakte een Duitse kogel een einde aan zijn leven. Maar in die enkele maanden heeft hij als commandant van een leger mannen, vervolgd en opgejaagd, voortgekomen uit alle lagen van de bevolking, maar allen gedreven door één wil, moeten vechten tegen elementen, die door hun binnendringen de zuiverheid van het verzet zouden kunnen vertroebelen. Al zijn grote capaciteiten heeft hij op deze verantwoordelijke post kunnen ontplooiën: zijn geboren leiderschap, dat hem in staat stelde contrasterende personen bij elkaar te brengen; zijn grote tact, die hem verschillende moeilijkheden deed oplossen; zijn harde eerlijkheid, die hem zelfs zijn beste vrienden niet deed sparen als het ging om het wijzen op fouten. Maar achter deze krachtfiguur worstelde een mens met twijfel en wanhoop.

„Wij gaan aan dit werk allen kapot", schreef hij eens. Zijn vrienden en medewerkers zagen, hoe hij vocht voor de verwerkelijking van zijn ideeën en het zuiverhouden van het ideeën in het verzet. Slechts enkelen wisten, hoe hij als gelovig Katholiek nog slechts één bron van kracht wist: God.

Op 28 November 1944 sneuvelde hij.

Enkelen van zijn vrienden waren gevangen genomen en tezamen met Paul Esmeijer begaf hij zich persoonlijk naar Apeldoorn om de toestand bij de Willem III-kazerne, waar deze mannen waren opgesloten, te verkennen.

Tijdens deze inspectie werden Frank en Paul ontdekt en bij een schietpartij, welke ontstond, neergeschoten. Paul werd op slag gedood, Frank overleed enkele dagen daarna in een Duits hospitaal.

Een „In Memoriam" voor Jacques van der Horst, Hilbert van Dijk, Bertus Valstar en Jan van Bijnen kan alleen maar KP-Topgeschiedenis zijn. Het is hun levenswerk geworden. Daarin zijn zij gegroeid met bovenmenselijke krachten.

Zij hebben zichzelf niet gespaard, maar zijn opgegaan in een uitzichtloze strijd, die hun krachten verterde.

Zij begonnen, toen honderd bonkaarten en twee revolvers meer waarde in Nederland hadden, dan al het geld in alle brandkasten.

Zij vielen toen het werk zijn grote vlucht had genomen; toen het officiële CDK maandelijks verliezen in bonkaarten in de duizenden moest tellen, met een regelmaat, die de ambtenaar eer aandeed; toen de eerste wapenzendingen in maanlichte nachten uit de lucht kwamen.

Een werk des geloofs, waarin gewone mensen uit eenvoudige christelijke gezinnen, groot en sterk werden tegenover de vijand, omdat zij klein bleven tegenover God. Die hen riep.

„Here, als het Uw wil is, bescherm ons dan in de komende week en doe ons werk gelukken", bad Bertus steeds aan de tafel van tante Spijksma.

Wij eren Bertus, Jacques, Hilbert en Frank, vier jaren na hun dood, als zwerver in het bevrijde Nederland. Maar wanneer de gedachten de vlucht nemen in het verleden en de ogenblikken omvatten, waarin wij met hen verbonden waren, dringt zich de schuldbeelden op van de jaren der bevrijding: „Vader, kom onze kleingelovigheid te hulp....."

GERRIT.

herinneringen

DOOR „FRITS DE ZWERVER“

September 1944. Vanavond spreekt de Koningin voor de radio.

Als het even kan, jongens, moeten we luisteren. Bij boer Harmsen hebben ze de radio in het hooivak weggestopt, maar zo, dat ze hem kunnen gebruiken. Op tijd zijn zij aanwezig. Hij mag niet te veel geluid geven, maar we moeten weten wat onze Koningin ons te zeggen heeft. We liggen op de knieën in het hooivak. Het is tijd, ja daar is H.M. En uit Haar woorden blijkt, dat ze nog vol levensmoed is en gelooft, dat de overwinning spoedig komt. Ze zegt ons, dat wij met moed en Godsvertrouwen verder moeten gaan. Wij kijken elkaar aan. Wat doet het goed Haar stem te horen en deze woorden te beluisteren.

Ze leeft met de verzetsmensen mee, in gedachten volgt ze het sabotagewerk, gaat ze met de KP-ers mee. Ze denkt zich het lot in van hen, die langzaam wegsterven in de concentratiekampen. Ze is in Londen, maar Haar hart is hier. Als een Christen ouder wordt, wordt zijn liefde tot God groter en sterker. Jezus wordt voor het geloofsoog hoe langer hoe meer onmisbaar. Zo is het ook enigszins met de liefde van onze Vorstin. Voor de oorlog hebben wij het Wilhelmus gezongen, dat het daverde; in de oorlog hebben wij gezongen met gedempte stem, maar we hebben er onze liefde in gelegd. Onze liefde tot Haar en tot onze God. Mijn schild ende betrouwen zijt Gij, o God, mijn Heer. We wisten het, zo is en was het in Londen voor Haar en zo is het in deze hooischuur voor ons. Liefde verkort de afstand, hoe sterker de liefde, hoe kleiner de afstand. God is ver weg, als onze liefde klein is, maar dichtbij als het liefdevuur brandt. Zo is het ook bij ons in Holland. Als we verslagen waren om de vele slachtoffers van de Duitse terreur, was Haar liefde er weer, die ons aanspoorde. Een ogenblik luisteren naar de stem van onze geliefde Vorstin voor radio-Oranje deed wonderen. Als kind was ik een Oranje-klant, als volwassen jongeling zag ik veel sterker wat Oranjes voor ons gedaan hebben, maar nu, na de oorlog, zie ik onze Koningin groter dan iedere andere koning of vorst. Neen, zo'n vorstin heeft geen enkel ander land. Groot was ze in Haar Offer, omdat Haar hart geroerd was door het offer van Jezus Christus. Alleen als we zien het offer van Jezus Christus, kunnen we waarlijk offeren. De Oranjes waren tot elk offer bereid, omdat zij wisten, wat het offer van Jezus Christus in hun leven betekende. Groot waren ze in dienende liefde. En één van de grootsten is onze Koningin Wilhelmina. We weten het, het leven voor Haar was zwaar in Londen, in ballingschap. Maar toen hoopten we met Haar op de dag der bevrijding. Die dag kwam. De vlaggen wapperden weer, de oranje-linten waaiden weer uit. Maar ach, velen hebben Haar het leven zo moeilijk gemaakt. Voor de 50 jaar vol waren, kon Zij niet meer. Haar Kroon over het Koninkrijk der Nederlanden, omvattend Nederland, Oost- en West-Indië is in gevaar.

De jaren 1945-1948 waren voor ons de moeilijkste jaren en ik geloof ook voor Haar. Wanneer ik lees in de geschiedenis van ons Vaderland, dan treft mij altijd weer dit: Als ons volk van God afdwaalt, dan taant ook de liefde voor de Oranjes. Hoe verder van God, hoe verder van Oranje. Keert ons volk weer terug tot God, dan gaat ze weer lezen in onze historie en dan groeit de liefde weer tot het Oranjehuis. Lees de historie maar. Waar gaan we nu heen? Arm volk van Nederland, als ge Uw God gaat verwerpen, dan vergeet ge ook de grote gaven Gods. Een ontzaglijke grote gave Gods was en is voor ons volk: het huis van Oranje en in het bijzonder onze Koningin Wilhelmina. Velen zijn als OVW-ers naar Indië gegaan uit liefde tot God, voor Indië, maar ook voor onze Koningin. Nu zijn hier nog duizenden jongens, die zich in grote liefde rondom Haar scharen. Ze willen alle gevaren trotseren. Ik weet, dat ik voor duizenden jongens spreek, als ik zeg:

„Geliefde Koningin, wij danken U, voor hetgeen Gij voor ons, de jeugd van Nederland, gedaan hebt en voor hetgeen Gij gedaan hebt voor ons land en volk. En wij zweren U, wij blijven ons scharen rondom de troon van Koningin Juliana. Met ons gebed en onze daden willen wij Uw troon verdedigen tot in de dood.”

Ter herinnering aan mijn onderduikersperiode van
*****15 October tot 5 April*****
1945.

15 Oct. '44.

Arrestatie van eender 1135-medewerker's collega
F.E. van Delden.

Den gehele dag (Zondag) onder uitkijk, vanwege vermoedelijke meerdere arrestaties. 's Avonds om ongeveer 6 uur van huis.

16 Oct. '44.

Den gehele dag wel naar school, doch voortdurend op m'n hoede. Weer in 't schemer van huis. Om 8 uur nog even thuis. Tijdens de radio uitzending van radio Oranje bij G. Schuurman met A. Bols en H. Schuurman, gewaarschuwd door J. Oord dat er een wagen op komst is. Nadat we vlug naar buiten gingen om pooshoogte te nemen stopte de wagen voor 't huis, waarna een ietwat overhaaste vlucht volgde door de weilanden, over sloten en mestvaalten naar L. Barelds.

Ongeveer half elf vernemen we nadere bijzonderheden van A. Bols en J. Oord.

Eis van de heren Diepgrond en de Jong resp. Kap. en Luit. der K.K. te Ommen om me den volgende dag voor 2 uur 's middags te melden op kamp "Erica" te Ommen. Zo niet dan zal er met woning en huisraad korte metten worden gemaakt.

Aan opvolgen der eis wordt niet gedacht.

Besloten wordt om de woning zo spoedig mogelijk te ontruimen en de gevolgen af te wachten. Daarna een rustige nacht doorgebracht ten huize van d' fam. Barelds.

17 Oct. '44.

's Morgens om ongeveer half zes naar huis om de nodige spullen mee te nemen.

Geholpen door onze trouwe kameraden en burens is een groot gedeelte van het meubilair reeds geborgen. Om 8 uur 's morgens is alles verdwenen.

Na even m'n ouders gegroet te hebben verdwijn ik naar m'n schoonouders te Brucht, waar mijn vrouw me volgt om de zaken te regelen.

Daarna vertrek ik om nog enige bezoeken af te leggen en wel bij K. Stad en J. Buitenhuis en H. v. d. Velde.

's Middags nog contact gezocht met de N.B.S., waar ik m'n vrouw opwacht. Hierna samen door de buurtschap waar ik bij G. J. Scholten de avond afwacht.

's Avonds naar J. Schuurman waar ik nog de nodige kleren in ontvangst neem.

18 Oct. '44.

Deze dag door gebracht bij J.Schuurman. Geen Bijzonderheden. 's Avonds naar A.Jonker.

19 en 20 Oct. '44.

Onderdak bij A.Jonker.

21 Oct. '44.

Naar A.Timmerman. 's Avonds wapens in ontvangst nemen te Beerzerveld bij W.Oord Kzh. met H.Schuurman, A.Bols en A.J.v.d.Poll. Deze ondergebracht bij A.Timmerman. Dien avond naar H.Timmerman te Brucht.

22 Oct. '44.

Deze Zondag bij H.Timmerman.

23 Oct. '44.

8s Morgens vroeg vertrokken naar A.Timmerman Bergentheim om wapens schoon te maken.

Wapen afgegeven aan H.Salomons Lzn. De rest in het depot en wel onder de pre kstoel der Ger. Kerk te Bergentheim. 's Avonds een afgegeven aan G.Luchies te Brucht, waar ik overnacht, na nog twee vrienden bezocht te hebben en wel A.E.Mulder en C.L.de Jong bij boer Bolks te Brucht. Bij Luchies nog een samenspreking en instructie met W.v.d.Sluis, G.Griemink en K.Bunskoeken.

24 Oct. '44.

Naar J.Schuurman. 's Avonds naar G.J.Bouwhuis Bergentheim.

25 t/m 28 Oct. '44.

Ten huize van G.J. Bouwhuis.

Donderdag 26 Oct. een samenspreking met G. Wind Beerzer-
veld bij M. Grendelman Marienberg.

28 Oct. naar A. Schuurman Bergentheim.

29 Oct. '44.

Deze dag thuis bij mijn ouders doorgebracht met vrouw en
kinderen. op Jantjes verjaardag.

's Avonds naar J. Sloot Sibculo. Overnacht bij J. Pouwer
aldaar Ontmoeting met A. H. Morsink Enter.

30 Oct. '44.

Naar J. Bolks Kolemieten Vroomshoop.

Hier tot Vrijdag 10 Nov. Geregeld contact met N.B.S.
Bergentheim door A. Bols en H. Schuurman.

Maandag 6 Nov. wapens vervoerd met J. Oord en A.J.v.d.

Poll. Dezelfde avond sabotage door het vernielen der
telefoonverbindingen. Overnacht bij J. Schuurman Bergen-
theim. 's Nachts geklopt door J. Oord en A.J.v.d. Poll
die nog met de wapens zitten.

8 Nov. 's avonds naar D.J. te Rietstap Kloosterhaar.

Hier ook Henk de Bakker en Geertje. Fiets gevorderd..

10 Nov. '44.

Naar A.J. Dogger Beerzerhaar.

Hier tot Vrijdag 12 Jan. '45.

Zondag 12 Nov. bij J. Schuurman Bergentheim.

Zaterdag 25 Nov. vergadering bij G. Salomons Bergentheim.

Maandag 28 Nov. vergadering bij J. Oord Bergentheim.

Zondag 19 Nov. Bij J. Schuurman.

Zondag 26 Nov. Bij H. Huiskes Bergentheim, C 296.

's Avonds bij J. Oord.

Zaterdag 2 Dec. naar F. Schippers Flierdijk Vroomshoop.
Tot en met 7 Dec.

In den nacht van 4 op 5 Dec. arrestatie van J. de Groot.

6 Dec. politieke vergadering te Heemse met Henk de Bak-
ker. 's Avonds naar D.J. te Rietstap.

18 Dec. weer vergadering te Heemse. Ontmoeting met Oom
Jan. Woensdag 20 Dec. Naar Ruinerwold voor samenspre-
king met den burgemeester in verband met een zoon van
Oom Jan die in Ommen gevangen zit.

22 Dec. vergadering te Heemse daar d.a.v. die van 20
niet dorgegaan was.

Zondag 24 Dec. komt Mets, gebracht door A. Bols, tot

Maandagavond d.a.v. Weggebracht naar huis.

Zaterdag 30 Dec. Mets terug met de kinderen. Gebracht
door A. Huisman. Gebleven tot Dinsdag 2 Jan. '44.

Zelf weggebracht naar Pake en Beppe. 's Avonds gegaan
naar Coll. A. Schuurman. Woensdagmorgen 3 Jan. naar J. Schuurman

's Avonds terug naar de Beerzerhaar.

Zaterdag 6 Jan. komt H. Schuurman. Hebben het plan de in-
boedel van Ds. Dijkhuis weg te halen in verband met zijn
onderduiken omdat hij weigert naar Junne te gaan hout
kappen.

Dinsdag 9 Jan. Albert en Mans. Bij het weghalen van den
inventaris van Ds. Dijkhuis bijna gesnapt door de K.K.
van Ommeno. a. Diepgrond. Fietsen meegenomen.

Gewaarschuwd om voorzichtig te zijn, vooral omdat hun
namen nu bekend zijn en ze weigeren om in Junne te gaan wer-
ken. De laatste keer dat we elkaar ontmoeten.

10 Jan. '45.

Arrestatie van Albert en Mans, door S.D. die in het voormalig N.A.D.kamp te Bergentheim verblijven.

12 Jan. '45.

Arrestatie van W.v.d.Sluis en R.Seinen te Junne.

A.Timmerman wordt 8S morgens om 5 uur gearresteerd.

G.Luichies bij de Wed. Meilink.

D.J.te Rietstap, G.J.Ormel, G.Salomons.G.Griemink worden thuis gearresteerd.

Ook W.Berenst wordt 's morgens vroeg gearresteerd.

Allen overgebracht naar Kamp "Erica" te Ommen.

Later allen naar Almelo vervoerd.

's Middags gewaarschuwd door Mets in verband met de arrestatie's van Albert, Mans en Timmerman.

Onmiddellijk vertrokken wegens het grote gevaar

's Avonds naar F. Schippers Flierdijk te Voomshoop, na nog
GWind te hebben gewaarschuwd.

13 Jan. '45.

's Avonds met Oom Herman naar J. Slood te Sibculo.
Ontvang hier het bericht dat ook te Rietstap, Ormel, en
Salomons zijn gearresteerd. Tevens een bericht van Henk de
Bakker om in verband met het grote gevaar meete gaan naar
Groningen. 's Nachts bij J. Prenger. ZONDags bij Oom Jan, waar
ook Henk uit Enter is. Zondag 14 Jan. 's avonds naar D.J. Or-
mel te Bruinehaar die me verder brengt naar S. Feddema, waar
de Maandag wordt doorgebracht. 's Avonds naar G. Hilberink
F 60 te Langeveen.

15 Jan. tot 25 Maart hier gebleven.

Hier in de tijd bezig met de opbouw der N.B.S. Bergentheim
in verband met de arrestatie van bovengenoemde leden.
Gedurende dezen tijd weinig van huis da ar bij een eventu-
ele arrestatie de zaak der gevangenen aanmerkelijk verzwa rd
wordt. Febr. worden genoemde gevangenen overgebracht
naar de "Kruisberg" te Doetichem. Uitgezonderd W. Berenst, die
reeds eerder is vervoerd naar Duitsland.

2 Ma art worden bovengenoemde tien met M. Grendelman en W. ~~de~~ /
Oord van Beerzerveld met J. de Groot en J. v. d. Haar en boven-
dien nog 32 andere gevangenen vanuit de "Kruisberg" in
Varsseveld gefussilleerd.

Hiervan bericht ontvangen Zondagmorgen 4 Maart. 's Avonds
naar huis gegaan. 's Nachts bij H. Meijer Moskou.

Maandag 5 Maart naar Sibculo.

Zondag 11 Maart naar A. J. Dogger. 's Avonds weer naar Sibculo.

Zondag 25 Maart order voor de radio om de bruggen te laten
springen. Berichten hiervoor verzonden.

's Avonds springstoffen opgegraven uit het depot bij
B. Veldman. en hier de ladingen voor elkaar gebracht.

G. Theisens zal zorgen voor de brug bij ter Wijlen.

Met een groep die bij A. Kremer wacht wordt de schol bij
Geertman er uit gehaald. Daarna na de brug bij Mulder,

Wanneer deze gesprongen is wordt de schol in de van Roijens-
wijk verwijderd.

2 Maart wapens opgegraven bij Espeldoorn van J. Oord en A. J.
v. d. Poll. Vervoerd naar Veldman. Maandag 5 Maart haalt
Veldman aanvulling van Beerzerveld. 's Nachts alles wat niet
verdeeld wordt ingegraven. 's Morgens uitdeling achter de boer-
derij van Gebr. Salomons.

In de week van 25 Maart tot 1 April verschillende sabotage's/
Spijkerplanken-telefoonverbindingen.

Paasmaandag 2 April een Duitse auto op Sibculo verduisterd.
Vanaf deze tijd worden 's nachts de bruggen op Kloosterhaar
en Bergentheim bewaakt voor mogelijke vernieling door de D
Duitsers.

5 April 1945 voorposten van het Canadese leger waarmee de
N.B.S. openlijktreedt.

Der Höhere 44 -und Polizeiführer Nordwest
- Fürsorgekommando -

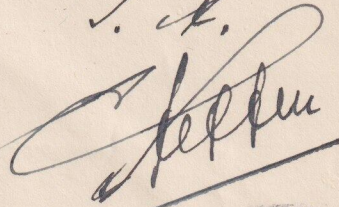
Nebenstelle Zwalle.

Zwalle, den 28. 5. 45

An das
Distriktsort
in Hasdenberg.

Sie werden gebeten auf Grund eines Rundschreibens
des C. D. K. Zwalle (8.5. 1945, Nr 8177, 130125)
den extra Vorkarte (Berechtigungsschein)
ab 2. Periode an Familie Thiepen aus
Ebenbrock, ohne Abzug irgendwelcher
Marken auszuhandigen.

Hierüber wurde mit Herrn
de Koven vom C. D. K. Zwalle
fern-mündlich gesprochen.

L. H.

Unterscharführer

Der Höhere ~~SS~~ -und Polizeiführer Nordwest
- Fürsorgekommando -

Lebenstelle Zwolle

Zwolle 28. 3. 45

An

Frau G. Krieger
Ebbenbroek.

In antwoord op Uw schrijven van den 21.3.45
stuur ik U hierbij een schrijven voor de distri-
butie dienst in Hardenberg.

Op grond daarvan mogen ze in het ver-
volg van Uw extra noodkaart geen bon-
nen meer terug houden worden.

J. A.

W. J. M. M. M.
SS Stm.

Inferno den stek door Grij. Linné.

I Thomas Hubbard. Luitenant kolonel over 28 jaren. Neer gekomen November 1942, schijnverlet $\pm$ 14 dagen. Daarna door fam. Dr. Fost verzorgd, die in deren rijk erg heeft onderscheiden. Dr. Fost gefamilieerd, wegen bestaan van vergaderingen van Engelse officieren, en verzorging van shotwonden. Alder mev. Fost. kint, Leerdam. Th. Hubbard is snel teruggekeerd naar Engeland. Zijn adres is Texas in de buurt van Dallas. Juiste adres onbekend.

II Robert Gipes 2121. Groton Street, Dallas. Texas. U.S.A.

III Martin Cech. Linwood Ave Cleveland Ohio. U.S.A.

Deze twee verleden jaar 2 weken onderdak gegeven, daarna waarschijnlijk direct bij Dr. Brinn terecht gekomen. Gebracht en afgehaald door zekere Kerpstein / schuitman Luentorf / familie.

Ingeveer 18 maand voor de bevrijding zijn deze twee weer tijdelijk bij ons geweest na overval op de Brinn's boerderij. No II is daarna gebleven tot 14 dagen voor de bevrijding en is daarna door mijzelf naar de fam Grotenhuis gebracht. G. Grotenhuis brachtlerweg, Harderwijk. en inavond zijn No II en ik s.g. door opgebracht als gevangenen, door twee markchaussiers uit Harderwijk en naar een bepaald adres gebracht waar No II 14 dagen gevangen heeft vastzittend. De tekens, de krimp. Deze mensen hebben

verschillende piloten gehuist en het eten rijkelyk
mit de mond gespaard. Waarschijnt zullen ze rijkelyk
mit opgeven.

- IV W. L. F. Randall. Oak Point. Vale Road. Sea Ford. Sussex. (Engl.)
V Douglas Baker 20 Middle Market Road. Ge Yarmouth Norfolk. (Engl.)
240394. A. L. 10th Pri. Parachute Regt. 13th Airborne. Div. 9th
Officer 1st Recorps. (Engl.)

Deze twee heb ik ontvangen van de Wolfert en nam de
Lange / beide gesnillens / in Januari. Het heeft in groepen
van Gerard van Baak ^{in 1942} hebben ze verzorgd op ons land.
waarly. Karm Vrij. Silents en mijn broer Jelt riek op
enorm wijze hebben onderscheiden. Dit alles voor enige
tijd zonder medeweten mijner ouders.

Deze twee hebben we verzorgd vanaf 2 Januari tot onze
bevrijding. In die tussentijd zijn deze twee welk verzorgd
geveest door Eer Koor Silents aanperin het deze 14 dagen
bij ons een spannend was.

Nadat mijn ouders ingelicht werden (er werd n.l. veel mit
onze helden en die van de fan Vrij georganiseerd) is de roep
overgegaan op Karm Vrij en mijn drie broers.

Op de dag der bevrijding in Landen gegeven der geallieerde troepen

- VI Stuart. Bouley. Champion. Michigan. U.S.A.

- VII H. L. Heafner. J. R. Nichols Ave. Greenwood. Mississippi. U.S.A.

- VIII Harold. Chapman. East Hampton. Long Island. New York. U.S.A.

Deze drie behelst bij ons geplaatst, komende van de Binnin na de
overval.

Al deze piloten konodip van kleding en voeding voorzien

Gr. Smek
Koninghof Marienburg

Voor de oproep van de Engelsche koning voor den in aanmerking
komen.

Harm Trij. Klooster dijk Silculo

Cri' Lincenk " Marienberg

Johân Lincenk " "

Jelle Lincenk " "

Heer " "

Wille Post. Bergpolder }
De Wolfert Marienberg } Pepinelleers
Harm de Lange " }

Harm Buisink De Leham. De Krim (6/)

" ter Horst. Silculo

De overige personen, die voornemens hebben ook al hun
mogelijke medewerking verleent.

De laatste beloning van natuurlijk vee.

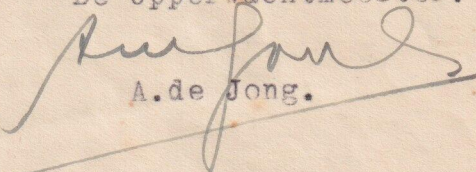
is daze nam Engeland. Maar dan zal Engeland wel
overstroomd worden.

Marechaussee-gewest-Ahem.
Groep Hardenberg,
Post Bergentheim

Bergentheim 7 April 1945.

Namens den Heer Commandant der N.B.S. moet ik U melden, dat de samenwerking en het optreden der N.B.S. leden met de politie, in deze gemeente zijn volle tevredenheid kan wegdragen. Nadrukkelijk wijst hij nogmaals op het wervvvn of aannemen van personen bij de N.B.S.; dit moeten zijn personen van onbesproken gedrag. (liefst oud-Militairen). Zwarte handelaren, of personen, die zich gedurende de bezetting on Nederlandsch hebben gedragen, moeten worden geweerd.

De Opperwachtmeester.

A. de Jong.

Aan den Heer:
J.H. van Engbrink
te
BRUCHTERVELD.

ROBERT DE GHETTO 31 PIAGET AVE CLIFTON NEW JERSEY
STANLEY LEPKORWSKI 19 HILLSIDE AVE SCHENECTADY NEW YORK
nergeschooten 10 oct '45 in Hellenadoorn (D) ontvangen van
Gorard Mierink Wierden (voor kleuren bommen onderdak huisvesting
2 sergeants schuiter U.S.A. en vervoer gezorgd.

~~~~~ (168 Crestwood Fort Worth)
THOMAS HURBART, LUIT. COLONEL. TEXAS. U.S.A.
commandant van een escadrille jagers. eind November
1945 nergeschooten in Bergenheim 2 middags 12.30
ontvangen van H. P. SNEENK SLOOSTERDIJK MARIËNBERG
voor onderdak, huisvesting, bommen en vervoer gezorgd.
van kleuren was daar al gedubbelijk voorzien.

~~~~~  
JOHN F. BYERS. ROY D46 CUSTER. SOUTH DAKOTA. U.S.A.
sergeant schuiter nergeschooten Nov '45 S.N.M. half drie
te Bergenheim van kleuren, en voedsel voorzien. Is maar
een dag geweest. Toen terug gegaan met een transport
naar i Juiden., bere heb ik gehoord en weggebracht.

~~~~~  
MARTIN GECT 7000 LINWOOD AVE CLEVELAND. OHIO.
ROBERT F PIPES 2121 PROCTOR ST DALLAS TEXAS.
sergeant schuiter. van de U.S.A
Ontvangen van JOHAN. RUTGERS. TE VROOYSHOOP.
Gedubbelijk voor kleeding, vervoer en bommen gezorgd.

ADRES: G. THEISENS. C299^A.
BERGENTHEIM

J. Ford Bergenheim C 295.

Ducky - Wouter - Frans (Marc. E.I.D.) - Mac Bess (Fop)
^EGeh. ^EGeh. ^EGeh. ^HGeh. - Verz.

Jack - Johnny
^Averz. ^Averz.

M. Meis Bergenheim 159.

Mac Bess (Fop)
^HGeh.

R. Seinen C 130.

2 Belg.

Danny - Pilon (Belg)

L. Barelds.

Dr. H. J. Post. C

Hubert Gen.

Pastor Williams Gen.

John Downie Gen.
(Wend)

Dr. C. I. Dijkhuis. C

Thomas Hubbard Texas A Geh.
Serg. ^{Klein} John ^{Mark} Downie Kilmar E Geh.
Danny Belg (Eng genad) Belg
Jose Belg. Verz.
Paul

1367061

G. Solomons Wzn

Stuard E Bouley

Champion Michigan V.S.A.

Martin Cech

Cleveland Ohio.

Waarde Vriend.

Van 't winter rijk hier 2 Engelsche spionnen (Belgen)
ong. 7 à 8 weken geïdust. Geborgen via P. Kaselhof
Droomstroom. Dagelijks werden en ontvingen ze berichten
Verder zijn hier van 't voorjaar 4 Amerikaanse
geïdust ong. 2 weken in twee perioden.
Kwamen bij de Brunn weg. stree en l'weers
waren er bij.

Die spionnen heeten Francois en Gaston.
Verder namen weet ik niet het 2de ook wel
voldaan de Dren.

g. v. v.
J. J. Knecht

DISTRICTS-BUREAU VOOR DE VERZORGING DER OORLOGSSLACHTOFFERS
(D.B.V.O.) EMMEN

Telefoon No. 267

Postrekening No.

No 1322 /195G.

Afd. II

Onderwerp:

Verzoek inlichtingen
betreffende G.Griemink.

Aan den heer Commandant der
Binnenlandsche Strijdkrachten
te

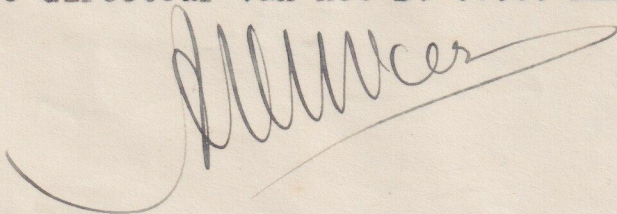
BERGENTHEIM (Ov.).

EMMEN, 21 September 1945.
Molenkamp 20

In verband met de geldelijke verzor-
ging van de weduwe van G.Griemink, voorheen
wonende te Bergentheim, thans te Emmen, Bar-
germeerweg 4, verzoek ik U, mij een ver-
klaring te doen toekomen, waaruit blijkt, dat
wijlen Griemink groepscommandant der illegale
beweging te Bergentheim was, zoo mogelijk
vergezeld van een rapport betreffende de
arrestatie en het overlijden van den betrok-
kene.

B.

nl
DE De directeur van het D.B.V.O. Emmen,

W. de S. - C. 2nd C.

Engelshman -

Pastor Williams -

American -

Dr. Sighs: Hubbard
American Thomas -

Dennis -

Engelshman -

York Darnice -
Engelshman -

Salomon - Rm.

Leanne -

Hubert. in tree

Anderson -

A. Stael - Leanne

Pilae (Maclean?)

A. Timmerman -

P. Smeek

H. V. Eng. Brink -

A. Werts -

G. Salomons Wzn.

„Ruimzicht”

Bergentheim (O.)

Giro 351440

Mr. Schippers

Hierbij antwoorden we u op
de vragen. Door de aan ons gerscht.
we hebben twee piloten gekozen.
die door onze schulden zijn gekozen
gerseerde piloten zijn door ons gekozen.
De naam van de eerste was:

Edward E. Bouley Champion
Michigan U. S. A.

De andere Martin Lech Cleveland
Ohio

Het waren piloten die na de overval bij
de Bruin van het noorden waren gekocht en
bij ons zijn gekocht gekomen. Door de aankomst
van Cor. Gootjes (Student Engels) hadden
u en mooie afleiding. u gekocht u hier
best thuis en u waren en paar prestatie onder
anderen verder kunnen we ook al zien in.
lichting-geen en meer we dus vragen
we goed mogelijk te hebben beantwoord
Groetend
G. Salomons Wzn.

Commissie Verzorging Oorlogsslachtoffers te Meppel.

Meppel, 20 September 1945.

Uit een ons in afschrift verstrekte brief van U aan den Heer Seinen, Hoogeveenscheweg 3 te Meppel, bleek ons, dat U Roelof Seinen, geb. 19 September 1912 te Meppel, hebt gekend als lid van de LKP, Strijdgroep Bergentheim.

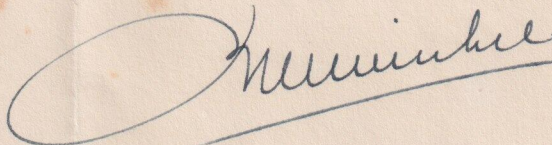
Aan de Wed. Seinen-Spandaw is inmiddels een pensioen toegekend van f 1924.-- per jaar. Men verzoekt ons echter alsnog een verklaring in te zenden omtrent de verz~~et~~shouding van den overledene, onderteeekend door een daartoe bevoegde autoriteit.

Gaarne zouden wij van een een dergelijke - korte - verklaring ontvangen, waaruit dus blijkt dat Seinen Jr. het leven heeft verloren als gevolg van zijn verz~~et~~shouding jegens den vijand.

Namens de Commissie Verzorging
Oorlogsslachtoffers te Meppel,

g

Aan den Heer
E. Schippers
Bergentheim.

, Secretaris.

Petronella, Johanna, Carolina.

Seinen - Spandau.

geboren op 15 April 1916.

te Medan (Nederl. Oost Indië).

weduwe van:

Roelof Seinen.

geboren op 19 September 1912.

te Meppel.

gefusileerd op 2 Maart 1945.

te Varsseveld (gemeente Wich)

In leven Opzichter 2^e klasse van de
Rijkswaterstaat te Zwolle.

Salaris per maand f 205,92. Kinderbedrag p.m. f 16,65

Kindereen uit dit huwelijk:

Nancy, Hilde.

geboren op 12 November 1942.

te Hardenberg.

en Hilde, Carolien

geboren op 13 Februari 1945.

te Berghem (gemeente Hardenberg)

Eerstgenoemde verklaart, dat zij
vanaf 2 Maart j. l. onvermogen is.

P. J. C. Seinen Spandau

De situatie in het gevangenkamp "Erica", te Ommen.

Enige dagen geleden waren twee manschappen van onze ploeg in het kamp "Erica". De indruk, die ze daar opdeden als N.B.S. ers was van zeer onaangename aard. Volgens de Commandante van de Vrouwenafdeling (Mevr. Nachtegaal) bestond de mogelijkheid dat verschillende N.S.B. vrouwen weer naar hun woonplaats zouden terug keren.

Naar een oppasser meedeelde zullen alle mannen en vrouwen boven de 60 jaar uit het kamp worden ontslagen.

Door Mevr. Nachtegaal werd aan de N.B.S.ers gevraagd of zij er even tusschen voor wilden zorgen, dat er een wagen uit Bergentheim kwam om een vrouw, die in verwachting was terug te halen. Verder werd er gevraagd of wij voor de verzorging en huisvesting wilden zorg dragen. Volgens Commandante hadden de N.S.B. vrouwen al straf genoeg gehad, daar ze bij hun kinderen werden weggehaald. De oorspronkelijke bedoeling is geweest ook deze vrouwen streng te behandelen, doch men is hier van terug gekomen, omdat dit met hun menselijk gevoel niet overeen kwam. Daar door is de verhouding o.i. familiair geworden.

Ook oppassers van het kamp gingen met de politieke gevangenen om, of het hun vrienden waren. Dit alles geeft ons den indruk, dat deze politieke misdadigers (waar van we weten dat ze schuldig zijn), behandeld worden op een wijze, welke niet in overeenstemming is met hetgeen H.M. de Koningin voor Radio Oranje eens heeft gezegd, n.l. dat in het nieuwe Nederland voor geen enkele N.S.B. er plaats zou zijn.

Als met deze slappe handelwijze wordt verder gegaan, vragen wij ons af: "Waar voor hebben we ons leven op het spel gezet?"

"Zijn daar voor twaalf van onze ondergrondse strijders gevallen?" Zelfs één hebben ze de hongerdood laten sterven.

Wij twijfelen er niet aan of we vertolken de gedachte van ons hele Nederlandse Volk wanneer we zeggen, dat deze gevangenen RECHTVAARDIG maar STRENG worden behandeld.

Aan
Redactie "Trouw".

N.B.S.S.G.
te
Bergentheim.

Geachte Redactie.

Gaarne zagen we opname van dit stuk, in ALLE uitgaven van "Trouw".
Bij voorbaat onze hartelijke dank.

N.B.S.
Bergentheim.

Engdrink

hooft onmiddaellijk dat de brug bij
de wijlen in goede conditie is
van de veldwegen.

Wordev alle materiaal.
Ik zal zorgen voor vordingstewijzen.
Weten: Kruis - adres - materiaal -
geldwonen voor de oorlog.

Comm. N. B. S.
Schippers

No. 1171. Klass.
Ing. 13/6 '45
Aan

Bruchterveld 11-6-45.
Bevred.
Behand.
Konink.
Officie.

den:

Raad

Mijnheer de Burgemeester.

Ondergetekende, J. H. Boerman, tot
Juni '45 oprichter bij de P. V. C. v.
Overijssel, thans groepslid der
N. K. S. - S. G. te Berzenthem, komt
met een beleefde en vriendelijk ver-
zoek tot U, om hem in het volgende
protest, terons aanblijft te wil-
len ondersteunen in zake zijn ont-
slag bij de P. V. C.

Mijnheer de Burgemeester,
naar aanleiding van bovengenoem-
de, wil ik U het volgende medede-
len. Vanaf Nov. '41 tot de beëindiging
was ik werkzaam als oprichter
bij de P. V. C. Mijn werkzaamheden
bestonden grotendeels uit verbod-
fiscontrole en slachtcontrole. Met
ingang van 1 Juni '45 ben ik ontsla-
gen als oprichter bij de P. V. C. On-

geveer een maand na de bevrijding kreeg ik mijn ontslagbrief thuis, terwijl ik post had als groepsleider der N. B. S. - S. G. aan de Yssel. De reden tot dit ontslag was, in het kort gezegd: ik had mijn werkzaamheden verricht ver boven het peil van opzichter.

Volgens m. i. heeft de P. B. H. van district Marienberg, de Heer A. Hofste de te Bergentheim inlichtingen en gegevens verstrekt over mijn werk via den Heer Harsboom, Groepsleider C. C. C. te Hermae aan de Chef. Afdeling Personeelszaken, Aandorperstraat 127 te Kruille. Langs een andere weg komen er geen gegevens over mijn werk binnen op H. Pers. raden van alleen nog via den Hoofdaoprichter, den Heer T. Prins te Bergentheim. De Heer Prins, mijn onmiddellijke Chef, heb ik gevraagd of hij wist waarom ik ontslag had. De Heer Prins heeft verklaard

dat hij geen gegevens heeft ver-
strekt aan Afd. Pers. raken over mijn
werkzaamheden dat aanleiding
heeft gegeven tot mijn ontslag.
Ik ben er van overtuigd dat de
Heren in Kwolle, almede de He-
ren Streevoort en Hofstede niet op
de hoogte zijn van mijn werkzaam-
heden tijdens de beretning. Maar
ik mit bij machte ben deze He-
ren te overtuigen van het onteekt
dat mij is aangedaan door mijn
oneervol ontslag, richt ik mij
thans tot U, om mij bijstand te
willen verlenen in deze affaire.

Wat de aanleiding is geweest
tot mijn ontslag, ligt m.i. hierin.
Tegen de instructies in heb ik de
boeren aangeraden geen eieren te
leveren. Th. i. heb ik hierin ge-
handelt volgens raadgevingen van
verschillende leiders van versto-
groepen en in het belang van het
Nederlandsche volk, omdat bepaalde

statistisch en uit de illegale pers
aantoonden dat zeker 90% van de
geleverde eieren bij de Keizers ste-
recht kwamen.

Tegen de instructie in heb ik
tijdens de slachtecontrole veel volles
en spek niet op de overgabrieffe
vermeld. M.i. heb ik hierin ge-
handeld volgens raadgevingen
uit de illegale pers om nadoon-
de de onderduikers van vlees te
voorzien.

Tijdens de proteststaking in
Mei '43, heb ik ongeveer 14 dagen ge-
staakt. Toen heb ik veel nagrap-
posten ingevonden, maar niet ge-
werkt voor de P.V.C.

In Jan. '45 zijn 3 collega's in
me gearresteerd, omdat ze ver-
dacht werden van illegaal werk.
Oaar ik tot dezelfde illegale groep
behoorde, moest ik onderduiken
met nog een collega van me, de Heer
H. Ribberink. (Teams ook onverschuld

ontslagen). Toen het verhoor van mijn 3 collega's (later zijn ze gefusileerd) afgelopen was, ben ik weer gevraagd aan mijn werk te gaan. Tijdens dit voorval heb ik wel dagrapporten ingevuld, maar niet gewerkt voor de P.V.C. Ontslag kon ik ook niet aanvragen, daar ik me dan verdacht maakte.

In de laatste maanden voor de bevrijding ben ik enkele dagen bezig geweest met het schoonmaken van wapens (dit moest overdag gebeuren) en besprekingen met leiders van verzetgroepen. Tijdens deze werkzaamheden heb ik wel dagrapporten ingevuld maar niet gewerkt voor de P.V.C.

In de laatste dagen voor de bevrijding moest ik 's nachts dienst doen als groepsleider der R.B.S.-S.G. Deze bestond uit posten bij de bruggen die gevaar liepen door Duitsers te

worden afgeblaren, telefoon draden
doorknippen en bruggen afblaren
over het Overijssels Kanaal. Tijdens
deze werkzaamheden heb ik wel
dagrapporten ingeteld, maar niet
gewerkt voor de P. V. L.

De loop der gebeurtenissen
toon aan dat ik altijd gewerkt
heb. Ik heb tijdens mijn werk als
oprichter bij de P. V. L. zoveel moge-
lijk gedaan wat in mijn bereik
lag om de Duitsers tegen te werken.
Ik heb gewerkt voor datgene wat
mij lief is; voor Nederland. Daar
wil ik al mijn krachten voor ge-
ven en dat heb ik ook gedaan op
een manier dat de enige manier
was. Daarom heb ik soms en-
ke dagen niet gewerkt of enkele weken
niet kunnen werken voor de P. V. L.,
omdat ander en belangrijker werk
voorging. Daarom heeft de P. V. L.
de Heer Hofstra aanleiding gegeven
tot mijn ontslag. De Heer Hofstra

I

heeft zelf verklaard dat ik zijn bevelen niet heb opgevolgd. Dit kon ik niet, omdat andere bevelen voorgingen.

Mijnheer de Burgemeester, daarom blang ik de Heer Hofstede aan wegens zijn on-Nederlandsche houding en familiariteit met Britsen en N. S. B'ers

Tijdens de proteststaking in Mei '43, toen het gehele personeel van de P.O.C. te Buxentheim stakhte, was de Heer Hofstede dagelijks in de nabijheid of op het kantoor. Misschien omdat hij bang was dat Britsen of N. S. B'ers gingen telephonen.

Tijdens de „ausweisen-affaire“ heeft de Heer Hofstede sterk propaganda gemaakt om „ausweisen“ aan te vragen. Hij wist toen dat dit ten strengste werd afgekeurd in de illegale bladen. Na kantoorstijf heeft hij extra-zitting gehouden voor het aanvragen van „ausweisen“.

Mer de landverrader G. Kaarvela,
lid van de Ned. S. S. heeft ^{zijn} ~~zijn~~ ^{zijn} ~~zijn~~
leschende, pratende en rokend de „aus-
weisen ondertekend.

Tijdens het uitreiken van
„ausweisen“ aan oprichters van de
P. V. L. heeft de Heer Hofstede spet-
terend verklaard, dat de Heer Rib-
berink en ik, die een „ausweis“ ge-
weigerd hadden, wel spoedig in
Brittania zouden zitten.

Nadat de „ausweisen“ 's nachts
door onbekenden uit het kantoor
van de P. V. L. te Bergentheim wa-
ren gehaald, is het gehele kantoor-
personeel gearresteerd en naar
de gevangenis te Almelo overge-
bracht, waar ze een maand
arrest hebben gezeten. De Heer
Hofstede, de Chef van het kantoor,
is niet gearresteerd. Waarom
niet? Omdat hij nogal tamelijk
goed met de Britten en N. S. B.'n
kan opschieten.

De Heer Hofstede ontving geregeld
de courant „de Landstand“.

De Heer Hofstede heeft altijd
samen gewerkt met leden van
de „Landstand“, n. l. de Heeren
J. Baarsela, en H. Mejerink, resp.
Hed. S. S. Landwachter.

De Heer Hofstede heeft in tegen-
woordigheid van den Hoofdaf-
richten J. Prim, mij aangeraden,
om tijdens de slachtontrôle bij
den Heer J. P. Billings, lid van de
H. S. B., alles door de vingers te
zien. Dit heb ik niet gedaan, maar
het gevraagd volgens instructie.
Hierdoor ging de Heer Billings zijn
halve varken kwijt.

De Heer Hofstede heeft kort
voor de beëindiging paarden ge-
vorderd van landbouwers,
die geweigerd hadden aan de
opdracht van de H. S. B. burgemeester
van Hardenberg, de Heer van
Boerboom, gehoor te geven om

paarden te leveren voor de Britse
Weermacht.

Mijnheer de Burgemeester,
het gaet mij hier niet om de
functie van oprichter, want die
functie kon ik toch niet weer
aanneemen, maar het gaet mij
hier om het recht, wat ver-
trapt wordt, te doen rege-
leren. Daarom heb ik mij ook
tot u gewend, omdat ik kan
reken op uw medewerking.

Arminius teken ik met
de munt. Hoogachtend
Uw. d.v. d.v.

doorgeven
aan wettelijk
der N. B. S.
Barendsen

J. H. Boerman

J. H. BOERMAN.

BRUCHTERVELD. 8188. HARDENBERG.

P.S. Mijne de Burgemeester, in bovengenoemde
schrijven is de wons tot eiting gekomen
tot het intrekken van mijn ontelg.

J. H.

Bruckmuhl 14-4-45

De Jong.

gedinnidag van
huiden van 1 is H. Haas-
dikman uit Bergheim
bij Bonn Kloppers gemeente
en heeft daar ingezeten
25 eien en 1 pond boter

Het was nu te laat te late,
hendegindag van het 93
eien en 1 pond boter. Hij zal
het ook van zijn eigen laken,
want het gaat laken van
Wilt H. dat heel eens
enrij onderzaken
Genua

Ph. Brink
C. v. d. K. veld.

Vriend Jongbrink

Leit is meer. net iets voor.
Vandaag man, maar toch
heeft hij Teunis. hiervo
leent Westerming gevraagd
en verkregen!

Met grip buiten E. Schipper
om. perst ik geef u de ver
rekening, dat dit niet meer plaats
zal vinden!
Heft u maar tegen Room Klubb
dat zij, (ook niet andere rege
menten) aan de Groep
Bergendheim iets mag af-
geven.

Opactura
perfor

Vogelentheim 20 April 1945.

M.b. bestaat geen bezwaar. dat H.
Jansz G. P. Rijksambtenaar. Van Waage
weg. (Hans Woudenberg K 5). hier vanuit
Rimburg. geen bezwaar). een rij niet
in gebruik een afstaat

de Opperroos

A. J. Jansz

Aan den Commandant der O.D.

Ik kan het niet nalaten om u eens over
het een en het andere te schrijven. u
weet namelijk wel dat ik vrijdag
na middag bij u geweest ben en
dat u mijn brief opgeschreeven
heeft en gezegt er moet er zekere
maar niet oprekenen dat u er
bij komt daar zijn geen geweren
en saeng met het geval met uw
dwagen. Dik de Buiter heeft u belluth
Kie commandant. ik kan het wiss
van mij afstellen dat u dit tegen me
gezeigt hebt, want ik heb nooit ^{gedacht}
en ook niet door een ander het
baten doen want ik het altijd
gezeigt het is onze plicht om mede
te helpen en te strijden voor
Christus en Conjelen ik acht de
plicht boven de liefde. eerst voor
ons land en volk, en dan voor
vrouwen en kinderen, wij hebben gezamenlij^{ke}
thuis overal in bij gestaan in
overdenkers en mobiele groepen voor
geschaakt dat ze vleesch kregen en
ze nyand overal in tegen gewo^{nde}
dat Henda ons verklaren heeft kan
ik niet helpen. Aan de jongens in
en met Bergenheim gevallen
zijn voor hem en ons vaderland

hebben gezegt, ik durf mij hoort
er gerust voor mee leggen, dat
ik nooit ~~is~~ een wapen tegen
dieren of mensen gezegt heb van
al dat wick. Want wij voor ons
hebben een akeijde kint
door gebracht want wij hebben
5 heek tasje gehad zodat we
allen veritterd op de moffen
en andere klink in hup dat
u me dit niet kwalijk
spelt dat ik dit schrijven
kan u nog wel mee
vertellen van al die
overvaders.

Met de F. W. M. link
Brecht.

Ik ben ook diens plaats in
gerust en alga goed
schietten. Ko L

L. Lensen

Ford V8 1936

Chassis nr 68 275 9084

Motor nr

Env

1390 kg.

00 P K

f 12 à 1300.

Burgers van Berghentheim.

De Groep Bergentheim van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten komt tot U met het vriendelijk verzoek om een bijdrage te geven om onze gevallen kameraden terug te halen uit Varsseveld om hen op het kerkhof te Bergentheim alsnog een eervolle begrafenis te geven. De Groep zelf maakte hiermee reeds een begin. Doch er is nog veel meer nodig. Mogen we rekenen op Uw aller steun.

[illegible]

Burgers van Bergentheim.

De Groep Bergentheim van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten komt tot U met het vriendelijk verzoek om een bijdrage te geven om onze gevallen kameraden terug te halen uit Varsseveld om hen op het kerkhof te Bergentheim alsnog een eervolle begrafenis te geven. De Groep zelf maakte hiermee reeds een begin. Doch er is nog veel meer nodig. Mogen we rekenen op Uw aller steun.

Groep Bergentheim, 25 man

f. 400,--

~~Erasmus Dijk~~

250.-

~~De Dijk~~

50.-

~~M. M. Dijk~~

25.-

~~De M. Dijk~~

20.-

~~De M. Dijk~~

15.-

~~De M. Dijk~~

25.-

~~De M. Dijk~~

125.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

15.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

15.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

15.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

~~De M. Dijk~~

10.-

My Arrizungen
C. Kohnen
tell all us
- 97 Rulle

A. H. A. A. A. A.
Dent L.

Hendrick Korbelt

E. Rozinski

cf *L. umbellatus*

G M Bismarck

Yucca filifera

1257

44 noted

W. B. B. B.

Jan Denman

Herbert.

of all iron

10

[Faint handwritten notes at the bottom of the page, possibly "L. ..."]

Th. Herbert

65
 15
 10 =
 10 =

15 —

20 —

10 -

15

15
45

10

10

12 $\frac{1}{2}$

25

27. —

20
25

25

50. —

282

332,50

*Referring
city will send by
the steamer
W. H. Middleport.
Per
C. W. Munn & Co.*

15 -
 5
 25
 40
 15
 15 -
 60
 20

H. Ratze
J. W. W. W.
B. J. Ende
A. Schumann
K. v. d. V. F.
K. P. W. F.
H. W. F.
J. K. W. F.
G. P. W. F.
W. W. F.
P. W. F.
E. W. F.

230

10
15
25
5
5 20
10
5
5
10
10

A. T. Linn
Fam. Ormel
Wed. G. Ormel
Wed. G. Ormel
The Ribb stop

$$\begin{array}{r}
 240 \\
 \hline
 250 \\
 \hline
 10 \\
 \hline
 250 \\
 \hline
 250 \\
 \hline
 20
 \end{array}$$

21 Mei 1945.
Onderwerp:
Gesneuvelden.

N.B.S.
District Salld.
Groep Bergentheim.

Naam man:	G.Salomons.	D.J.te Rietstap.	G.J.Ormel.	W.v.d.Sluis.	G.Griemink.
Beroep:	Landbouwer.	Landbouwer.	Landbouwer.	Schilder.	Opsporingsabt.
Leeftijd:	30.	32.	34.	35.	R.K.B. Sectie Turf. 27.
Adres:	Bergentheim. C 332.	Kloosterhaar. E 26b.	Kloosterhaar. E 26 a.	Bergentheim. C 318c.	Bergentheim. C 318.
Godsdienst:	Geref.	Geref.	Geref.	Ned. Herv.	Ned. Herv. / Geen.
Gehuwd:	Ja.-----	Ja.	Ja.	Ja.	Ja.
Naam werkgever:	Eigenaar./// Huurder	Eigenaar.	Eigenaar.	Eigenaar.	
Adres:	-----	-----	-----	-----	
Inkomen vroeger:	f.4000,--	f. 3500,--	f.5500,--	f.??????	f.171,50.
Inkomen nu:	Zie toel.	Zie toel.	Zie toel.		
Naam vrouw:	~~P.v.d.Vinne~~ J.N.Medendorp.	P.v.d.Vinne.	A.v.d.Vinne.	G.Huiskes.	W.Engels.
Leeftijd:	25.	33.	29.	30.	26.
Godsdienst:	Geref.	Geref.	Geref.	Ned.Herv.	Geen.
Aantal kinderen:	Eén.1	Twee 2	Drie 3	Eén 1	Eén 1
Leeftijd kinderen:	4 Maand.	Bijna 5 en 2	5 en 4 j 2 maand	5 maand.	2 jaar.
Datum ongeval:	2 Maart 45.	2 Maart 45.	2 Maart 45.	2 Maart 45.	2 Maart 45.
Aard van het ongeval:	Gearresteerd wegens illegale actie. (Lid der N.B.S.) Wegens repressaille gefussilleerd				
Voorgesteld steunbedrag per maand:	f.250,--	f.250,--	f.250,--	f.150,--	f.171,50.
Bijzondere mededelingen:	Nk 2000.				

21 mei 1945.
Onderwerp:
Gesneuvelden.

N.B.S.
District Salland.
Groep Bergentheim.

am man:	G.Luchies.	A.Bols.	H.Schuurman.	A.Timmerman.	R.Seinen.
roep:	Landbouwer.	Opzichter.	Opzichter.	Landbouwer.	Opzichter Rijkswaterstaat.
eftijd:	58.	35.	31.	47.	32.
res:	Brucht B 74. Bergentheim.	Bergentheim. C 127.	Bergentheim. C 89.	Bergentheim. C 96.	Bergentheim C 138.
isdienst:	Ned.Herv.	Geref.	Ned.Herv.	Geref.	Remonstrant.
uwd:	Ja.	Neen.	Neen.	Ja.	Ja.
m werkgever:	Eigenaar.	V.V.O. Zwolle.	V.V.O. Zwolle.	Eigenaar.	Rijk.
es:	-----	-----	-----	-----	-----
omen vroeger:	Ongev.f.1000,--	f.124,-- ~~f.124,--~~	f.124,-- p.m.	ongev.f.1500 p.j.	f.189,96. p.m.
omen nu:		zie toel.	zie toel.		Geen.
i vrouw:	E.Kelder.	-----	-----	Z.Watterink.	P.J.C.Spandaw.
tijd:	47.	-----	-----	43.	29.
dienst:	Ned.Herv.	-----	-----	Geref.	Remonstrant.
al kinderen:	-----	-----	-----	Twee.2	Twee.2
tijd kinderen:	-----	-----	-----	18 en 14 jaar.	2 jaar en 4 maand.
a ongeval:	2 Maart 45.	2 Maart 45.	2 Maart 45.	2 Maart 45,	2 Maart 45.
van het ongeval:	Gearresteerd wegens illegale actie.(Lid der N.B.S.) Als repressaille gefussilleerd. Timmerman enkel depothouder. Geen lid N.B.S.				
esteld steunbedrag aand:	f.125,--	f.124,--	f.124,--	f. 125,--	f.189,96.
ndere mededelingen:					

31 Mei 1945.
Onderwerp:
Gesneuvelden.

N.B.S.
District Salland
Groep Bergentheim

Naam man:

A.Kremer.

C.L.de Jong.

Beroep:

Landbouwer.

Ambt. P.T.T.

Leeftijd:

40 40

33

Adres:

Bergentheim.
C 254a.

Bergentheim.
C 131.

Godsdienst:

Ned.Herv.

Ned.Herv.

Gehuwd:

Ja.

Neen.

Naam werkgever:

Eigenaar

Adres:

Inkomen vroeger:

f.1500,--

Inkomen nu:

Naam vrouw:

E.Herbert.

Leeftijd:

44.

Godsdienst:

Ned.Herv.

Aantal kinderen:

5.

Leeftijd kinderen:

9-8-6-5 en

Datum ongeval:

2 jaar.

5 April 45.

3 Mei 45,

Aard van het ongeval:

In gevecht
krijgsgevangen
gemaakt en ge-
fusilleerd.

1 Dec. 44 gearres-
teerd wegens ille-
gale actie.
3 Mei 45 de hoger
dood gestorven te
Wöbelin in een
kamp.

Voorgesteld steunbedrag
per maand:

f.125,--

Bijzondere mededelingen:

TOELICHTING/

G.Salomons.

D.J.te Rietstap.

G.J.Ormel.

~~/d/lat/ib/~~

~~/d/lat/ib/~~
De bedrijven van bovengenoemde personen ondervinden schade door dat allereerst een bedrijfsleider moest worden aangesteld. De kosten voor deze bedragen ongeveer r f.2500,-- per jaar. Bovendien speelt de leiding een voorname rol. De bedrijfsleider kan het bedrijf nooit op zulk ~~AA~~ een peil brengen dan de eigenaar zelf. Hierdoor is ook verlies. Bovendien hadden Luchies en Timmerman een klein bedrijf, waar ze bij moesten verdienen.

A.Bols.

Kostwinner voor zijn moeder en zuster. Maart nog uitbetaald.

In 't vervolg nog een gedeelte uitbetaald. Regeling onbekend.

H.Schuurman.

Vader een boerderij. 3 kleine kinderen. Verder als Bols. Ouders vrijgesteld van inkomstenbelasting.

R.Seinen.

Sinds Half April geen salaris meer uitbetaald. Verdere regeling onbekend.

W.v.d Sluis.

Knecht voor hem in de plaats. Voor dit bedrijf geldt het zelfde als bovengenoemde boerenbedrijven. In oorlogstijd getrouwd. Inkomen moeilijk te bepalen.

G.Griemink.

In mei voor de laatste keer uitbetaald. Verdere regeling onbekend.

C.L.de Jong.

Geen kostwinner. Vader Opperwachtmeester Marechaussee.

G.Luchies.

A.Kremer.

A.Timmerman.

Hier voor geldt het zelfde als bovengenoemde boerenbedrijven, echter met dien verstande dat in verband met de grootte van het bedrijf de onkosten ongeveer er worden f.1500,--

Bergentheim, 25 Juni 1945.

De Cdt N.B.S.
E.Schippers.

Volgnr.	Naam, voornamen, geboorteplaats en -datum, woonplaats	Herkenningssplaatje
✓ 1.	Ijzerman, Abraham, 10-7-1925 Nunspeet, Nunspeet, F.A.Molijnlaan 71	Ovaal koperen plaatje 445
✓ 2.	Oordt, Wolter, 27-8-1919 Beerserveld Beerserveld, L 91	idem 444
✓ 3.	Kortlang, Iuther, 21-1-1921 Ermelo Ermelo, Willem de Zwijgerlaan 6	idem 443
✓ 4.	van Wijngaarden, Jan, 6-6-1920 Staphorst Delden, Molenstraat 10	idem 402
✓ 5.	van Wezel, Hendrik, 28-6-1907 Almelo Almelo, Otmarsumschesstraat 340	idem 416
6.	Gerritsen, Willem, 18-3-1920 Scheveningen ?	idem 430
✓ 7.	van Geen, Hendrik, 15-6-1921 Waardenburg Nijkerk, Rijksstraatweg 52D	idem 421
✓ 8.	Anema, Johan, 25-8-1920 Leeuwarden Apeldoorn, Nijverheidstraat 7	idem 436
✓ 9.	Hohoff, Leendert, 20-5-1919 Amsterdam Amsterdam, Stationsweg 223 H	idem 437
✓ 10.	Griemink, Gerrit, 9-11-1917 Emmen Bergentheim, C 318	idem 428
✓ 11.	Blankenstijn, Jan, 11-4-1914 Nieuwkerk Apeldoorn, Stoormeverzenstraat 9	idem 424
✓ 12.	Seinen, Roelof, 19-9-1912 Meppel Bergentheim, C 138	idem 425
✓ 13.	Schaftenaar, Gijs, 3-10-1909 Harderwijk Harderwijk, Markt 16	idem 441
✓ 14.	Salomons, Geert, 10-6-1914 in de Krim Bergentheim, C 332	idem 412
✓ 15.	Meerhof, Gerrit, 24-8-1913 Apeldoorn Apeldoorn, Nijverheidstraat 7	idem 438
✓ 16.	Ormel, Gerrit, 24-11-1910 Dinxperlo Bergentheim, E 26	idem 435
✓ 17.	Assmann, Oswald, 9-5-1887 Tegelen Amersfoort, Marnixlaan 54	idem 429
✓ 18.	Fleer, Jan, 3-6-1897 Amsterdam Slaghoren	idem 433
✓ 19.	Ijzerman, Pieter, 31-1-1896 Diemen Nunspeet, F.A.Molijnlaan 71	idem 410
✓ 20.	Bouwman, Jacobus F G, 9-1-1923 S-Gravenhage ?	idem 434
✓ 21.	Louwerens, Cornelis Joh., 19-4-1920 Amsterdam	idem 415

22.	de Vries, Jan, 8-8-1920 Hoorn Amersfoort, Konigen Spialaan 4	ovaal kopenen plaatje	418
23.	van Grevengoed, Evert, 19-xx 2-1897 Putten Putten, Buurt E 183	idem	442
24.	Lovink, Gerhardus, 19-7-1907 Enschede Vaasen, Kastanjelaan G 16	idem	420
25.	van Rooijen, Hendrik, 2-10-1879 Dabbeldam Nunspeet, Albertlaan 14	idem	431
26.	Toerse, Gerrit, 13-10-1919 Almelo Almelo	idem	408
27.	van Dam, Wouter, 30-9-1904 Putten Harderwijk, Smalportenburg 9	idem	403
28.	Assink, Geert, 29-12-1914 Enschede Harderwijk, Markt 16	idem	426
29.	Timmerman, Albert, 11-1-1898 Gransbergen Bergentheim, C 96	idem	406
30.	de Groot, Jan, 25-6-1903 Oude-Pekela, Vroomshoop, E 132	idem	411
31.	de Kok, Petrus Johannes, 20-8-1902 Wouw Almelo, Zwaanebaumstraat 6	idem	440
32.	den Drijver, Willem, 21-9-1897 den Haag Vriezenveen, Molenstraat 1031	idem	432
33.	van der Sluis, Willem, 5-4-1910 Vereest Bergentheim, C 318c	idem	413
34.	Baar, Hilbrand 12-8-1924 Haaren Hulshorst, Oudeweg 124	idem	422
35.	Bockscholten, Franciskus, 21-7-1917 den Haag Ulst, Rijksweg Kranekamp	idem	407
36.	van der Heuvel, Willibrordus, 29-9-1918 Borne Zenderen	idem	414
37.	Zwetselaar, Teunis, 21-1-1901 Renswoude Voorthuizen, Havelagscheweg 1	idem	427
38.	Grondelman, Mannes, 16-6-1913 Hardenberg Beerzerveld L 100	idem	439
39.	Schuurman, Hermannes, 25-2-1914 Hardenberg Bergentheim C 89	idem	417
40.	ten Voorde, Gerrard, 5-6-1926 Almelo Almelo	idem	405
41.	Fleer, Johannes, 27-3-1924 Amsterdam Slaghoren	idem	404
42.	Luchies, Gerrit, 19-8-1886 Bergentheim Brucht B 74	idem	419
43.	van der Haar, Jan 27-12-1913 Vroomshoop Voormshoop E 151	idem	423
44.	Brummer, Chris, 29-3-1913 Almelo Almelo	idem	409
45.	Bols, Albert, 19-12-1909 Hardenberg Bergentheim V 127	vierkant kop.pl.	432
46.	ter Rietstap, Derk, 7-4-1913 Zelhem Kloosterhaar E 26 b	idem	433

6 G.Salomons 10-6-14. A.H. C 332 8886 Jantina Wilhelmina 29-1-45.
J.N.Medendorp 26-11-19.

5 D.J.te Rietstap 7-4-13 Zelhem E 26b 8725 Gerrit Jan 11-8-40 Aaltje 11-7-43.
P.v.d.Vinne 2-5-12.

4 G.J.Ormel 13-11-10.Dinxperlo E 26a 7829 Werner 21-3-40 Aaltje 29-8-41
A.v.d.Vinne 6-9-15. Gerda Jantina 13-4-45.

9 3 W.v.d.Sluis 5-4-10 Avereest C 318c 9629 Wilna Femmigje Aaltje 15-12-44.
G.Huiskes 26-2-15.

2 3 G.Griemink 9-11-17 Emmen C 318 R 26 129(Roosteren) Albert 1-7-43.
W.Engels 4-4-19.

3 4 G.Luchies 9-8-86 B74 6523 A.H.
E.Kelder 1-6-98.

8 3 R.Seinen 19-9-12 Meppel C 138 9422 Nancy Hilde 12-11-42 Hilde Carolien 13-2-45
P.J.C.Spandaw 15-4-16.

4 A.Kremer 8-5-05 C 254a 5792 Roelof 7-6-35 Hermina 10-3-37 Frederik 25-8-38
E.Herbert 17-5-01 Gerrit 14-3-40 Hendrik 6-7-43.

1 2 A.Bols 19-12-09 A.H. C 127 13359

7. H.Schuurman 25-2-14 A.H. C 89 9386

10 4 A.Timmerman 11-1-98 Gramsbergen C96 10489 Jennigje 17-4-27
Z.Waterink 19-9-01 Hendrik Jan 29-10-30.

2 C.L.de Jong 26-7-21 C 131 3830.

br. Pool.

Besloten wordt hierover uitvoeriger gegevens aan te vragen bij de L.O. te Amsterdam.

In dit verband wordt mededeeling gedaan van het feit, dat onderduikers resp. gedwongen Duitschlandwerkers, die hun schriftelijk examen hadden afgelegd, doch door hun verdwijnen geen mondeling examen hebben kunnen doen, alleen dan vrijstelling van een hernieuwd schriftelijk examen wordt verleend, indien zij een verklaring kunnen overleggen, dat zij het schriftelijk examen met goed gevolg hebben afgelegd. Tot het aanvragen dezer verklaring waren velen door de omstandigheden indertijd niet in de gelegenheid.

Besloten wordt, dat de secretaris deze quaestie met het secretariaat voor het Middenstandsexamen zal bespreken.

9. *Moreele inzinking bij Nederlandsche vrouwen en meisjes.*

Van het Entertainment Committee Amsterdam is bericht ontvangen, dat zij het voorstel van de G.A.C. om voorschriften uit te vaardigen, waarbij het aan meisjes beneden een bepaalden leeftijd is verboden, zich

na een bepaald uur in het openbaar in gezelschap van geallieerde militairen te bevinden, toejuicht en ter zake besprekingen met den commandant van het Leave Centre zal voeren.

10. *Financieele verzorging oorlogsslachtoffers.*

Blijkens een ingekomen schrijven van het Landelijk Bureau van N.V.H. zijn er te Maassluis moeilijkheden gerezen over de afbakening van het verzorgingssterrein, hetwelk wordt bestreken door N.V.H. en Reka.

De heer Westra zal deze aangelegenheid te Rotterdam bespreken.

11. *Klacht tegen het wnd. hoofd van den Rijksgebouwendienst.*

In een schrijven van de L.O. te Den Helder wordt geprotesteerd over de houding, welke het wnd. hoofd van den Rijksgebouwendienst zou hebben aangenomen tegen een employé van diens dienst, die indertijd moest onderduiken.

Besloten wordt, deze quaestie ter behandeling door te geven aan het bureau van de C.B.-L.O. te Amsterdam.

SECTIE BERECHTING.

12 SEPTEMBER 1945.

Tribunalen.

De vergadering is van meening, dat de berechting van de oorlogsmisdadigers niet voldoende vlot werkt en besluit daarom een schrijven aan den Minister van Justitie te doen uitgaan, waarin naar voren gebracht zal worden, dat de illegaliteit gaarne bij de keuze van te benoemen personen in de tribunalen adviseerend zal optreden.

Voorts zal er in genoemd schrijven op aangedrongen worden, dat het Departement van Justitie zoo spoedig mogelijk deze materie, welke immers ook nog onder het M.G. ressorteert, aan zich zal trekken, daar de thans bestaande toestand van twee naast elkaar werkende instanties geen waarborg vormt voor een snelle werkwijze.

2. *Het Bossche Tribunaal accoord met opvatting der G.A.C. over berechting.*

Er is binnengekomen een schrijven van den President van het Tribunaal van 's-Hertogenbosch, Mr. Holla, welke verklaart, dat het Tribunaal te 's-Hertogenbosch volledig de nota op 22 Augustus i.l. door de G.A.C. aan de Regeering overhandigd, welke luidde:

- a. zij acht onaanvaardbaar, dat zonder eenigerlei vorm van proces een aantal of percentage gedetineerden zou worden vrijgelaten;
- b. zij meent, dat voor die vrijlating geen algemeene normen zijn te stellen;
- c. zij is van oordeel, dat ten spoedigste voorloopige beslissingen over al of niet vrijlating moeten worden genomen, door voor elk kampement in te stellen commissies van niet meer dan drie personen;
- d. commissies mogen zich niet laten leiden door de al of niet mogelijkheid van behoorlijke onderbrenging van gevangenen. Dat is een zaak van regeeringszorg, doch louter en alleen door den meer of minderen ernst van de voorhands bewezen ten laste gelegde feiten,

geheel kan onderschrijven.

Dat voorts het Tribunaal op 22 Augustus j.l. telegrafisch het volgende voorstel aan den Minister-President zond:

„Naar aanleiding Uwer redevoering stelt Tribunaal 's-Hertogenbosch voor, tijdelijk zijn berechtingswerk te staken en zich te beperken tot onderzoek der door C.T.K. bereids toegewezen dossiers en die, welke berusten onder de Militaire Commissariaten Den Bosch, Eindhoven en Oss uitsluitend op de vraag of voortzetting interneering in afwachting berechting noodzakelijk is conform art. 37 Tribunalenbesluit, gezien door U geschetste omstandigheden. Ondergeteekenden garandeeren aldus voltooing vóór 1 October van revisie voor alle gedetineerden uit hun Arrondisse-

ment. Zij verzoeken telegrafisch bericht van instemming, dan wel uitnoodiging tot mondelinge toelichting en adviseeren het geven van aanwijzing aan andere Tribunalen tot volgen zelfde gedragslijn.”

Na op 8 September nog geen antwoord ontvangen te hebben, rappellerde het Tribunaal aan bovenstaand telegram.

3. *Bemoeienis met strafmaat?*

Er is binnengekomen via de G.O.I.W. Gelderland een schrijven van Van der Schaaff te Apeldoorn, welke klaagt over de milde vonnissen van het Tribunaal Den Bosch en de G.A.C. verzoekt hiertegen maatregelen te treffen.

De sectie meent hierop niet te kunnen ingaan; zij zal zich bemoeien met de benoemingen in de Tribunalen, maar acht daarmede dan ook haar taak te hebben volbracht. Staat eenmaal vast, dat de 'llegaliteit geen bezwaar heeft tegen de samenstelling van een Tribunaal, dat dient zij dat Tribunaal ook verder op eigen verantwoordelijkheid zijn rechtsprekende taak te laten volbrengen.

4. *Vraag van de G.O.I.W. Gelderland.*

Er is binnengekomen een schrijven van de G.O.I.W. Gelderland, welke er de aandacht op vestigt, dat het Nederlandsche volk te weinig wordt ingelicht over de gedragslijn bij de behandeling van de rechtszaken door het Tribunaal. Naar de meening van de G.O.I.W. is een bloote vermelding van de straf in de dagbladen onvoldoende.

De sectie zal hierop antwoorden:

- a. dat er een speciale uitgave bestaat van uitspraken van de Tribunalen (uitgegeven door Tjeenk Willink),
- b. dat de rechtszittingen van de Tribunalen openbaar zijn, zoodat een ieder, die dit wenscht, zich van alles op de hoogte kan stellen

5. *Ingekomen brieven.*

Naar aanleiding van verschillende brieven, welke den laatsten tijd aan de G.A.C. gericht worden, bevattende klachten over concrete gevallen, besluit de sectie een bericht in het volgende Mededeelingenblad te publiceren, dat men zich slechts inzake kwesties, welke een landelijk karakter dragen, tot de G.A.C. kan wenden.

26 SEPTEMBER

1. *Verbeurdverklaring van goederen van gedetineerden.*

Binnengekomen is een schrijven van de districtsadvies-commissie der Illegaliteit van Haarlem, welke erop aandringt het bij de Regeering daarheen te willen leiden, dat bij de veroordeelingen door de Tribunalen, buiten andere straffen om, ook en in de eerste plaats, worde toegepast: „Verbeurdverklaring van goederen eigendommen”. Voorts:

„Het komt de D.A.C. onjuist voor, dat na afloop „van hun straftraid landverraders en collaborateurs over „huis en goed zouden kunnen beschikken, terwijl dui- „zenden goede Nederlanders, zij het door maatregelen „van den bezetter, oorlogshandelingen of illegaal werk, „have en goed hebben verloren.

„Dat hiermede ook gestraft zouden worden de on- „schuldige (?) naaste familieleden, moge hierbij geen „punt van overweging zijn. Dit is een noodlottig geval „van iedere bestraffing en komt voor de verantwoorde- „lijkheid van den delinquent. Bovendien, zoolang er „nog zooveel landgenooten zijn, die tot de niet bezit- „tende klasse behooren, zou het wel een zeer schrijnen- „de tegenstelling zijn, indien onze regeering juist voor „de slechtsten uit ons volk daarvoor een bijzonderen „zorg ging toonen.

„De Regeering moge niet vergeten, dat bij het „faillissement van een ongelukkig zakenman nooit deze „gedachte een rol heeft gespeeld en het komt ons „vreemd voor, dat dit argument nu wel zou worden „gebruikt voor dit gespuis.”

De Sectie Berechting kan zich met deze redeneering niet accoord bevinden:

1. De verwanten maken wel degelijk een punt van overweging uit, aangezien het een beginsel van ons strafrecht is, dat niemand gestraft mag worden, voor feiten, die niet door hem gepleegd zijn.
2. De parallel met het faillissement in deze is onjuist, daar het faillissement geen straf is.
3. Tenslotte voelt de Sectie Berechting zich niet ge- roepen zich te bemoeien met de uitspraken van de diverse Tribunalen, Bijzondere Gerechtshoven e.d., aangezien het rechtsstaat-principe met zich mee- brengt, dat de rechtsprekende colleges recht doen op eigen verantwoordelijkheid. Daarnaast beschik- ken slechts die colleges zelf over het volledig feitenmateriaal.

Voorts wijst de D.A.C. erop, dat vele juristen thans grof geld verdienen aan de verdediging van landver- raders en collaborateurs. In dit verband licht Stheeman toe, dat de POD's van Noord-Holland in verband met voorgekomen sabotage en knoeierij van de raads- lieden, besloten hebben de dossiers van de delinquen- ten voor hun advocaten gesloten te houden. Dit is echter geen aanbevelenswaardige toestand. De Sectie besluit de regeering voor te stellen de verdediging van de landverraders op te dragen aan toegewezen advo- caten, welke salaris ontvangen van het Rijk en niet van hun cliënten.

Dit is een punt, dat te voren nog in de plenaire ver- gadering der G.A.C. gebracht zal worden.

Tenslotte is de D.A.C. bang, dat de rust in ons land niet zal wederkeren als landverraders en colla- borateurs na hun straftraid terugkeren in ons land.

De Sectie is van meening, dat de diverse delinquen- ten, na hun straftraid uitgezeten te hebben, weer met een schoone lei mogen beginnen, maar in die straf moet dan ook de ernst van het feit volledig verdis- conteerd zijn.

2. Uitsluiting van Kiesrecht.

Een schrijven van de G.O.I.W. Doetinchem, welk: van meening is, dat de in het Tribunaalbesluit vast- gelegde uitsluiting van het actief en passief kiesrecht voor den maximumtijd van 10 jaar als bijkomende straf voor N.S.B.-ers e.d. gewijzigd dient te worden in uitsluiting voor het leven en dan niet als bijkomende straf, maar als hoofdstraf.

De sectie meent, dat dit niet noodig is; art. 28 Wetboek van Strafrecht immers luidt:

De rechten, waarvan de schuldige in de wet be- paalde gevallen bij rechterlijk uitspraak kan worden ontzet, zijn:

1e .....

2e .....

3e het kiezen en de verkiesbaarheid bij krachtens wet- telijk voorschrift uitgegeven verkiezingen.

De zware gevallen, welke hiervoor in aanmerking komen, worden behandeld door de Bijzondere Gerechts- hoven, die dus door hanteering van art. 28 Strafrecht kunnen bereiken, wat de G.O.I.W. voorstelt.

3. Beïnvloeding van al of niet arrestatie.

Een brief van den raad van illegaliteit te Heemstede /Bennebroek, welke o.m. stelt, dat het ongeoorloofd is om op gronden, die losstaan van die van de ver- denking en/of arrestatie, zelfs al zouden deze motie- ven slaan op door den verdachte verrichte illegalen arbeid, invloed uit te oefenen op het moment van arrestatie of op het feit der arrestatie.

De Sectie gaat hiermede op de volgende motieven accoord:

Het is regel, dat de P.O.D. ieder die onder de alge- meene lastgeving valt, arresteert. Daarna kunnen alle feiten die pleiten voor vrijlating naar voren komen.

Het te voren in kennis brengen aan de ex-illegale organisaties van het arresteren van één harer leden is dan ook reeds bij een vorige gelegenheid door de sectie als ongewenscht verworpen.

4. Hanteering van art. 12 Strafvordering bij vervol- ging van bepaalde personen.

Art. 12 Strafvordering luidt: „Wordt een strafbaar feit niet vervolgd..... dan kan de belanghebbende daarover beklag doen bij het gerechtshof..... Het gerechtshof kan den procureur-generaal opdragen te dien aanzien verslag te doen en kan voorts bevelen, dat de vervolging zal worden ingesteld.....”

Het zou nu mogelijk zijn de georganiseerde illegali- teit, met name de G.A.C., te beschouwen als belang- hebbende in den zin van aangehaald artikel. De juris- prudentie geeft daartoe ook de mogelijkheid, aangezien reeds beslist is dat bijv. een vereniging voor Dieren- bescherming beschouwd kan worden als belanghebbende, wanneer het de mishandeling van een dier betreft.

Zijn er nu gevallen, waarin O.M. of procureur- fiscaal niet tot vervolging overgaan om bepaalde redenen, dan zou de G.A.C. het Bijzonder Gerechts- hof kunnen verzoeken last te geven tot onderzoek, c.q. vervolging.

Zonder zich hierop reeds te willen fixeeren, denkt de Sectie aan de mogelijkheid langs dezen weg den oud-minister De Geer ter verantwoording te doen roepen.

5. Contact C.A.C.

Drion vraagt aan van Riessen (C.A.C.) hoe het zal gaan met het contact van de Sectie Berechting met de Centrale Advies-Commissie. Van Riessen verzekert, dat het contact zeer vruchtbaar zal worden. De Sectie Berechting zal van al het behandelde in de C.A.C. op de hoogte gehouden worden. Er is thans in be- handeling bij de C.A.C. het plan van de Regeering om de eventueele vrijlating van daartoe in aanmerking komende gedetineerden te bespoedigen.

De mogelijkheid zal worden geschapen om te kom- tot een voorwaardelijke buiten vervolgingstelling. B: zonderheden hierover volgen nog.

6. Gedelegeerden voor de vrijlating.

Aangezien de D.M.C.'s verdwijnen, is het een sug- gestie van de C.A.C. dat er een gedelegeerde voor de vrijlating aangewezen zal worden. Dit zal geschie- den door den Provincialen Militairen Commissaris op voordracht van de A.C.M.C. gehoord de P.O.D. en de Procureur-Fiscaal.

Mr. Sikkell heeft nu de G.A.C. gevraagd om een suggestie voor een gedelegeerde voor Amsterdam.

7. Tribunalen.

De Sectie Berechting had in haar laatste vergade- ring besloten de Regeering voordrachten voor de te bezetten plaatsen in de Tribunalen voor te leggen.

Deze kwestie werd in de plenaire vergadering ge- bracht, waarna in de daarover ontstane discussies bleek, dat de regeering tot op heden nog geen haast maakt met het aanzoeken van personen om in de Tri- bunalen zitting te nemen.

De Sectie besluit thans nog niet bij de Regeering aan te komen met lijsten van personen, die zij geschikt acht om in de Tribunalen zitting te nemen, doch slechts aan te dringen op een spoedige in werking treding van de Tribunalen.

STICHTING 1940-1945

RAPPORT EN PERSONALIALIJST

D.D. 23 JULI 1945

VERSLAG.

Het Bestuur der Stichting, aangewezen op 13/10-'44 door de toen bereikbare illegaliteit, werd grootendeels in Januari 1945 door de S.D. gearresteerd. Op 16 Mei, na de bevrijding, kwam het Bestuur in zijn oorspronkelijke samenstelling weer bijeen. De herziening van de op 13-10-'44 in het verborgene verleden Acte van Oprichting, welke door de Groote Advies Commissie der Ondergrondsche Groeperingen moest worden vastgesteld, werd voltooid. Voorts werd overgegaan tot oprichting van een Bureau, aan welks directeur, onder toezicht van het voorloopig Dagelijksch Bestuur, volmacht werd verleend de oprichtingswerkzaamheden ter hand te nemen. Het Voorloopig Bestuur richtte een verzoek tot alle officiële instanties hierbij medewerking te verleen, waarop binnen enkele dagen van de hoogstaangewezen autoriteiten, Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden, Vertrouwensmannen der Nederlandsche Strijdkrachten, verklaringen van adhaesie werden verkregen. Op 27 Juni 1945 werd in Vergadering der G.A.C. te Amsterdam de gewijzigde acte van oprichting der Stichting 1940—1945 notarieel verleden.

Organisatie der Stichting.

Ingevolge de Statutaire Bepalingen zullen in Stichtingsverband werkzaam zijn: de Medewerkers, de Plaatselijke (resp. Regionale) Besturen en de Provinciale Besturen. Ter voorbereiding van een en ander werden alom plaatselijke resp. regionale gedelegeerden benoemd, zulks op voordracht van de competente Adviescommissies der Illegaliteit. Dit laatste leverde hier en daar eenige vertraging op; thans echter kan behoudens nadere grenswijzigingen, dit stadium als voltooid worden beschouwd. In het

eerder bevrijde Zuiden, zoomede in Friesland hadden zich reeds organisaties gevormd, wier werkterrein dat van de Stichting 1940—1945 bestrijkt. Met deze werd contact opgenomen en volledige overeenstemming verkregen, met het gevolg, dat alle daarvoor in aanmerking komende werkzaamheden over het gehele land in het kader der Stichting 1940—1945 zullen plaats vinden! Aan gedelegeerden, die voorloopig in rechtstreeksch contact met het Hoofdbureau staan, werd als eerste taak opgedragen medewerkers aan te werven, voorloopige Besturen te vormen en Stichtingsgebouwen te betrekken. Lofwaardig plaatselijk initiatief had er inmiddels toe geleid, dat in verschillende plaatsen een en ander reeds eigener beweging tot stand gebracht was.

Enquête.

Met het instellen van een enquête naar den omvang der financiële lasten, die een „redelijk herstel” van getroffenen in den ruimsten zin aan de Stichting zal opleggen, werd een aanvang gemaakt. De technische bewerking der enquête werd opgedragen aan Centraal Beheer, welke instelling ons haar uitgebreide ervaring ten dienste stelde bij het inrichten der enquêteformulieren. Op 27 Juni werden aan alle bij de G.A.C. aangesloten Groeperingen enquêteformulieren beschikbaar gesteld en vervolgens werden deze bovendien aan gedelegeerden toegezonden.

Contacten.

Eind Mei mocht het Bestuur bij monde van zijn Voorzitter aan H.M. de Koningin verslag uitbrengen omtrent doel en streven van de Stichting. Bij die gelegenheid gewerd ons met betuiging van Hare volle sympathie de toezegging van een gift van vijfhonderdduizend gulden.

Meerdere besprekingen vonden plaats met leden van het huidige en vorige Kabinet ter bepaling van de plaats van onze Stichting in het kader der Sociale Voorzieningen. Van Regeeringszijde ondervonden wij medewerking ten opzichte van de ten uitvoerlegging van onze doelstelling. Van bijzonder belang is het hierbij te vermelden, dat de Regeering het streven van de Stichting steunt om, waar zij bijstand — op welk gebied ook — verleent; voor de betrokkenen voorrang te bedingen. Besprekingen met het Centraal Bureau voor Oorlogsslachtoffers inzake coördinatie der wederzijdsche werkzaamheden zijn gaande.

Besprekingen werden gevoerd met Z.K.H. den Bevelhebber der Nederlandsche Strijdkrachten en diens Staf. Als resultaat daarvan zullen de verzorgingswerkzaamheden der Stichting op denzelfden voet als ten opzichte van alle andere personen of groepen van personen, die door daad of houding tot het binnenlandsch verzet hebben bijgedragen, zich ook uitstrekken over het Personeel der Binnenlandsche Strijdkrachten.

Met Sectie IX Staf B.S. wordt regelmatig contact onderhouden. Besprekingen werden geopend met het Bestuur van de Vereniging Eereschuld en Dankbaarheid, die zich oorspronkelijk bezighield met verzorging van de militair getroffen en van Mei 1940, en dit werk vervolgens uitbreidde tot slachtoffers van het binnenlandsch verzet. Wederzijds wordt een zoo nauw mogelijke samenwerking nagestreefd.

Met Nederlands Volksherstel voltrekt zich, van onder opgroeiend, een nauwe en vruchtbare samenwerking. In dit eerste ontwikkelingsstadium van Stichting zoowel als N.V.H. bemoeit ongelijkmatigheid in de ontwikkeling der wederzijdsche plaatselijke vestigingen het weergeven van een algemeen beeld. De door de wederzijdsche landelijke Besturen te treffen regelingen bevinden zich mede daardoor nog in een voorbereidend stadium.

Contacten met groepeerings, die zich een speciaal onderdeel van de verzorgingstaak van de Stichting 1940—1945 ten doel stellen, worden bij de desbetreffende onderdeelen der Stichtingswerkzaamheden nader besproken.

Inzameling van Geldmiddelen.

Overwegend, dat het nog geruimen tijd kan duren al eer de Stichting in staat zal zijn een budget op te maken, besloot het Hoofdbestuur tot systematische geldinzameling over te gaan. Uit deferentie jegens de gevoelens van hen tot wier bijstand de Stichting 1940—1945 geroepen is, zullen geen straat- of openbare buscollectes door de Stichting worden georganiseerd. Inzameling zal geschieden door persoonlijk huisbezoek, waarbij aan medewerkers en plaatselijke leiding hooge eischen worden gesteld. Gelet op de prestaties, geleverd in de periode van georganiseerd verzet, acht het Hoofdbestuur deze werkwijze verantwoord.

Voorts besloot het, naast de ingevolge Statuten, drie leden hebbende Finantieele Adviescommissie een landelijke Commissie voor de Geldinzameling in te stellen.

Voorlichting.

Overwegend, dat de voorbereidende werkzaamheden voldoende gevorderd waren, besloot het Hoofdbestuur tot systematische voorlichting over te gaan en daarvoor vakkundige medewerking in te roepen. De uitvoering ondervond vertraging tengevolge van het door ziekte uitvallen van den betrokken ontwerper. Inmiddels werd uit het Hoofdbestuur een Advies Commissie i.z. Propaganda benoemd. Ontwerpen voor een tweetal folders en een raambiljet zijn vastgesteld en in uitvoering genomen. Door de Posterijen werd medewerking toegezegd tot het beschikbaarstellen van het Postgironummer 194045.

Finantieele Bijstand.

Alle voorloopige vestigingen van de Stichting zijn bevoegd en in staat rechtstreeksch finantieelen bijstand voor levensonderhoud te verstrekken, zulks met medewerking van N.V.H., resp. N.S.F. Finantieele bijstand van anderen aard kan eerst na voltooiing van de enquête tot uitvoering komen.

Arbeidsbemiddeling en Beroepskeuze.

Op de Stichting 1940—1945 werd aandrang uitgeoefend om inzonderheid de tewerkstelling van de jongere oud-illegale werkers met voortvarendheid ter hand te nemen. Bijzondere maatregelen op het gebied van beroepsopleiding inclusief universitaire studie ten behoeve van dezelfde categorie van personen, hebben evenzeer de aandacht. Het Hoofdbestuur benoemde uit zijn midden een commissie ter behandeling van beide onderwerpen en maakte deze in een bespreking met den Minister-President op 9-7-'45 bij de Regeering aanhangig.

Besprekingen met een in oprichting zijnd studiefonds Nederland omtrent samenwerking met de Stichting 1940—1945 hebben nog niet tot een definitief resultaat geleid. Vooralsnog laat het zich aanzien, dat de wederzijdsche doelstellingen ten aanzien van de voor bijstand in aanmerking komende personen teveel uiteenloopen om tot nauwe samenwerking te kunnen geraken.

Met een Baarnsch en een Rotterdamsch Studiefonds-initiatief is contact opgenomen.

Gezondheidszorg.

Ziekenhuis-, Sanatorium- en Herstellingsoordverpleging van Stichting 1940—1945-patiënten is aan de nauw aan ons gelieerde Stichting Herstellingsoorden voor Oud-Illegale Werkers gedelegeerd. Voor nadere bijzonderheden omtrent haar werkzaamheden, die reeds een aanvang genomen hebben, moge naar haar eigen publicaties worden verwezen, hoewel het verlangen tot uiting gekomen is, deze publicaties voortaan in één hand te hebben.

Gezinsverpleging is in voorbereiding, zulks in samenwerking met een Baarnsch Vrouwencomité, dat daartoe het initiatief nam.

Plannen voor een Rustoord voor Huisvrouwen zijn in bewerking; in combinatie hiermede wordt een plan tot voorziening in tijdelijke hulp in de huishouding uitgewerkt.

Een Haagsch plan tot uitzending van jonge oud-illegale werkers, die daaraan psychisch en fysiek behoefte hebben, naar het buitenland voor verblijf aldaar in kampverband, wordt door de Stichting, die ten aanzien van de financiering daarvan bijstand verleent, in alle opzichten bevorderd. De Stichting is nog doende

een Utrechtsch plan van daarop aansluitende strekking met het Haagsche te coördineeren.

Ex-Politieke Gevangenen.

Aan alle plaatselijke vestigingen werd het consigne uitgegeven aan deze rubriek getroffen en bijzondere zorg te wijden. Te Amsterdam werd te hunner behoefte een gebouw, waarin vervolgens ook een plaatselijke vestiging van de Stichting werd ondergebracht, beschikbaar gesteld en ingericht en nam een speciaal comité hun verzorging ter hand.

Verkeersmiddelen.

Alle uitvoeringsmaatregelen, die in de afgelopen periode getroffen moesten worden, waren onderhevig aan den invloed van tekort aan en onvoldoende functioneeren van de beschikbare verkeersmiddelen.

BESTUURSLEDEN STICHTING 1940—1945.

J. Bot, Nieuweweg 40, Amsterdam; J. Buys, Rembrandtstr. 12, Zaandam; M. M. Couvée, Sophialaan 34, Amsterdam; L. Gilliéron, A. v. Nassaustr. 27 hs., Amsterdam; F. J. Goedhart, Hemonylaan 17, Amsterdam; Mevrouw A. M. van Hall, Westzijde 42, Zaandam; Prof. Dr. G. C. Heringa, J. Verhulststraat 158, Amsterdam; C. Lijnzaad, Prof. v. Vlotenlaan 7, Bloemendaal; Mr. A. H. van Namen, Pythagorasstr. 22, Amsterdam; H. Nelissen, Hasebroeklaan 43, Bilthoven; A. J. van Raalte, Rubensstraat 73, Amersfoort; A. P. M. van Riel, Duindoornlaan 23, Bentveld, gem. Zandvoort; C. Rübsaam, G. v. d. Veenstraat 11, Amsterdam; W. J. Schuyt, Rokin 95, Amsterdam; J. Smallenbroek, Weteringschans 79b, Amsterdam; Mej. Mr. M. A. Tellegen, Maliebaan 72 bis, Utrecht; **A. van Velsen (voorzitter)**, Bankastraat 111, Den Haag; P. A. Verburg, Heerengracht 499, Amsterdam; Kapt. A. W. Vingerhoets, Flat Willemsparkweg, Den Haag; S. de Vries, Zuidergracht 5, Leeuwarden; Mevr. J. Wüthrich, J. Luykenstraat 48 boven, Amsterdam.

DAGELIJSCH BESTUUR.

Mr. A. H. van Namen, L. Gilliéron, A. J. van Raalte.

FINANCIEELE COMMISSIE.

Mr. G. van Hall te Amsterdam, Dr. J. Ridder, 's Gravenhage, J. M. Fentener van Vlissingen te Utrecht.

ARBEIDSBEMIDDELING EN BEROEPSOPLEIDING.

Plaatsingscommissie:

A. P. M. van Riel, A. J. van Raalte, L. Gilliéron.

Beroepsopleidingscommissie:

C. Lijnzaad, Mej. Mr. M. A. Tellegen.

VOORLICHTING.

P. A. Verburg, A. P. M. van Riel, M. M. Couvée, H. Nelissen
(adviseerend).

**COMMISSIE I.Z. RIJKSPENSIOEN VOOR
ILLEGALE STRIJDEERS.**

A. J. van Raalte, J. Smallenbroek, J. Buys, L. Gilliéron,
Dr. C. B. van Schaik.

INZAMELINGSCOMMISSIE.

A. J. Teunissen.

HOOFDBUREAU: HEERENGRACHT 438, TEL. 35000.

DIRECTIE.

Directeur

Dr. B. H. de Jongh

Plaatsvervangster

Mej. Mr. G. C. M. Smit.

SECRETARIAAT.

Secretaresse

Mej. A. Waller.

BOEKHOUDING.

Kassier, Boekhouder

K. Koudstaal.

PUBLICITEIT.

Technisch expert

Mej. L. Hagen.

BUITENDIENST.

Inspecteurs

W. Wiesman,

Mej. C. Obbes,

J. W. Vermeulen.

VERVOER.

Chauffeur etc.

H. de Jonge.

**PLAATSEN, WAAR REEDS EEN BESTUUR GEVORMD
EN EEN BUREAU GEVESTIGD IS.**

Amersfoort, Zuidsingel 36. Het district omvat alle gemeenten,
liggende binnen de buitengrenzen der gemeenten Harder-
wijk, Putten, Barneveld, Scherpenzeel, Woudenberg, Soest,
voortgezet naar de provinciegrens met Noord-Holland.

Leden van het Dag. Bestuur:

Mevr. Dribergen, P. v. Helsdingen, C. v. d. Born, E. Von-
keman en P. F. Brandsen.

Leden van het volledig Bestuur:

Mevr. Dribergen, Mevr. 's Jacob, S. Bolmeyer, G. v. d.
Born, P. F. Brandsen, J. Boerwinkel, K. Bunnik, J. Engel,
P. v. Helsdingen, J. Hulslage, W. Koopmans en E. Vonke-
man.

Amsterdam, Honthorststraat 3.

Leden van het Bestuur: D. Vos de Mooy (voorzitter), Mr. J. H. B. Kernkamp, N. Velthuyzen, Mej. Post, F. van Brederode, K. de Vries, Mr. Gerbrandy, A. Abas.

Bureau: Directeur: D. Vos de Mooy; Plaatsvervangster: Mej. H. de Jong. Secretariaat: Mej. E. de Jong. Administratie: A. van Leur. Afd. Onderzoek: J. H. Zwart en Ed. Hoornik. Afd. Voorzieningen: Mej. J. Roosenburg, J. Cost Budde, mej. R. Moorman en C. Lyon. Financieele afd.: Mej. L. van Steenbrugge. Alg. Zaken: R. C. de Boer. Huisbewaarder: W. Taillor. Buitendienst: H. J. de Boer, R. Krommendijk, J. Brouwer, J. C. Lammerting, A. Moorlag, J. Hageman (vrijwillig), Mevr. de Lange Boom (vrijw.), G. Zewuster (vrijw.), ter Horst (vrijw.), A. Witsenhausen (vrijw.) en Mollenberg (vrijw.).

Bussum, Schwerinlaan 7.

Leden van het Bestuur: P. D. Edel, F. G. Massee, H. Meyer, P. van Zijl en W. Gerholt (secretaris).

Delft, Oude Delft 43. Het district omvat: Delft, Schipluiden, Pijnakker en Zoetermeer.

Leden van het Bestuur: B. Suurenbroek, H. Dekker, J. Vrije, B. Kolkman, Bubberman. Mej. R. Rijs is aangesteld voor den Buitendienst en Mej. Donkelaar voor de Administratie.

's Gravenhage, Kneuterdijk 6.

Leden van het Bestuur: Neher (voorzitter), de Langen, Mr. Eskes, Ir. Blom, Rijk van Ommeren, Helder en Bergsma (secretaris en gedelegeerde).

Hilversum, Vaartweg 63.

Leden van het Bestuur: J. Stroes, P. v. d. Heuvel, L. Weinberg, Dr. Bijl, de Roode, R. v. Loenen, J. P. Maas, Mej. Tamsa, Koert, J. de Jong, van Dijk en Mevr. v. d. Pol. **Bureau:** Secretaresse: Mej. A. v. Keulen.

Vorden, Almenscheweg C 151.

Bestuurszetel voor de Prov. Gelderland.

Leden van het Bestuur: S. Haverkamp, P. H. Kuipers, H. J. Wikkerink, G. H. Rieberg.

In het Gooi is een Districtsadviescommissie der Illegaliteit opgericht ter behartiging van de Stichtingswerkzaamheden. Leden hiervan zijn: L. Weinberg, D. Swen (voorzitter) en P. v. d. Heuvel, secretaris, Boomweglaan 19, Hilversum). Het district omvat: Hilversum, Loosdrecht, Naarden, Bussum, Laren-Blaricum, Weesp.

PLAATSSEN WAAR EEN GEDELEGEERDE IS AANGESTELD, DOCH NOG GEEN BESTUUR GEVORMD IS.

Alphen a.d. Rijn: Gedelegeerde: H. M. de Vos, Toussaintstr. 55.
Alkmaar: Gedelegeerde: Mevr. Kaarsemaker, Stationsweg 33.
Coevorden: Gedelegeerde: P. van Biezen, van Heutzingel 54a.
Dordrecht: Gedelegeerde: L. van Twist-Harshagen, Toulonschelaan 23. Het District omvat: Dordrecht, Ysselmonde, Zwijndrecht en Alblasserdam.

Hengelo: Gedelegeerde: Drienerparkweg 5, Ir. B. H. ter Kuile.
Gorinchem: Gedelegeerde: Mevr. H. van Oss-Zijl, Nieuwe Haven 49.

Haarlem: Gedelegeerde: Mevr. H. P. M. Breukelaar-Verburg, Fr. Halsplein 10.

Groningen: Gedelegeerde: W. Vasbinder, Terborgsteeg 15, Haren.

Den Helder: Gedelegeerde: E. J. H. Volkmaars, Javastraat 155.
Hoogeveen: Gedelegeerde: van Aalderen, Hoofdstraat 119.

Hoorn: Gedelegeerde: Mevr. E. Duursma-Langereis, Emma-laan 10.

Leiden: Gedelegeerde: J. J. P. Tesselaar, Turfmarkt 4.
Het district omvat: Leiden, Rijnsburg, Katwijk, Noordwijk, Lisse, Hillegom, Warmond, Voorschoten, Leiderdorp en Zoeterwoude.

Medemblik: Gedelegeerde: Dr. R. Zijlstra, Dir. Krankzinnigen-gesticht aldaar.

Purmerend: Gedelegeerde: F. Grool, Woutersluis 17, Beemster (post Purmerend).

Rotterdam: Gedelegeerde: De heer Hollaar, Berglustlaan 2, Hillegersberg.

Utrecht: Gedelegeerde: Plaatselijk: H. van Dam, H. Graaflandstraat 59. Provinciaal: Mej. C. 's Jacob, Achter Sint Pieter 7.

Zaandam: Gedelegeerde: C. Buys Jr., Rembrandtstraat 12.

Zwolle: Gedelegeerde: D. W. Koerseman, Oranje Nassaulaan 3.
Gedelegeerde voor de Prov. Overijssel: Wieringa, Mauritsstraat 50a.

Baarn. Hier ter plaatse heeft Mevrouw A. Boon Hartsinck-de Brauw, Rutgers van Rozenburglaan 3, de Stichtingswerkzaamheden op zich genomen. Zij is echter niet als gedelegeerde aangesteld.

Gouda. Hier ter plaatse heeft de heer J. Scharloo, de la Reylaan 6, de taak op zich genomen een plaatselijke gedelegeerde aan te stellen, daar hij zelf voor deze functie geen tijd beschikbaar heeft.

Leeuwarden. Hier ter stede is de Stichting '40-'45 Friesland gevestigd. Voorzitter is de heer S. de Vries, die tevens de functie van gedelegeerde op zich genomen heeft.

grondwet

GEMEENSCHAP OUD-ILLEGALE
WERKERS NEDERLAND

GRONDWET

VAN DE GEMEENSCHAP OUD-ILLEGALE-WERKERS NEDERLAND

De landelijke organisaties en andere groepeerings van illegale werkers in Nederland, zich bewust van de verantwoordelijkheid welke op hen rust en welke in het bijzonder voortspruit uit de offers die de gevallen kameraden brachten voor hun vrijheidsidealen,

vast besloten voort te werken in den geest van vertrouwen, verbondenheid en saamhoorigheid welke in de bezettingsjaren tusschen hen is gegroeid,

voelen zich gedrongen alle illegale werkers van Nederland bijeen te brengen in één groote gemeenschap en roepen daartoe een vereeniging in het leven, waarvoor de navolgende grondwet vastgesteld wordt.

ALGEMEENE BEPALINGEN

NAAM EN ZETEL

Artikel 1.

1. De vereeniging draagt den naam: Gemeenschap van Oud-Illegale Werkers Nederland (Gemeenschap O.I.W. Nederland), en wordt in deze Grondwet verder aangeduid als de Gemeenschap.
2. Zij is (voorloopig) gevestigd te Eindhoven.

DUUR EN VEREENIGINGSJAAR

Artikel 2.

1. De Gemeenschap is aangegaan voor den tijd van negen en twintig achtereenvolgende jaren, aangevangen 1 October 1944.
2. Het vereenigingsjaar loopt van 1 Januari tot en met 31 December.

DOEL

Artikel 3.

De Gemeenschap stelt zich ten doel:

- a. naast en tezamen met alle gelijkgezinde Nederlanders, in dankbaarheid en trouw aan Oranje, mede te werken aan een vernieuwing van het geheele Nederlandsche volk, op de basis van de normen van Waarheid, Gerechtigheid en Naastenliefde, zooals deze in het Evangelie zijn gesteld en ook in andere dan

Christelijke overtuigingen worden aanvaard, met erkenning van de noodzakelijkheid van een gezonden volksinvloed;

- b. naast en tezamen met alle gelijkgezinde Nederlanders mede te werken aan den cultureelen, socialen en economischen wederopbouw van ons land;
- c. naast en tezamen met alle gelijkgezinde Nederlanders de belangen te behartigen van hen, die door hun principiële vaderlandsche houding of handelwijze tijdens de bezettingsjaren, of door het vervullen van hun vaderlandschen plicht als militair, schade hebben geleden, alsmede van de nagelaten betrekkingen van hen die hun leven lieten voor het vaderland;
- d. het contact tusschen alle oud-illegale-werkers in Nederland te bevorderen.

MIDDELEN TOT HET DOEL

Artikel 4.

De Gemeenschap tracht dit doel te bereiken door :

- a. in het eigen Gemeenschapsleven te handelen in overeenstemming met de in artikel 3, onder a, neergelegde beginselen, mede door het aankweeken van vriendschap en vertrouwen tusschen de leden;
- b. het bestudeeren van de problemen, welke met de doelstellingen vermeld in artikel 3 onder a en b in verband staan, en het naar aanleiding daarvan vormen en naar buiten kenbaar maken van de meening van de vereenigde leden;
- c. het houden van vergaderingen, lezingen en andere bijeenkomsten;
- d. het uitgeven van een Gemeenschapsorgaan;
- e. het geven van inlichtingen en adviezen overal, waar en op de wijze als dat ter bevordering van het doel wenschelijk wordt geacht;
- f. het geven van voorlichting;
- g. andere middelen, welke het bereiken van het doel kunnen bevorderen.

LEDEN

Artikel 5.

1. Lid der Gemeenschap kan zijn ieder die :
of

- a. tijdens de bezettingsjaren gedurende geruimen tijd, of in belangrijke mate, actief illegaal werk verricht heeft met duidelijk gevaar voor bezit, vrijheid of leven;
of
- b. in de feitelijke onmogelijkheid heeft verkeerd actief illegaal werk

te verrichten, doch het illegale werk steeds door zijn medeleven gesteund heeft en door zijn voorbeeld en geestelijken arbeid positief heeft bijgedragen tot het verzet tegen den vijand.

2. Hij moet bovendien :
  - a. in de periode van 10 Mei 1940 tot op het oogenblik van toelating als lid, in woord en daad goed Nederlander geweest zijn;
  - b. nooit misbruik gemaakt hebben van functie of mogelijkheden van illegaal werker;
  - c. de Nederlandsche nationaliteit bezitten of Nederlandsch onderdaan zijn;
  - d. den leeftijd van 18 jaar bereikt hebben.
3. De Nationale raad kan in zeer bijzondere gevallen dispensatie van de in dit artikel gestelde vereischten verleenen en is bevoegd aan deze dispensatie voorwaarden te verbinden.

Artikel 6.

Het lidmaatschap eindigt door :

- a. overlijden;
- b. het verliezen van de Nederlandsche nationaliteit of den staat van Nederlandsch onderdaan;
- c. opzegging;
- d. ontzetting in de navolgende gevallen :
  1. wanneer achteraf blijkt, dat het lid niet voldoet aan de in artikel 5 gestelde eischen;
  2. wanneer blijkt, dat het lid niet meer in woord en daad goed Nederlander is, of zijn lid-zijn aan de belangen van de Gemeenschap ernstige schade heeft toegebracht of zou kunnen toebrengen;
  3. het niet voldoen van contributie, anders dan tengevolge van onvermogen.

Artikel 7.

Een lid kan worden geschorst. Hij verliest gedurende den tijd van de schorsing alle rechten, doch blijft onderworpen aan alle op hem rustende verplichtingen.

INDEELING

Artikel 8.

1. Het gebied waarover de werkkring van de Gemeenschap zich uitstrekt is verdeeld in provincies, de provincies in districten en de districten in gemeenten.
2. De provincies en gemeenten volgen de staatkundige indeeling van het Rijk in Europa.

3. De grootte en het aantal van de districten in een provincie worden bepaald door den Provincialen Raad naar de geographische, maatschappelijke en verkeersomstandigheden in elke provincie.

ORGANISATIE

OPBOUW

Artikel 9.

1. De Gemeenschap is opgebouwd uit over het geheele land verspreide kringen. Deze kringen kunnen worden samengevoegd tot afdelingen.
2. Boven de kringen staan Afdelingsraden, boven de Afdelingsraden Districtsraden, boven de Districtsraden Provinciale Raden en boven deze staat de Nationale Raad.
3. De grootte en het aantal van de afdelingen in een district worden door den Districtsraad zoodanig bepaald, dat alle leden in een afdeling zonder bezwaar regelmatig contact met elkaar kunnen houden.

KRINGEN

Artikel 10.

1. In elke gemeente bestaan één of meer kringen van ten hoogste veertig leden. Is het aantal leden in een gemeente kleiner dan vijftien, dan kunnen twee of meer aangrenzende gemeenten tezamen één kring vormen, of deze leden opgenomen worden in een kring uit een aangrenzende gemeente.
2. In elke gemeente met meer dan één kring dienen de kringen een zooveel mogelijk gemengd karakter te dragen, zoowel wat betreft de soort van illegalen arbeid als wat stand en levensovertuiging aangaat.

Artikel 11.

De Afdelingsraad beslist over de samenstelling van de kringen in een afdeling en wijst den kring aan, waartoe elk lid zal behooren.

RADEN

Artikel 12.

- Elke raad, met uitzondering van den Vertrouwensraad, bestaat uit :
- a. afgevaardigden, gekozen door en uit de naastlagere organen van de Gemeenschap, uit elk orgaan één;
  - b. andere leden uit het ressort van dien Raad. Deze worden door

voornoemde afgevaardigden uitgekozen in overeenstemming met het in art. 10, lid 2, neergelegde beginsel. Hun aantal bedraagt de helft van het aantal afgevaardigden, eventueel naar boven afgerond.

Artikel 13.

De steden Rotterdam, Amsterdam en 's-Gravenhage wijzen eigen afgevaardigden naar den Nationalen Raad aan. De provincies Noord-Holland en Zuid-Holland wijzen als afgevaardigden naar den Nationalen Raad geen leden uit deze steden aan.

BESTUUR EN AFGEVAARDIGDEN

Artikel 14.

1. Alle kringen en raden wijzen uit hun midden aan :
  - a. een voorzitter;
  - b. een secretaris-penningmeester of een secretaris en een penningmeester.
2. Alle kringen en raden, behalve de Vertrouwensraden en de Nationale Raad, wijzen bovendien uit hun midden een afgevaardigde aan. Alle Raden, behalve de Vertrouwensraden, wijzen bovendien uit hun midden een contactman aan.
3. Bovengenoemde functionarissen vormen in hun orgaan het met de dagelijksche leiding belast bestuur.
4. Wordt een lid van een Raad aangewezen als afgevaardigde, dan vervalt, wanneer hij dit wensch, door deze aanwijzing zijn lidmaatschap van lagere raden en besturen. De daardoor ontstane vacatures worden zoo spoedig mogelijk vervuld.

Artikel 15.

1. De voorzitter leidt de vergadering en houdt toezicht op alles, wat zijn orgaan aangaat.
2. De secretaris houdt de notulen bij en verzorgt de administratie.
3. De penningmeester beheert de gelden.
4. De afgevaardigde vertegenwoordigt zijn orgaan in het naast hoogere.
5. De contactman onderhoudt het contact met de naast lagere organen.

Artikel 16.

1. In ieder orgaan treden alleen de daartoe door het orgaan aangewezen leden of organen naar buiten op.
2. Een kring of raad zal zich niet rechtstreeks, doch alléén via den vertrouwensraad met de autoriteiten in verbinding stellen.

Artikel 17.

1. De Nationale Raad geeft algemeene leiding aan de Gemeenschap en stelt algemeene richtlijnen voor het beleid van de Gemeenschap vast.
2. De Nationale Raad is bevoegd om in naam van de Gemeenschap te handelen, verbintenissen aan te gaan, zoomede voor haar in rechte op te treden.

VERTROUWENSRADEN

Artikel 18.

1. In elke gemeente zal een raad van vertrouwensmannen gevormd worden, voor bijstand en advies aan de plaatselijke burgerlijke en militaire autoriteiten.
2. Hetzelfde zal geschieden in elk district en in elke provincie, benevens overal elders waar een dergelijke raad zin heeft.
3. De leden van den Gemeentelijken Vertrouwensraad worden aangewezen :
  - a. in een gemeente met niet meer dan één kring door dien kring in overleg met den Afdeelingsraad;
  - b. in een gemeente met meer dan één kring, die een eigen Afdeelings-, Districts- of Provinciaalen Raad heeft, door dien raad;
  - c. in alle overige gemeenten door den Afdeelingsraad, in overleg met de kringbesturen.
4. De leden van den Districtsvertrouwensraad worden aangewezen door den Districtsraad, die van den Provinciaalen Vertrouwensraad door den Provinciaalen Raad.
5. De leden van andere Vertrouwensraden worden aangewezen door den kring, de kringbesturen of den raad, die daarvoor het meest aangewezen is te achten.
6. In elken Vertrouwensraad kunnen ook gelijkgezinde goede Nederlanders zitting hebben.

WERKZAAMHEDEN

Artikel 19.

De werkzaamheden van alle organen beperken zich tot die, welke voor het gebied, waarvoor zij zijn ingesteld, van belang zijn. Zaken van meer algemeen belang, of zaken waarvan om een andere reden behandeling door een hooger orgaan gewenscht is, geven zij aan de daarvoor in aanmerking komende raden door.

COMMISSIES

Artikel 20.

Alle kringen en raden kunnen Commissies voor bijstand en voorlichting naast zich benoemen. Hierin kunnen ook zitting hebben gelijkgezinde Nederlanders, die niet lid zijn van de Gemeenschap.

STEMMEN

Artikel 21.

1. Bij het nemen van besluiten wordt steeds gestreefd naar het bereiken van algeheele overeenstemming. Komt deze niet tot stand, dan wordt hoofdelijk gestemd.
2. Stemming over zaken geschiedt mondeling, over personen schriftelijk.
3. Het aanwijzen van personen voor bepaalde functies geschiedt steeds door middel van voorafgaande candidaatstelling, tenzij het spoedeisende van een geval dit onmogelijk maakt.

REGLEMENTEN

Artikel 22.

1. Alle aangelegenheden, waarin deze Grondwet niet voorziet, worden, voor zoover zij daarvoor vatbaar zijn, bij Huishoudelijk Reglement of bij andere Reglementen geregeld. Al deze Reglementen mogen geen bepalingen bevatten, welke met deze Grondwet in strijd zijn.
2. De Nationale Raad is bevoegd, na overleg met de Provinciale Raden, wijzigingen in het Huishoudelijk Reglement aan te brengen. Deze wijzigingen worden ten spoedigste gepubliceerd in het Gemeenschapsorgaan.

WIJZIGING GRONDWET

Artikel 23.

1. Een besluit tot wijziging van deze Grondwet kan slechts worden genomen met een stemmenmeerderheid van minstens $\frac{2}{3}$, in een daartoe bijeengeroepen vergadering van den Nationalen Raad, aangevuld met één afgevaardigde van elk district, mits ter vergadering aanwezig zijn minstens $\frac{3}{4}$ van het aantal leden plus afgevaardigden en de agenda minstens vier weken van te voren is gepubliceerd in het Gemeenschapsorgaan.
2. Deze wijzigingen worden ten spoedigste gepubliceerd in het Gemeenschapsorgaan.

ONTBINDING

Artikel 24.

1. Een voorstel tot ontbinding van de Gemeenschap kan slechts worden aangenomen met een stemmenmeerderheid van minstens $\frac{3}{4}$ in een daartoe bijeengeroepen vergadering van den Nationalen Raad, aangevuld met één afgevaardigde van elk district, mits ter vergadering aanwezig zijn minstens $\frac{3}{4}$ van het aantal leden plus afgevaardigden en de agenda minstens twee maanden van te voren is gepubliceerd in het Gemeenschapsorgaan.
2. Wordt in deze vergadering de wenschelijkheid van ontbinding uitgesproken, dan belegt de Nationale Raad binnen zes weken weer een vergadering, waarin op dezelfde wijze als vermeld in lid 1 over de ontbinding wordt besloten.
3. Eventueele baten worden door den Nationalen Raad besteed voor de doeleinden vermeld in artikel 3 onder c.

IN WERKING TREDEN

Artikel 25.

Deze Grondwet treedt in werking op den dag van plaatsing in de Nederlandsche Staatscourant.

SLOTBEPALING

Artikel 26.

In gevallen waarin de Grondwet of het Huishoudelijk Reglement niet voorzien, beslist de Nationale Raad, die daardoor verantwoordig schuldig is aan de Gemeenschap.

OVERGANGSBEPALINGEN

1. Zoolang het geheele land niet is bevrijd, worden de bevoegdheden van den Nationalen Raad uitgeoefend door een Interprovincialen Raad, bestaande uit afgevaardigden van de bevrijde provincies of gedeelten van provincies.
2. Deze Interprovinciale Raad is bevoegd deze Grondwet en Huishoudelijk Reglement voorloopig te bekrachtigen. Binnen twee maanden na de bekrachtiging van deze Grondwet moeten alle aanwijzingen en benoemingen opnieuw geschieden met inachtneming van de Grondwet en het Huishoudelijk Reglement.
3. Nadat geordende verhoudingen zijn teruggekeerd, zal de Gemeenschap zich nader beraden of en zoo ja in welken vorm en uitgebreidheid en met welke doelstellingen zij zal blijven voortbestaan.

GEDICHTJES

VAN

DERK JAN TE RIETSTAP

GEBOREN 7 APRIL 1913

GEMAAKT IN HET H. VAN BEWARING
TE ALMELO

GEFUSILLEERD 2 MAART 1945 TE
VARSEVELD.

OVERGESCHREVEN DOOR ZIJN VROUW

Gedachtenis aan mijn tijd in het Huis van Bewaring te Almelo.

Dinsdag 6 Febr. 1945.

Zoo juist weer genuttigd mijn pannetje met middageten,
Het smaakte vrij goed, hoewel vleesch en vet was vergeten,
Maar ik neem aan zijn best deed wel die goeie man,
Want als niet is, spreekt, dat hij niet deelen kan
En hoevelen in den lande zijn er ook buiten de gevangenis niet,
Die dagen doorbrengen met honger en verdriet?

En door de kieren van de ramen kon ik vanmorgen zien,
Hoe weer honderden bommenwerpers naar Duitschland vliën,
Om daar weer dood en verderf te zaaien,
En wellicht hooge vlammen op doen laaien
Wat heeft de menschheid toch zoover gebracht,
Want niemand is er, die dit alles tegenlacht.

Men vecht, men schiet, men slaat neer.
En duizenden harten doen weer zeer,
Omdat weer zoovelen werden gedood of gewond,
En veler levensideaal knakt af tot op den grond
Duizenden dooden op de slagvelden, zij aan zij
Vriend en vijand liggen ze, rij aan rij.

Och, zijn het eigenlijk wel vriend en vijand daar?
Of is het schijn, of lijkt dat zoo maar?
Och neen! ze hebben elkaar nog nooit ontmoet,
In vreedetijd zou men lachend elkaar hebben begroet.
En nu schijnt men niet anders te denken, dan aan haat,
Om te trachten, dat die medemenschen zijn leven laat.

Wat al een leed is, en wordt gebracht, in vele gezinnen,
Waar men ook die huis'lijke vreugde kent, in het teer beminnen.
Van man tot de vrouw, van vrouw tot de man
Tot de kinderen, en alle verwanten daar van
Wat al een bittere tranen over Europa's dreven
Zijn in de laatste jaren de vrije loop reeds gegeven
En wat is het einde er van? alléén God die het weet
Hoevelen zullen pas later ervaren, het geweldige leed!
Dat deze waanzinnige oorlog met zich heeft gebracht
Waar veler illusie vervloog, die hun heeft tegen gelacht!

O, Heere, waarom moet de menschheid dit overkomen,
Hadden ze dan geen recht op rust, en vredig wonen?
Had Gij dezen oorlog niet kunnen verhinderen
En samen doen wonen, als elkaar liefhebbende kinderen?
De mensch, hij wou toch niet den oorlog,

Hij hield hem tegen, met alle macht, maar hij kwam toch,
Waarom! Waarom! moest dit nu zoo gebeuren
Wat zoovele harten vaneen deed scheuren?

Maar gij, o mensch, wat had gij hier voor recht op aarde?
Wat hebt gij hier voor recht, op wat uw hand vergaarde?
Wat hebt gij hier voor recht, vreugde te beleven,
Is het niet Gods genade, die ze u doet beleven?
Die u leidt van stap tot stap, die 't leven u gaf,
En hoeveel tijd naamt gij voor Hem er af?

Was het niet zoo, eerst ik, dan God de rest,
En dan had ik 't in 't leven, o zoo best
Meestal was het dan zoo gesteld,
Dat ge na 't uwe te hebben genomen, was uitgeteld.

Ook goed klonk toen des Heeren Woord,
Hier hebt ge alles, maak daarvan naar uw lust een oord,
Waar niemand het ergens aan ontbreken zal,
Scheep er vreugde, plezier en wat niet al
Maar och, ge zaagt het' het liep niet goed?

Doch ge gaaft het niet op, nog vol met goeden moed
Zoudt ge het brengen, naar het goede recht,
Waar d'eeuwen door, de mensch voor vecht
Maar nimmer het nog bereiken kon
Omdat? omdat ge niet had de goede bron.

D'Allerhoogste, ja, Hij lacht een heiligen lach
Om uw gewoel, en jammerlijk gejach
Om zelf dat alles wel te kunnen maken,
Weet gij dan niet, dat g' zonder Hem geen adem meer zult
[smaken,

Weet gij dan niet, dat Hij niet met zich laat spotten?
En zeker straft, zoo g'u gedraagt als zotten?

Ge dacht, dat alles, wat aan Hem nog zou doen gedenken,
G'uit kon 't roeien, ja ten doode krenken,
De strijd is hard, ja de oorlog die is fel!
Want het gaat om 't uiterste, ook God weet dat wel!

Maar, Hij is zeker van Zijn zaak,
En fel toont zich de Goddelijke wraak
Die allen treft, tot 't diepst van 's menschen bestaan
Maar Hij laat zich niet met smaad belaan
Op Golgotha's heuvel, was zwaar ook de strijd
Maar Hij won het, voor tijd en voor d'eeuwigheid.

Bedenk het toch o mensch, ge kunt nog triumfeeren

Maar alléén, als g'u door Jezus maar laat leeren
Hoe Hij vocht met Satan als tegenpartij
Want ook nu is 't, wie kiest ge, voor Satan? of Mij!

De menschheid ze zal het ontkennen, o ja
Dat de oorlog nu ook thans daar weer om ga
Maar Zijn Woord zegt het duidelijk en klaar
Ze hebben MIJ NIET GEDULD, reken nu maar
Dat ook in deze wereld, voor u is geen oord,
Maar bedenk dit toch, schreidt nooit alléén dan voort
Vliedt toch tot Mij, IK breng u er door
Vrees dan voor niemand, en nergens meer voor.
Ik heb overwonnen, en als ge geloofd maar in Mij,
Wees dan toch maar rustig en blij
Ik ben steeds uw STOK en uw STAF
Van uw wieg, het gehele leven, ja, tot in uw graf!

Ter gedachtenis.

D. J. te Rietstap, 6-2-'45.

12-2-'45 H. v. Bew. te Almelo.

AAN MIJN LIEVE VROUW.

In de kleine ruimte van mijn verblijf
Al is het weliswaar gedeeltelijk uit tijdverdrijf,
Dat ik probeer eenige regelen op rijm te maken
Maar tevens ook de hoop, mijn vrouwtje genoegen te doen smaken.

Gij, Pietie, toch immers zijt mij hier op aard
Het dierbaarst en meest van allen mijn liefde waarde
Wat heeft de Heere onze wegen, wonderlijk geweven
Zeggen we, als we een terugblik op 't leven geven.

Wat was 12 Oct. 1938, een hoopvolle blijde dag.
Toen ik je als mijn schoon bruidje naast me zag.
De schoonste dag des levens noemdet ge haar
En werkelijk Pietie, het was, geloof ik, waar.

Wat mochten we ook sinds dien nog ervaren
Hoe hecht de band, hoe innig werden de liefdessnaren,
Waarmee we ons verbonden mogen weten
Zoodat we voor elkaar eigen nooden vaak vergeten.

Wat al een niet onder woorden te brengen schat
Heeft God ons gegeven in 't bezit van elkaars hart,
We mochten vreugde kennen, liefde smaken,
Te veel in ons oogen, om ooit uitgeput te raken.

Ook het kruis, dat Hij ons samen gaf te dragen,
Mocht door Gods gena van steeds inniger liefde gewagen,
Wat waren dierbaar mij jou tranend oogen
Toen in 3 Aug. 1939 een eerste illusie ging vervlogen.

Ik zie je nog zoo voor mij, mijn liefste, dat jij je smart,
En je tranen uitstortte aan jou Moeders hart.
Vergeten doe ik dat beeld ook nimmerweer.
Och vrouwtje, wat deed me toen ook om jou, het harte zeer.

Dien Zaterdag daarop, kon heel Neerland om Irène zingen,
Maar 't was voor ons de dag, dat we reeds naar 't Kerkhof gingen
Zoo was Gods Wil, waarom moest dat zoo gaan,
Was stil . . . . . Gij zult het na dezen verstaan.

En kort daarop, de wonde scheen te zachten
Bleek, dat we nieuw onheil moesten verwachten
Zoo was het in ons oogen dan althans
Maar God die weegt met een heel andere balans

De volkeren wapenden zich tot strijden,
En ook onze wegen moesten toen gaan scheiden,
En dan zie ik je nog weer zoo voor mijn oogen staan,
In Nijkerk, toen je naar je man op zoek was gegaan,

Met je blij gezicht, maar ook die droeve snaar,
Die ik aanschouwde, ik dacht toen, och, kon ik maar
Je hart verheffen, je wat op gaan beuren
Zoodat verdween, althans verlicht werd, al dat treuren.

Maar och, hoe ook de zorg en smart je kwelde,
Hij was het, Die ook zegeningen voor ons telde,
De oorlog, hij verliep, het was Neerlands tegenslag,
Maar voor ons, als man en vrouw de dag.

Die ons weer de verzekering wilde geven,
Weer samen onzen weg te gaan beleven
Wat was dat ook een mijlpaal op ons pad,
Toen ik op 25 Mei, des nachts, onze hōme weer betrad.

Hoevele stormen ons huwelijksbootje had te verduren,
Het liet zich zien, dat nu voor ons kwamen rustiger uren,
Den 11den Aug. '40 deed ons haast vergeten
Wat ons aan minder voorspoed was toegemeten.

Wat was het, vrouwtje, mooi, wat was het schoon
Vader en moeder te zijn. Dat God ons gaf een zoon!
De spanning, de zorg, die de laatste tijd ons had omgeven
Werd door God Zelf, geheel weer opgeheven!

En toonde ons als steeds weer in ons leven
Dat Hij altoos Zijn volk nabij is gebleven.
Nog toonde Hij bij onze derde hoop, op leven,
Dat Hij het is, die levens neemt, maar z'ook moet geven.

En als ik nu, zooals ik mij hier heb neergezet
Naar de foto boven mijn kribbe zie, en let
Hoe daar twee kinderen naast elkaar,
Zoo blij uitzien, met oogjes zoo klaar.

Dan doet mij bij alles, wat die jaren ons brachten,
Een stilte ontstaan, in den loop mijner gedachten
Wat maakte Hij ons toch een gelukkig ouderpaar
Het was al van Hem, Hij was onze Zegenaar.

Het ging bij ons, zooals gij en ik wel wist,
Wij wikken, wegen, maar God is 't, Die 't al beschikt,
Zijn Woord zegt het ons, zoo duidelijk en goed,
Ik zal alles maken, zoodat g'u verwond'ren moet.

Hij bleef steeds ons trouw, Hij bleef ons bij
In voor- en tegenspoed in 't oorlogsgetij
Wat al een liefde, wat een minnende trouw
Gaf Hij ons samen, als man en als vrouw.

O, Pietie, liefste, wat op aard ook worde verslonden
We bidden, dat Hij ons late verbonden
Tezamen nog, een lange reeks van jaren
Dat Hij ons te samen moge sparen.

Maar dat Hij ons geve, op dit aardse dal,
Zijn eer te zoeken, voor Hem te leven, bovenal,
Dat ook onze liefd', als man en vrouw zijn,
Ons heerlijk minnen, teer en rein
Tot lof en eer van onzen Vader boven
Moge klinken, daardoor Zijn Naam doen loven!

Dat Hij steeds, als de eerste in ons verbond moge staan,
Ook in onze huw'lijksweg gewillig Zijne Wegen ons doe gaan
Al scheiden onze wegen, dan naar Uw heil'gen Wil.
Maak Gij ons dan stil, vertrouwend stil
Want Gij zijt trouw, Leidt Gij dan onze hand,
VERZET ONS, LEIDT GIJ VADER,

ONS SAAM NAAR 'T VADERLAND!

Voor mijn lieve vrouw, van uw teerbeminde man. Derk.

12-2-'45. Ter herinnering.

Eigen levensgeschiedenis.

Wanneer men in dichtvorm een paar regels op papier wil stellen
Moet men eerst een doel, waarover 't zal gaan, voor oogen stellen
Ik hoop niet vrouwtje, dat je 't mij ten kwade zult duiden
Wanneer het nu eens over mijn eigen levensloop zal luiden.

Want voor jou toch zal 't zijn; Ik hoop, dat ik zal slagen
Niet al te zeer mijn eigen eer of roem je voor te dragen,
Maar 't zoo mag zijn, dat jij ook daarin leest,
De roem van Hem, die ook mijn Leidsman is geweest!

Negentienhonderddertien was het jaar,
Zeven April de datum, dat een ouderpaar,
Naar ik meen grootelijks verblijd mocht heeten,
Dat ze na ruim een jaar getrouwd, krentewegge konden eten.

En om dan nog een paar regels eerst aan 't ouderlijk gezin
[te wijden,

Nog zes keer na dezen mochten ze zich verblijden,
Zoodat twee dochters en vijf zonen,
Hun huwelijksgeluk mochten bekronen.

Maar dat niets hier blijvend is op aarde,
Was ook wat men in vaders huisgezin ervaarde
Want toen de gezellige tijd van groote dochteren en zonen,
Aanbrak, werd moeder opgeroepen om in 't Hemelsch huis
[te wonen.

Maar als een godvreezende moeder blijft ze in dit leven,
Mij steeds weer als een ideaal voor oogen zweven,
De geestelijke zorg vooral als kinderen blijven
Voorzeker steeds in ons herinnering beklijven.

Dit was in 't kort iets over mijn ouderpaar
Nu gaan we terug naar mijn eerste levensjaar,
Och neen, dat zal toch niet best lukken
Want hoe ik ook aan mijn geheugen moge rukken,
Ik weet helaas, heel niets meer daarvan.

Het eerste wat ik weet is, eenige jaren volgend daaraan
Dat ik veel op m'n eentje steeds de bureu bezocht,
Is iets, wat mijn geheugen steeds bewaren mocht,
En hierbij moet ik vaak aan mijn zoontje Gerrit denken
Die ik hetzelfde zie doen: Zou z'n vaders beeld hem wenken?

De schooljaren waren als bij de meesten gelijk
Ze maakten je in ervaring, naar je zelf meende, al zoo rijk,
Wat een kerel in eigen oogen was ik al niet.
Toen ik amper dertien jaren, de school weer verliet.

Het leeren ging best, niet veel moeite was het, die ik daarin
[ontmoette,
Maar was toch blij, toen ik de school voor de laatste keer groette
Met vader vroeg naar de koeien in de wei, des daags op 't land
't Ging alles tezamen met mijn illusie verwant.

En nog moet ik zeggen, een mooi stukje van mijn leven.
Met veel herinnering, is van „'t Hallerdijk" mij bij gebleven,
Ook als ik alles zou gaan zeggen, van de omgang met kornuiten
Zou veel aangenaamheden kunnen doen ontsluiten.

Vooraf Adolf wil ik, dat hier nog wordt gemeld.
Onze vriendschap was, zooals men niet zoovele teld ;
Ik steeds zoo driftig, hij rustig, kalm, bezaân,
Konden we zoo best elkaars jongelingsmoeiten verstaan.

Zoo ging het leven voort, ge zegt, geheel tevreên,
Maar neen, zoo was met Derk het niet, o neen,
Hij wou wat anders, op zijn manier eens zien
Hoe of het elders was, wat of de wereld hem wou biën.

Zijn ideaal was, naar de Krim te gaan
Waarom? och, het leek daar zoo'n heel ander bestaan,
Vader en moeder waren wel niet zoo hard er voor,
Maar 'k kreeg toch ten laatste een gewillig oor

Doch ik had ook nog te vervullen mijn militaire baan,
Maar op verzoek. werd mij dan toegestaan
Om deze plicht een jaartje eerder af te maken
Het geen mij plotseling in Utrecht deed geraken
Om mij bij Neerlands leger in te laten lijven
En vier maanden mij in de domstad deed verblijven.

Nog zes weken te Arnhem, en uit ging weer de grijze jas,
En was 'k weer burger, 't ging in mijn oogen ras
De aanraking met zooveel anderen uit ons volksbestaan
Had ook mij in veel opzichten goed gedaan.

Het was mij wel eens moeilijk eerst, voorwaar
Je stond je zelf niet, ik meende telkens maar,
Dat die Hollanders alles zooveel beter wisten, en konden,
Zoo was het althans gerekend naar hun monden.

Maar zoo langzaam werd het mij wel openbaar
Dat het meest schijn was, durf en grootspraak maar,
En och. ik had steeds op „'t Hallerdijk" vertoefd
En werd zoo eerst door 't stadsche leven wel wat overtroefd.

Zoo wil ik hier niet, om aan mijn eigen roem te denken

God danken, dat Hij mij steeds de wenken
Van vader en moeder als laatste mij meegegeven
Om steeds getrouw, in 's Heeren dienst te leven.

Het deed 't mij in zooveel dingen gemakkelijk maken
Ondanks 't verkeerde, toch steeds weer op 't goede pad te raken
Het zelfstandig kiezen, moest toen wel worden m'n streven
Ik was één onder de zooveelen in dit leven.

Na dezen dienstplicht, verplaatste zich mijn leven,
Wat me met een vaste gang de toekomst in dit sneven,
Naar ik meen, was het tweentwintig Maart negentiendrieën-
[dertig, dat ik gepakt
's Morgens per fiets naar Nieuwlande ben afgezakt.

Nog zie ik voor me de tranen in moeders oogen staan,
Ten afscheid, toen ze de oudste zoon zag henen gaan,
Ook mij viel toen het afscheid zeker zwaar
Ik voelde wat het beteekende voor 't ouderpaar.

Op Nieuwlande, bij Frans en Dina aangekomen
Ik beken het hier geheel en zonder schromen
Had ik vele moeiten te overwinnen
'k Moest opnieuw a.h.w. weer beginnen.

Mij in te burgeren bij bijna alle onbekenden,
Hoewel Frans en Dina mij zooveel mogelijk, wel wenden,
Zooveel ze konden, als in hun vermogen lag,
Toch was ik wel mistroostig, als ik de toekomst tegen zag.

Maar na een goed half jaar, kreeg ik weer moed,
Het jeugdig bloed, kreeg weer normale gloed,
En mijn stemming werd weer meer, zooals bij die leeftijd past,
Ook aangenaam was het steeds, als ik bij Oom Wessel was
[als gast.

En ook de meisjes op Nieuwlande
Kregen 't klaar, dat in mij een minnetijd ontbrande,
Van korte tijd was het wel voorwaar
Dat ik meende te worden, met(één) een paar.

Nog één keer zou ik mij in een andere vergissen
Om me dan ten laatste toch te mogen vergewissen,
Dat ik toch bij v.d. Vinne's dochteren moest zijn
Zou het van verkeerung worden, een huwelijksfestijn.

Maar ook de tijd, die ik had als vrijgezel
Op Nieuwlande doorbracht, mocht ik wel
Het jeugdwerk nam van mij veel tijd in beslag,

De geestesstrijd, het beeld der vaderen, dat ik daarin zag,
De oproep, om het wapen daar te scherpen
Om, zoo noodig, later, naar den tegenstander te kunnen werpen
Al bleef het zwak, en onvoldoende sterk,
Ik dank God, dat Hij mij plaatste, in al dat werk.

En denk nu ook, aan de wenk, die vader mij eens gaf
Bestudeer Gods Woord, en wijk van dat beginsel nimmer af.
Het zal in latere dagen, van uw leven,
Zoo God u misschien eens een post wil geven
Je niet van de verantwoording dan ontslaan
Dat je in je jeugd, alles, langs je heen liet gaan.

Hij vraagt je kennis steeds zoo uit te buiten,
Opdat, ter eer van Hem, daar zegen uit kan spruiten.

En nu, wat ik tot 't laatst van dit gedicht bewaarde,
't Is wat voor mij, 't begin van 't verder leven openbaarde.
Toen ook voor mij, zooals Gods Woord het ook ons gewaagd.
De tijd kwam, waarin ik besepte;
Het is niet goed, dat men alleen het leven draagt.

Mijn jongelingsoog trachtte geruimen tijd te vinden,
Een meisje, dat haar leven aan het mijne wilde binden
Erg hoopvol leek dat aanvankelijk niet
Want och, ik vreesde, ik had de ware liefde niet

Maar toch, door wat spel en vroolijkheid
Liep alles zoo naar verloop van tijd
Dat ik met v.d. Vinne's tweede dochter kwam alléén,
Terwijl door 't raampje, het lieflijk maantje ons bescheen.

Meer zal ik over die avond niet beschrijven
Ik weet, dat die jou ook zonder dat, wel bij zal blijven,
Het ging nog niet zoo erg, met ons te samen,
Hoewel we wel geregeld bij elkander kwamen.

Het zal jou wel net als mij ook gaan, toen ik dit weer overdacht,
We zien bij ons zoo duidelijk; 't Was God, Die ons tezamen bracht
8 Dec. 1936 was voor mij een groote dag in 't leven,
Want God had een meisje aan mijn zij gegeven.

Het was door vreugd, leed en tranen heen
Dat God ook onze liefde heeft willen samen smeën.
Moeders overlijden was een droefheid in mijn leven
Maar jou minnebrieven hebben mij veel troost gegeven.

Nog zie ik je 's Maandagsmorgens achter je vaders boerderij
Met je krullebol, me ten afscheid wuiven, droef en blij

We hadden elkaar langs een wondere weg toch gevonden
Zoodat we 12 Oct. 1938 naast elkaar op 't gemeentehuis stonden.

Om elkaar te geven de rechterhand
En aan te hooren, de hechtheid, van de huwelijksband,
En toen Ds. Borgdorff ons als trouwtekst aan wou biën
Wie zal ons toch op aarde, het goede eens doen zien

Hing wel over onze toekomst, nog een sluier neer
Maar volgde de beë; Verhef Gij toch het licht Uwz aan-
[schijns, dan o Heer.

En nu we ruim 6 jaar verder zijn in 't leven
Zeggen we, ja Heere, Gij zijt ons trouw gebleven.

Mild en ruim was over ons des Heeren zegen
Al werd de tegenspoed ook gezien op onze wegen
Zoo vaak ik, aan onze kinderen denk, telkens weer
Denk ik, wat is dat toch een groot geschenk van onzen Heer.

Maar vragen we dan; Leer ons bidden, daag'lijks weer
Ja, Heere, verhef Gij toch Uw aangezicht, o Heer,
Gij weet, hoe moeilijk het ons in deze dagen dikwijls is.
Doe ons toch op U vertrouwen, Uw woorden zijn gewis.

Al gaat het ook door een sikdonkere nacht
Gij slaapt niet, maar houdt voor ons de wacht,
Wil dan toch, o Heer, dit alles nog zoo leiden
Dat we eens weer samen in Uw gunst ons verblijden.
Maar maak ons bovenal toch rustig en stil
Om geheel te volbrengen Uw Heiligen Wil.
Laten we dan, Pietie, die ik naast mij mocht ontvangen.

Verheffen onze lofgezangen,
Hij is het, die uw voet
Voor wankelen behoedt.

Die wolken, lucht en winden
Wijst spoor, en loop, en baan
Zal ook wel wegen vinden
Waarlangs onze voet kan gaan.

*Ter gedachtenis. Voor m'n lieve vrouw.
H. v. Bew. Almeio 19-2-'45 van je liefheb-
bende man. je Derk.*

Dat vooral ook de laatste regels, overgenomen uit eenige
liederen ons toch allebei, steeds een lamp mogen zijn, wanneer het
soms eens moeilijk of donker mocht zijn. Zijn trouw is niet bij die
van eenig schepsel te vergelijken. D.

EERSTE NATIONALE GEDENKDAG: ZONDAG 5 MEI 1946

(g. vierd op Zaterdag 4 Mei)

DANKDIENST

IN DE

KERKEN EN OP DE MARKTEN EN OPENBARE PLEINEN
VAN STEDEN EN DORPEN TER HERDENKING VAN
NEDERLANDS BEVRIJDING UIT DE DUITSCHE TYRANNIE
IN HET JAAR ONZES HEEREN 1945

**Wijzigingen in het programma van den
DANKDIENST op den eersten Nationalen Gedenkdag**

Bladzijde 4

Inplaats van het koor zingen we *allen* Ps. 150 : 1, 2 en 3.

Bladzijde 8

Het koor zingt de beide coupletten waar „*allen*” staat.

Bladzijde 10 en 11

Inplaats van het koor zingen we *allen* deze coupletten op de melodie van den Lofzang van Zacharias.

Bladzijde 13

Inplaats van het koor zingen we *allen* Gezang 53 : 3.

(Wijze: Hallelujah, eeuwig dank en ere).

In Uw hoede zijn wij wèl geborgen,
en schoon eerlang 't oog ons breek',
open gaat het op den groten morgen
na deez' aardse lijdensweek.
Welk een dag der ruste zal dat wezen,
als w'ontsterflijk, uit den dood verzezen,
knielen voor Uw dankaltaar!
Amen, Jezus, maak het waar!

Bladzijde 19

Inplaats van het koor zingen we Ps. 66 : 1, 3, 5 en 10.

Bladzijde 20

Allen bovenaan vervalt.

Bladzijde 21

Inplaats van het koor zingen we Ps. 33 : 9.

Bladzijde 24

Inplaats van het koor zingen we: Ps. 103 : 5.

Bladzijde 26

Inplaats van het koor zingen we: Gezang 136 : 1.

Lof zij den Heer, den almachtigen Koning der ere!
Dat aard' en hemel den lof zijner glorie vermere!
Meng in 't geklank,
ziel, uw aanbiddenden dank:
zing' al wat ademt den Here!

Bladzijde 27

Inplaats van het aangegeven vers zingen we *allen*: Gezang 136 : 5.

Lof zij den Heer, die uw bevende vrees zal beschamen!
Noem Hem uw Vader, de kroon van zijn heerlijke namen!
Dwars door den dood
neemt Hij u op in zijn schoot;
loof Hem in eeuwigheid! Amen.

DANKDIENST

IN DE KERKEN

EN OP DE MARKTEN EN OPENBARE PLEINEN

VAN STEDEN EN DORPEN

TER HERDENKING VAN NEDERLANDS BEVRIJDING

UIT DE DUITSCHE TYRANNIE

IN HET JAAR ONZES HEEREN

1945

*Geprezen zij de Heer!
Dag aan dag draagt Hij ons,
God, onze redding.
Die God is voor ons een God
van veelvuldige bevrijding.
Ja, bij den Eeuwige, den Heer,
zijn uitkomsten tegen den dood.*

Eerste Nationale Gedenkdag: Zondag 5 Mei 1946
(gevierd op Zaterdag 4 Mei)

Deze dankdienst worde bij voorkeur gehouden op Vrijdagavond 3 Mei en wel aanvangende te half acht, opdat de twee minuten stilte, welke in acht genomen worden aan de graven van verzetsstrijders en soldaten, juist vallen na het zingen van „Midden in het leven”, blz. 13.

DANKDIENST

IN DE KERKEN

EN OP DE MARKTEN EN OPENBARE PLEINEN

VAN STEDEN EN DORPEN

TER HERDENKING VAN NEDERLANDS BEVRIDING

UIT DE DUTSCH TYRANIE

IN HET JAAR 1945

Geprezen zij de Heer!
Dag aan dag draagt Hij ons,
God, onze redding.
Die God is voor ons een God
van veelzijdige bescherming.
Ja, zij den Heer, den Heer,
zijn ontmoeten tegen den Heer.

Eerste Nationale Gedenkdag, Zondag 5 Mei 1945
(Geveld op Zaterdag 4 Mei)

In samenkomsten, die niet langer mogen duren dan een uur, worden
de van eene * voorziene gedeelten van dit programma weggelaten.

ORGEL OF FANFARE-ORKEST.

SCHRIFTLEZING:

Nadert, gij volken, om te hooren!
Gij natiën, luistert!
De aarde met hare bewoners verneme het,
de wereld en al wat uit haar voortkwam.

Ik zal den Eeuwige loven met mijn gansche hart,
vertellen al uwe wonderbare daden;
ik zal blijde zijn
en jubelen van vreugde door U,
de snaren roeren voor uw Naam,
o Allerhoogste!

Wanneer mijne vijanden terugwijken, struikelen zij
en komen om voor uw aangezicht.
Want Gij zijt opgekomen voor mijn zaak en mijn recht;
Gij hebt U op den troon gezet als een rechtvaardig Rechter.
Gij hebt volken dreigend vermaand,
godeloozen hebt Gij vernietigd.
Hunne namen hebt Gij weggevaagd voor tijd en eeuwigheid.
De vijanden, het is met hen ten einde,
— puinhopen voor eeuwig; steden hebt Gij verwoest —
hunne gedachtenis is vergaan.

De Eeuwige echter zetelt tot in eeuwigheid.
Hij stelt zijn troon vast voor het oordeel,
en Hij zèlf,
Hij zal de wereld richten in gerechtigheid,
de natiën oordeelen naar recht.

Dan zullen Liefde en Trouw elkander ontmoeten,
Gerechtigheid en Vrede zullen elkander kussen.
Trouw zal uit de aarde voortspruiten,
Gerechtigheid zal van den hemel nederzien
en voor Gods aangezicht henengaan.

* KOOR:

Voorspel

Geeft aan den God des

he - mels eer, want bui - ten Hem is nie - - mand

Heer! Er - kent dit, al gij vol - - ken, van waar de zon in 't Oosten blinkt tot

waar ze in 't Westen ne - - der - zinkt in 't rood der a - vond - wol - - ken!

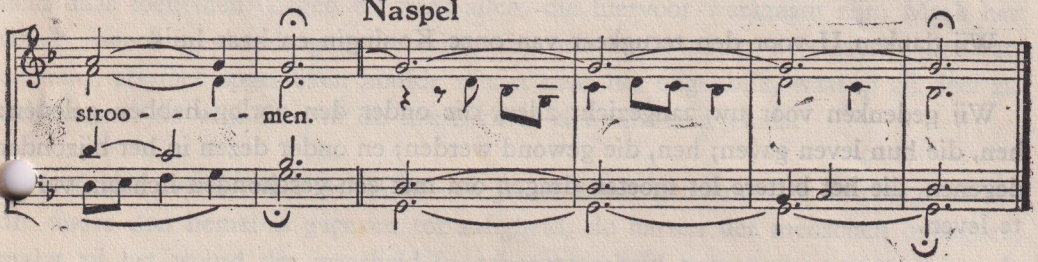
Roept Hem dan aan, die 't al re - geert! Hij is het, die het

licht for - meert en 't duis - ter op doet ko - - men. Geen vre - de wordt aan

Naspel

* SCHRIFTLEZING:

Alzoo zegt de Eeuwige:

De wijze roeme niet in zijne wijsheid,

de sterke roeme niet in zijne kracht,

de rijke roeme niet in zijn rijkdom.

Maar wie roemen wil, roeme hierin,

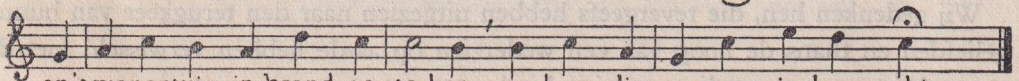
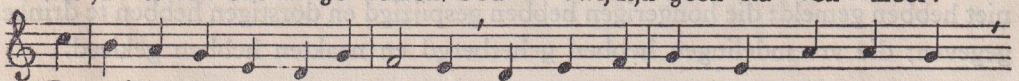
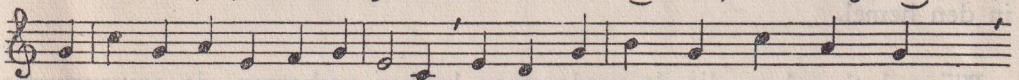
dat hij inzicht heeft en Mij kent:

dat Ik de Eeuwige ben,

die genade, recht en gerechtigheid op aarde doe;

want daarin heb Ik een welbehagen.

ALLEN:

DANKZEGGING VOOR DE BEVRIJDING.

Almachtige God, Gij Koning der koningen en Heer der heeren, Gij zijt, toen de koninkrijken der aarde en de volken bewogen werden, toen de harten der menschen beefden onder de beroeringen der wereld, onze toevlucht geweest. Gij hebt ons bevrijd van het juk der slavernij. Wij danken en wij loven U.

Wij danken U voor het herstel van onze eigene Regeering.

Wij danken U voor den terugkeer van onze Koningin en haar huis.

Wij gedenken voor uw aangezicht allen, die onder den oorlog hebben geleden: hen, die hun leven gaven; hen, die gewond werden; en onder dezen in het bijzonder degenen, die het bittere lot moeten dragen om met een geschonden lichaam ver te leven.

Wij gedenken de vele dapperen, Christenen en niet-Christenen, die met inzet van have en goed, van lijf en leven, de bevrijding uit onzen grooten nood mede hebben voorbereid en verwerkelijkt. Wij gedenken hen, die hebben gestreden voor het herstel van recht en gerechtigheid, aan de zonen van ons eigen volk alsmede aan de velen, die daartoe van overzee en zelfs uit verre werelddeelen zijn gekomen. Zij hebben daarvoor moeten dragen de eenzaamheid, de hardheid en de pijnen van den oorlog.

Wij gedenken de trouwe zonen en dochteren van ons Vaderland, die bij tien-duizenden werden weggevoerd in ballingschap. Ontelbaar velen zijn gedood, vermoord; ontelbaar velen geworpen in de gevangenis. Anderen werden gedwongen voor den vijand slavendiensten te verrichten. Zij en velen met hen zijn daarbij geslagen, gewond, geestelijk en lichamelijk gekneusd voor hun leven, gemarteld ten doode.

Met name gedenken wij de Joden, die meer dan anderen hebben geleden, meer dan anderen zijn vernederd en gesmaad. Hunne gezinnen zijn meedoogenloos uiteengescheurd. De vijand heeft getracht hen uit te roeien. Wij weten thans, dat honderdduizenden bij honderdduizenden koelbloedig en op de wreedste wijze zijn omgebracht. Hoor, o God, hoe het bloed, dat in de aarde wegzonk, roept tot U in den hemel.

Wij gedenken hen, die de verdrevenen hebben verborgen, de omzwervenden niet hebben gemeld; die hongerigen hebben gespijzigd en dorstigen hebben te drinken gegeven; die vreemdelingen hebben geherbergd en naakten hebben gekleed.

Wij gedenken hen, die tevergeefs hebben uitgezien naar den terugkeer van hunne geliefden en thans de hoop van een wederzien op aarde hebben verwisseld met de verwachting van een zalig weerzien hierboven.

Wij gedenken degenen, die, als woordvoerders van uwe Kerk, hun getuigenis hebben doen hooren tegen onrecht en geweld, tegen leugen en verraad, tegen de opdringende duisternis van heidensche machten en ongelooft.

Wij gedenken met dankbaarheid al degenen in ons Vaderland, die afzonderlijk of te zamen zoo moedig hunne stem hebben verheven tegen elken maatregel van den vijand om ons volk lichamelijk en geestelijk te gronde te richten.

Wij gedenken Insulinde. Geef in uwe barmhartigheid, dat ook daar waarheid en vrede mogen heerschen. Laat de kennis van uw Naam, van uwe liefde en gerechtigheid daar toenemen. Zegen en sterk allen, die hiervoor werkzaam zijn. Maak hen steeds indachtig, dat de gansche schepping, die zucht onder de slavernij der verderfenis, als met opgestoken hoofde uitziet naar het oogenblik, waarop zij deel zal hebben aan de vrijheid van de heerlijkheid der kinderen Gods.

Geef, dat overal, waar de naam van Jezus wordt genoemd als de eenige naam, die onder den hemel is gegeven tot zaligheid, de harten der menschen opengaan, opdat zij het woord der waarheid in gehoorzaamheid ontvangen; opdat uw vrede nederdale in de harten; opdat de volken begeeren te wandelen in uwe wegen en zoo de oorlogen ophouden. Gij wilt immers, dat wij tot het uiterste der aarde getuigen zullen zijn van Jezus Christus, den Vrededorst. Moge onder zijne heerschappij de oude belofte in vervulling gaan, dat de bergen vrede zullen dragen en de heuvelen heilig recht. Dan zal de noodduftige, die om hulp roept, en de arme, die geen helper heeft, worden gered. Dan zullen de levens der behoeftigen tot geluk worden gebracht, omdat alleen Jezus hunne zielen bevrijdt van verdrukking en geweld, daar hun bloed kostbaar is in zijne oogen.

Wij smeeken U, dat Gij ons oog wilt openen voor de groote barmhartigheid aan ons verleend, opdat wij waarlijk dankbaar mogen zijn en dit metterdaad bewijzen, alle de dagen onzes levens. En doe ons den beloofden zegen deelachtig worden, dat alle volkeren, in vrede en eendracht, den Naam verheerlijken van U, Vader, Zoon en Heiligen Geest, die als de eenige ware God leeft en regeert in eeuwigheid. Amen.

KOOR:

ALLEN:

Beschaduw'd door uw troon alleen,
beveiligd op uw paân,
zal dan uw volk, door smarten heen,
den weg ten leven gaan.

O God, die droeg ons voorgeslacht,
die krachten schenkt naar kruis,
leid Gij ons door den donk'ren nacht,
wees Gij ons eeuwig thuis.

SCHRIFTLEZING:

Hoort dit, gij oudsten, en luistert, alle gij inwoners des lands.
Is ooit bij uw leven iets dergelijks gebeurd
of ook in de dagen uwer vadersen?
Vertelt ervan aan uwe kinderen
en laat ùw kinderen het aan hùn kinderen overbrengen
en dezen weer aan een volgend geslacht.

Want een volk is opgetrokken tegen mijn land,
geweldig, niet te tellen.
Mijn wijngaard heeft het tot een woestenij gemaakt
en mijne vijgeboomen tot sprokkelhout;
het heeft hun schors volkomen afgeschild en weggeworpen,
zoodat hunne ranken wit zijn geworden.

Verwoest ligt de akker;
de bodem treurt,
omdat het koren vernield is,
de wijnoogst mislukt,
de olie verdroogd.
Verslagen staan de landbouwers,
de wijngaardeniers jammeren om de tarwe en de gerst,
daar de oogst des velds is verloren gegaan.
Voorwaar, beschaamd heeft de vreugde
zich teruggetrokken van de menschen.

* Is niet voor onze oogen de spijs weggerukt?
Verschrompeld liggen de graankorrels onder hare kluiten;
verwoest zijn de pakhuizen,
ingestort de schuren,
de graanoogst is mislukt.

Over de bergen hef ik de weeklacht aan,
over de weidevelden het klaaglied,
want zij zijn verwoest, niemand reist er door;
het blaten der kudde klinkt er niet;
de vogels in de lucht,
en het vee evenzoo,
weggevlogen zijn zij,
heengegaan.

Verdwenen zijn
de stem der vreugde en de stem der blijdschap,
de stem des bruidegoms en de stem der bruid,
het geluid der molens en het licht der lamp.
De Dood is onze vensters ingeklommen,
in onze paleizen is hij gekomen;
hij heeft de kinderen uitgeroeid van de straat,
de jongelingen van de pleinen.
Zoo liggen de lijken der menschen als mest op het veld,
als aren achter de maaiers, die niemand leest.

Verschaf mij recht, o God,
en voer mijn strijd tegen een volk, dat geen liefde kent;
doe mij ontkomen aan den man van bedrog en rechtsverkrachting!
Want Gij, o mijn God, mijn sterkte,
waarom verstoot Gij mij?
Waarom moet ik treurend rondgaan
onder den druk van den vijand?
Zend uw Licht en uwe Waarheid!
Mogen zij mij geleiden,
mogen zij mij brengen naar den berg van uw heiligdom
en naar uwe woningen,
opdat ik kome tot Gods altaar,
tot God, mijn allerhoogste vreugde,
en met de harp U love,
o God, mijn God!

Wat buigt gij u neder, mijne ziel,
en waarom zijt gij onrustig in mij?
Hoop op God!
Ja, ik zal Hem nog loven,
mijn eigen Verlosser en mijn God!

KOOR:

Voorspel

p Als God zijn toorn ons open-baart,
een slachting zal er zijn op aard,

wordt al wat leeft ver-ne-derd; Als God in gram-schap d'aard doorschrijdt, ge-wel-
een tucht, die niet ver-tee-derd.

dig in zijn ma-jes-teit, zal heel de we-reld be-ven; ver-duis-terd worden zon en

maan-maarook zal in ver-vul-ling gaan, dat God zijn volk doet le-ven.

Tusschenspel

Naspel

Hoort gij niet reeds 't bazuingeschal?
 Het oordeel gaat beginnen.
 Wacht rustig af des vijands val:
 Gods rijk zal overwinnen.
 Zelfs als de vijgeboom niet bloeit,
 geen vrucht meer aan den wijnstok groeit,
 de olijfboom niet zal dragen,
 toch blijft, hoezeer ook stijgt de nood,
 Gods volk vrouwen; 't vreest geen dood,
 't zal van Gods gunst gewagen.

ALLEN:

Al geeft het land geen vruchten meer
 en ligt het veld te treuren,
 al keert de kudde nimmer weer,
 die zij den stal ontscheuren —
 Gods volk, door Hem gesterkt in smart,
 zal nochtans met bewogen hart
 zich in den Heer verblijden.
 Hij geeft den zijnen levenskracht;
 God en zijn volk zijn in den nacht
 voorzekeer niet te scheiden.

Heilige Here God, heilige sterke God,
 heilige barmhertige Heiland,
 Gij eeuwige God,

laet ons niet verlinken in den afgrond van den dood, maar verlos ons uit den dood tot het leven.

Beleid ons allen meer en meer voort op een kants reizen. Verduif, wanneer ons hoedsom komt, de vrees des doods. Vermeerder ons geloof in uwen Zoon, die de Opstanding is en het Leven. Zijne genade zij ons genoeg. Moge Hij door zijne kracht alle aanvechtingen en verschrikkingen van den dood voor ons overwinnen. Als onze ooren niet meer kunnen vernemen, laet dan uw Geest met ons spreken. Als onze ogen niet meer kunnen zien, open Gij dan het oog van ons geloof, op welks met Hem bij U in den hemel zullen wezen.

Als onze oogen niet meer kunnen zien, open Gij dan het oog van ons geloof, op welks met Hem bij U in den hemel zullen wezen. Wij den hemel voor ons geopend zien en Jezus, staande aan uwe rechterhand. Als onze tong niet meer kan spreken, laet dan uw Geest met ons spreken. Als ik ook verzueringen voor ons bidden. Geef ons dan, in ons hart te zeggen: „Al ga ik ook door een dal der schaduw des doods, ik zal geen kwaad vrezen; want Gij zijt met mij. Vader, in uwe handen bevel ik mijnen Geest.”

Wu dan, getrouwe God, geef ons, dat wij in uwe vrees mogen leven, in uwe genade mogen sterfen, heengaan in uwen vrede. Laet ons in het gnet rusten onder uwe hoede. In uw hoede wij wij welgeboren.

Doe ons eenmaal opstaan uit de dooden en daarna het eeuwige leven beërven. Om den wille van uwen lieven Zoon, gaten Heer, Jezus Christus, wiens naam de lof en de aanbidding, de eer en de heerlijkheid, van nu aan tot in alle eeuwigheid. Amen.

HERDENKING DER DOODEN.

Eeuwige, almachtige God,
Gij, die Heer en Rechter zijt van dooden en levenden,
Gij, die de sleutels hebt van het doodenrijk,
wij gedenken voor uw aangezicht onze ontslapenen:
degenen, die gevallen zijn op het slagveld of bij de vervulling van het werk, dat hun was opgedragen;
degenen, die gestorven zijn in kerkers en gevangenkampen;
degenen, die omgekomen zijn op zee of slachtoffers werden van het oorlogsgeweld.

Gij hebt hen verlost uit alle leed van dit vergankelijk leven en hebt hun, naar wij hopen, uw onvergankelijk rijk ontsloten.

Neem genadig onzen dank aan voor alles, wat Gij aan hen hebt gedaan van het eerste oogenblik huns levens tot aan het laatste, voor iederen stoffelijken en geestelijken zegen, waarmede Gij hun aardschen levenstijd hebt begenadigd: voor allen nood en uitredding, voor alle droefenis en vreugde, voor allen rouw en vertroosting.

Wil ook onzen dank aannemen voor al het goede, dat Gij ons en ons Vaderland in hen en door hen hebt geschonken.

Barmhartige Vader, laat hunne nagedachtenis ons tot zegen zijn.

Verschijn met uw erbarming aan allen, die door hun dood smart dragen.

Verkwik deze bedroefden door uw woord en door de hope des eeuwigen levens. Eenmaal zult Gij alle tranen van onze oogen afwisschen.

Nu de verschrikkingen van den oorlog voorbij zijn, geef, o God, door uwe genade, dat wij mogen bedenken, dat wij midden in het leven te allen tijde door den dood zijn omvangen.

Heilige Heere God, heilige sterke God,

heilige, barmhartige Heiland,

Gij eeuwige God,

laat ons niet verzinken in den afgrond van den dood, maar verlos ons uit den dood tot het leven.

Bereid ons allen meer en meer voor op een zalig sterven. Verdrijf, wanneer ons doodsuur komt, de vreeze des doods. Vermeerder ons geloof in uwen Zoon, die de Opstanding is en het Leven. Zijne genade zij ons genoeg. Moge Hij door zijne kracht alle aanvechtingen en verschrikkingen van den dood voor ons overwinnen.

Als onze ooren niets meer kunnen vernemen, laat dan uw Geest met onzen geest getuigen, dat wij uwe kinderen zijn en dat wij, als mede-erfgenamen van Christus, weldra met Hem bij U in den hemel zullen wezen.

Als onze oogen niet meer kunnen zien, open Gij dan het oog van ons geloof, opdat wij den hemel voor ons geopend zien en Jezus, staande aan uwe rechterhand.

Als onze tong niet meer kan spreken, laat dan uw Geest met onuitsprekelijke verzuchtingen voor ons bidden. Geef ons dan, in ons hart te zeggen: „Al ga ik ook door een dal der schaduwe des doods, ik zal geen kwaad vreezen; want Gij zijt met mij. Vader, in uwe handen beveel ik mijnen geest.”

Nu dan, getrouwe God, geef ons, dat wij in uwe vreeze mogen leven, in uwe genade mogen sterven, heengaan in uwen vrede. Laat ons in het graf rusten onder uwe hoede. In uw hoede zijn wij welgeborgen.

Doe ons eenmaal opstaan uit de dooden en daarna het eeuwige leven beërven, om den wille van uwen lieven Zoon, onzen Heer, Jezus Christus, wien toekomt de lof en de aanbidding, de eer en de heerlijkheid, van nu aan tot in alle eeuwigheid. Amen.

KOOR:

1.

Mid-den in het le-ven houdt ons de dood om - van - - gen.
Wie is ster-ker dan de dood, dat wij hulp er-

2.

lan - - gen? O, dat zijt Gij al - leen, Heer! Hoe peil-loos diep is
on - ze schuld, die U, Heer, met toorn ver-vult! Hei - li - ge Hee - re
God, hei - li - ge ster - ke God, hei - li - ge, barm - har - ti - ge
Hei - land, Gij eeu - wi - ge God, laat ons niet ver -
zin - ken in den af - grond van den dood! Ky - ri - ë - lei - son.

* SCHRIFTLEZING:

O God,
met onze ooren hebben wij gehoord,
onze vaders hebben ons verteld
het werk, dat Gij verricht hebt in hunne dagen,
in het aloude verleden.
Met uw eigen hand hebt Gij volken verdreven,
maar hen geplant;
natiën vernietigd,
maar hùn eene zending gegeven.
Want niet met hùn zwaard hebben zij land veroverd,
niet hùn arm verschaft hun vrije baan,
maar ùwe rechterhand en uw arm en het licht van uw aanschijn.
Want Gij hebt hen lief.
Neen, op mijn boog vertrouw ik niet
en mijn zwaard redt mij niet.
Maar Gij hebt ons bevrijd van onze verdrukkers
en hen, die ons haatten, te schande gemaakt.
In God roemen wij den ganschen dag
en uw Naam zullen wij in eeuwigheid loven.

* KOOR:

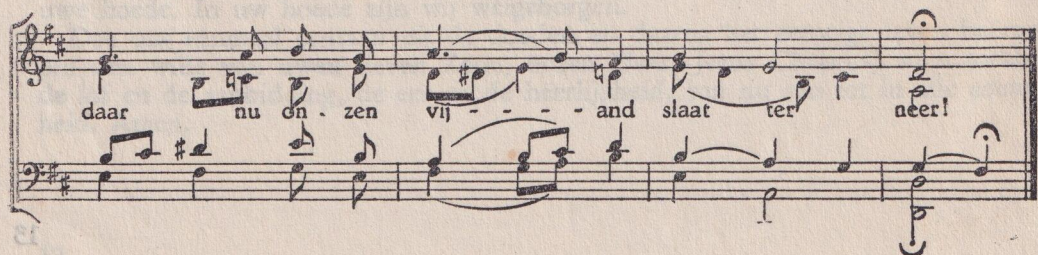
Wilt he - den nu tre - den voor God — den Hee - re, Hem

bo - - ven al lo - ven van her - - ten zeer en

ma - ken groot zijns lie - - ven na - mens ee - te, die

daar nu on - zen vij - - - and slaat ter neer!

Ter eeren ons Heeren wilt al uw dagen
dit wonder bijzonder gedenken toch.
Maakt u, o mensch, voor God steeds wel te dragen;
doet ieder recht en wacht u voor bedrog.

Bidt, waket en maket, dat ge in bekoring
en 't kwade met schade toch niet en valt.
Uw vroomheid* brengt den vijand tot verstoring,
al waar' zijn rijk nog eens zoo sterk bewald.

SCHRIFTLEZING:

God staat op —
daar verstuiven zijne vijanden,
en wie Hem haten
vlieden voor zijn aangezicht.
Gelijk ijler wordende rook vervaagt,
gelijk was smelt in de nabijheid van vuur,
verdwijnen de goddeloozen in de nabijheid van God.
Maar de rechtvaardigen verblijden zich,
zij jubelen voor Gods aangezicht
en zijn opgetogen van vreugde.
Lofzingt Gode,
prijst zijn Naam met snarenspeel!
Baant den weg voor Hem,
die daarhenen rijdt door de wildernissen,
voor Hem, wiens naam is „de Eeuwige”.
Juicht voor zijn aangezicht!
Een vader der weezen en een beschermer der weduwen
is God in zijne heilige woonstede;
God,
die vereenzaamdten thuisbrengt,
hen, die in ketenen geboeid zijn, bevrijdt.
Alleen de weerspannigen wonen in de wildernissen.

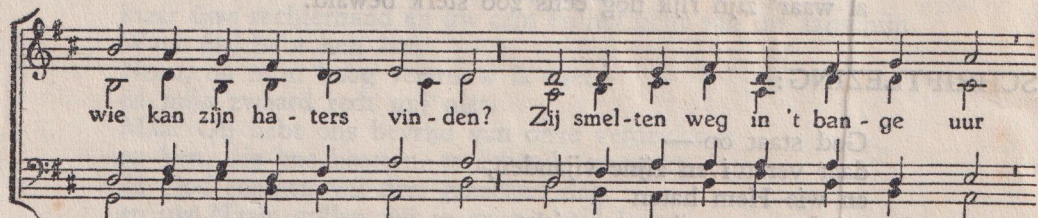
* moed.

KOOR:

Zie, God staat op in ma-jes-teit: daar vlucht de vij - and wijd en zijd -

wie kan zijn ha - ters vin - den? Zij smel - ten weg in 't ban - ge uur

als was ver-dwijnt voor t ko-len-vuur, als rook vliedt op de win - den.

- Maar 't volk, dat God vreest, is ver-heugd, het tri-om-feert in zie - le - vreugd,

het heeft zijn wensch ver - kre - gen. Het treedt te voor-schijn in het licht,

het ju - belt voor Gods aan-ge - zicht, het looft Hem om zijn ze - gen.

De God van Isrel heeft beloofd,
 wanneer de vrede ons is ontroofd,
 dat Hij dien zal hergeven.
 Sindsdien wordt in het gansch heelal
 door vreugdeboden zonder tal
 Gods boodschap aangeheven:
 „Macht door geweld is slechts een waan.
 „Wie Mij bestrijdt, zal niet bestaan;
 „wie dat poogt, zal bezwijken!
 „Maar ware zegen wordt gekend,
 „waar ieder huis tot Mij zich wendt:
 „daar zal mijn vrede blijken.”

Die vrede deelt zich door 't gezin
 — voor heel de wereld tot gewin —
 aan 't volk van Isrel mede.
 Dan is 't, bij allen strijd, nochtans
 een duif* in goud- en zilvergians:
 het beeld van eeuw'gen vrede.
 — Zoo God door haar 't geweld eens breekt,
 zoo naast haar de oorlogsglans verbleekt
 voor wie op God vertrouwen,
 dan glanst in 's werelds donkerheid
 het volk, dat God heeft toebereid
 om eeuwig Hem te aanschouwen.

* SCHRIFTLEZING:

Waarom woelen de volken
 en bedenken de natiën zinlooze plannen?
 Waarom treden de koningen der aarde op
 en beraadslagen de heerschers met elkander
 tegen den Eeuwige en zijn gezalfde:
 „Laat ons hunne banden verscheuren
 „en hunne zeelen van ons werpen!”?

Hij, die in den hemel troont, lacht.
 De Heer bespot hen.

* symbool van Israël en van Gods volk in het algemeen.

* KOOR:

O Heer, die daar des he - mels ten - te spreidt

en wat op aard' is hebt al - leen be - reid.

het schui - mig, woe - - - dig meer kondt ma - ken stil - le

en al - les doet naar u - - - wen lie - ven wil - le, wij

slaan het oog tot U om - hoog, die ons in angst en nood ver -

los - sen kondt tot al - ler stond, ja zelfs ook van den dood.

den dood.

Zooals gij, vromen, 't lijden hebt gesmaakt,
vermaakt u nu, dat het u 't harte raakt!
Looft God den Heer met zingen ende spelen
en roept vrij uit te zaam met luider kelen:
„Had ons de Heer — Hem zij de eer —
„alzo niet bijgestaan,
„wij waren lang — ons was zoo bang —
„al in den druk vergaan!”

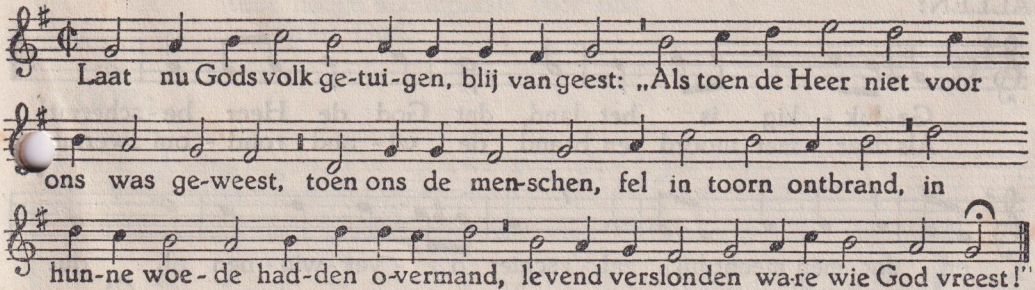
SCHRIFTLEZING:

Ware het niet de Eeuwige geweest, die voor ons was
— zoo spreke nu Israël —,
ware het niet de Eeuwige geweest, die voor ons was,
toen de menschen tegen ons opstonden,
dan hadden zij ons levend verslonden,
toen hun toorn tegen ons ontbrandde.
Dan hadden de wateren ons weggespoeld,
een stroom ware over onze ziel heengegaan;
dan waren over onze ziel heengegaan
de schuimende wateren.

Geprezen zij de Eeuwige,
die ons niet overgaf tot een prooi voor hunne tanden!
Onze ziel ontglipte als een vogel aan den strik des vogelvangers.
De strik brak,
en wij waren vrij!

Onze hulp is in den Naam des Eeuwigen,
die hemel en aarde gemaakt heeft.

KOOR:

Laat nu Gods volk ge-tui-gen, blij van geest: „Als toen de Heer niet voor
ons was ge-weest, toen ons de men-schen, fel in toorn ontbrand, in
hun-ne woe-de had-den o-vermand, levend verslonden ware wie God vreest!”

Als toen de Heer ons niet had bijgestaan,
toen 't wilde water over ons zou slaan,
dan ware 't alvernielend neergestort,
en onze ziel — daar 't ons aan krachten schort —
ware in dien stortvloed van geweld vergaan.

ALLEN:

Looft on-zen God tot in der eeu-wig-heid! Toen 't on-dier zich tot d'eind-
 strijd had be-reid, heeft God de Heer het in zijn sprong ge-stuit; zoo
 vie-len wij zijn tan-denniet ten buit! Gods almachtheeftkrachtdadig ons bevrijd.

Daar brak de strik en wij zijn vrij geraakt!
 Zooals een vogel, die naar vrijheid haakt,
 ontkwamen wij aan 's vogelvangers net.
 Ja, God is onze hulp; Hij heeft gered,
 die God, die aarde en hemel heeft gemaakt.

SCHRIFTLEZING:

Door het woord des Eeuwigen zijn de hemelen geschnapen
 en door den adem zijns monds al hun heir.
 Hij stapelt de wateren der zee op als een muur,
 Hij legt de oceanen neer in schatkameren.
 Voor den Eeuwige vreeze de gansche aarde;
 laten de inwoners der wereld eerbiedig voor Hem terugwijken.
 Want Hij spréékt en het is er.
 Hij gebiedt en het staat er.
 De Eeuwige verstoort den raadslog der volken,
 de bedekselen der natiën verijdt Hij.
 De raad des Eeuwigen houdt altijd stand:
 wat zijn hart bedenkt van geslachte tot geslacht.
 Gelukkig het volk, wiens God de Eeuwige is,
 de natie, die Hij zich ten erfdeel heeft verkoren!

ALLEN:

Ge-luk - kig is het land, dat God de Heer be - schermt!
 Als daar met moord en brand de vij - and rond - om zwermt
 en dat men meent hij zal 't schier o - - ver - win - nen al, dat
 dan, dat dan, dat dan hij zelf komt tot den val!

De Hoeder Israëls,
 die slaapt noch sluimert nooit;
 Hij redt uit veel gekwels
 zijn volk, 't welk was verstrooid

door 's vijands boos gebroed*,
 en doet haar nog dit goed*,
 dat zelfs, dat zelfs, dat zelfs
 de vijand loopen moet*.

* In 't oorspronkelijke staat: door 't Spaensche boos gebroet; „haar” slaat terug op volk;
 „loopen” = op den loop gaan; „gewracht” = gewrocht.

Gedankt moet zijn de Heer,
de God, die eeuwig leeft,
dat Hij ons t' zijner eer
dees overwinning geeft.

Wat wonder heeft de kracht
des Heeren al gewracht*!
O Heer, o Heer, o Heer,
hoe groot is uwe macht!

* SCHRIFTLEZING:

God is ons eene toevlucht en sterkte,
eene hulp in benauwdheden,
altijd te vinden.
Daarom vreezen wij niet,
al verandert de aarde,
al wankelen de bergen naar het hart der zeeën.
Laten zijne wateren daveren,
laten zij bruisen,
laten de bergen beven door zijne hoogheid....

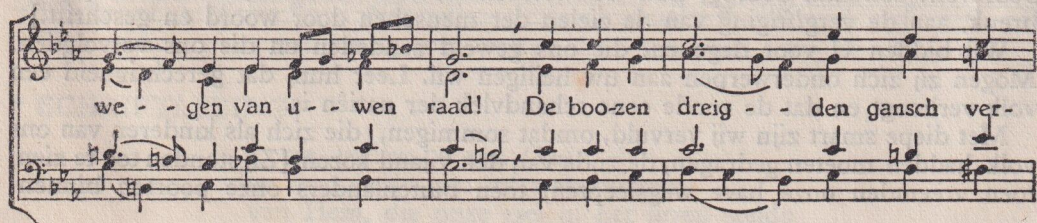
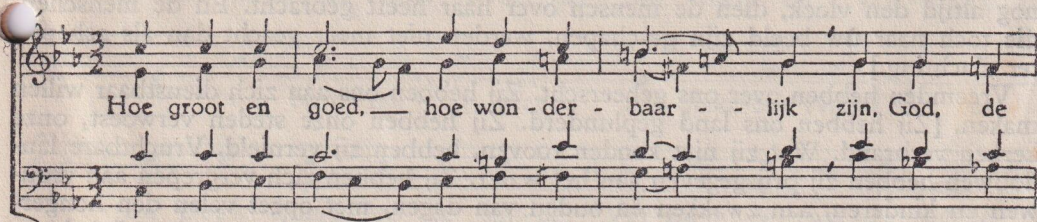
[De Heer der heirscharen is met ons,
eene hooge schuilplaats voor ons
is Jakobs God.]

Komt,
aanschouwt de daden des Eeuwigen,
die verwoestingen op aarde aanricht.
Hij doet oorlogen ophouden tot het einde der aarde,
Hij verbreekt bogen en versplintert speren,
strijdwagens verbrandt Hij met vuur.

„Laat af,
„en erkent, dat Ik God ben,
„verheven onder de volken,
„verheven op de aarde!”

De Heer der heirscharen is met ons,
eene hooge schuilplaats voor ons
is Jakobs God.

* KOOR:

vaar - - lijk - on-mach-tig drei - - gen was 't met - ter - daad! Uw trouw houdt
 stand, uw Va - der - hand, uw Va - der - hand ge-leidt ons, tot uw
 eer. — Ach, wa-ren we al - - toos U trouw, — o Heer!

SCHULDBELIJDENIS.

Heilige God, wij belijden voor U de schuld der wereld, die ook onze schuld is.

Schaamte vervult ons, wanneer wij ons in herinnering brengen, hoe menschen, die niet bij machte zijn een grasspriet te doen uitspruiten, de schepping, het werk, dat uit uwe handen zoo schoon is voortgekomen, hebben gehavend. [Gij hebt gewild, dat de heerlijkheid van uw Naam zou worden gezien over de gansche aarde. En nu hebben de menschen het land met al wat daarin is verwoest. Zij hebben den boom met zijne vruchten verdorven; zij hebben den grond, die ons brood moet geven, geschonden en onvruchtbaar gemaakt. Zij hebben de dieren in den strijd der menschen betrokken, hen afgejaagd en gekweld, van uitputting doen sterven, stukgeschoten. Wij denken aan de pijnen van het vee, dat onverzorgd achterbleef, verhongerde, verdronk, omkwam in brandende stallingen. Zoo draagt de redelooze schepping nog altijd den vloek, dien de mensch over haar heeft gebracht. En de menschen die toch naar uw beeld zijn geschapen, werden niet meer geacht dan als schape ter slachting.]

Vreemden hebben over ons geheerscht. Zij hebben ons aan zich dienstbaar willen maken. [Zij hebben ons land geplunderd. Zij hebben onze steden verwoest, onze kerken verbrand. Wat zij niet konden rooven, hebben zij vernield. Vruchtbare landouwen hebben zij prijsgegeven aan het water. Zij hebben zich vergrepen aan vrouwen en kinderen, aan zwakken en ouden van dagen, met opzet velen den hongerdood doen sterven. Bovenal denken wij aan het geestelijke kwaad, dat zij hebben bedreven: aan hun bedrog, hun trouweloosheid, hun verraderlijkheid, hun woordbreuk, aan de vergiftiging van de zielen der menschen door woord en geschrift.]

Wij bidden U voor degenen, die ons geweld aandeden en die ons vervolgden. Mogen zij zich onderwerpen aan uw heiligen wil. Leer hun, dat gerechtigheid een volk verhoogt en dat de zonde eene schandvlek der natien is.

Met diepe smart zijn wij vervuld, omdat sommigen, die zich als kinderen van ons volk hadden moeten gedragen, de zijde van den vijand kozen. [Zij stonden toe te zien, toen vreemden onze have wegsleepten, toen buitenlanders onze poorten binnen-

drongen en over ons Vaderland het lot wierpen. Zij hadden zich niet moeten verlustigen in den ongeluksdag van hunne broederen. Zij hadden geen hoog woord moeten voeren ten dage onzer benauwdheid. Zij in geen geval hadden zich mogen verheugen in onzen rampspoed. Zij hadden ter ure van onzen nood de hand niet mogen uitstrekken naar onzen eigendom. Zij hadden niet mogen gaan staan bij de wegkruising om de vluchtelingen van ons volk af te maken. Zij hadden de ont-komenen niet mogen uitleveren in de macht van den vijand.] Vader, leid hen tot bekeering en leer hun vergeving te vragen bij U, die oordeelt over de zielen der menschen.

Leer, o God, ons meer en meer verstaan, dat wij ook als volk een eigen schuld-aandeel hebben gehad in het verschrikkelijke gebeuren, dat alle landen en volken der aarde heeft medegesleurd in de stroomen van vernietiging. Ook de tekort-komingen van ons volk waren menigvuldig. Wij belijden, dat wij in het staat-kundige en burgerlijke leven niet altijd de zaak der waarheid, der gerechtigheid en der liefde hebben gediend. Zoo waren wij ook als volk rijp voor uw gericht. Geef, dat wij dit in ootmoed en berouw willen erkennen, opdat wij, bij een diep besef van verantwoordelijkheid voor elkanders geestelijk en maatschappelijk welzijn, in innerlijke gehoorzaamheid aan het Evangelie de grondslagen vinden voor het herstel van ons Vaderland en van heel deze geteisterde wereld.

Reken ons ook de ongerechtigheden van het voorgeslacht niet toe. Sta ons bij, God onzer redding, om de eer van uw Naam; red ons en verzoen onze zonden om uws Naam wil. Amen.

ALLEN:

Ge - denk niet meer aan 't kwaad, eer - tijds be - dre - ven,
 wil aan uw volk in gunst de schuld ver - ge - ven.
 Waak op, o God, en wil van ver - der lij - den
 ons klein ge - tal door u - we kracht be - vrij - den!
 Help ons, barm-har - tig Heer, uw groo - ten Naam ter eer,
 uw trouw kome ons te sta - de. Ver - zoen de zwa - re schuld,
 die ons met schrik ver - vult; be - wijs ons uw ge - na - de.

* SCHRIFTLEZING:

Looft, volken, onzen God
 en doet luide zijn lof weerklinken,
 van Hem, die onze ziel in het leven stelde
 en onzen voet aan wankeling niet overgaf!

Voorzeker,
 Gij hebt ons beproefd, o God,
 Gij hebt ons uitgesmolten, gelijk men zilver smelt.
 Gij hebt ons gebracht in gevangenschap,
 ons een knellenden band om de lendenen gelegd,
 de heffe des volks ons op het hoofd doen rijden.
 Wij moesten gaan door vuur en water —
 maar Gij hebt ons uitgeleid naar den overvloed.

* KOOR:

Zijn ba - nier staat op - ge - richt! Laat dan, als de
 wa - ter stroo - men, dre - gend, al - ver - nie - lend sterk, o - ver ons de
 vij - and ko - men — zijn ba - nier staat op - ge - richt!

Zijn banier staat opgericht!
 God is Koning, Heer der heeren.
 Wie zich gordt met eigen kracht,
 zal verslagen wederkeeren.
 Zijn banier staat opgericht!

Zijn banier staat opgericht!
 Machtig is de strijd begonnen,
 maar de sterkste zinkt terneer,
 door Gods almacht overwonnen.
 Zijn banier staat opgericht!

ALLEN:

Zijn banier staat opgericht!
 Heel de wereld zal Hem vreezen;
 van zonsop- tot ondergang
 wordt zijn heerlijkheid geprezen.
 Zijn banier staat opgericht!

SCHRIFTLEZING:

Geprezen zij de Heer!
 Dag aan dag draagt Hij ons,
 God, onze redding.
 Die God is voor ons een God
 van veelvuldige bevrijding:
 ja, bij den Eeuwige, den Heer,
 zijn uitkomsten tegen den dood.

ALLEN:

Ge-loofd zij God met diep ont-zag! Hij draagt ons al-len dag aan dag
door zij - ne gunst - be - wij - zen. Die God is on - ze za - lig - heid.
Wie zou die hoog - ste Ma-jes-teit dan niet met eer-bied prij - zen?
Hij is 't, die ons be-vrij-dingschenkt, die in zijn goed-heid ons gedenkt,
Hij biedt ons 'teeu-wig le - ven. Hij kan en wil en zal in nood,
zelfs bij het naad-ren van den dood, vol - ko-men uit-komst ge - ven.

* SCHRIFTLEZING:

Gij koninkrijken der aarde, lofzingt Gode!
Zingt met muziek voor den Heer,
voor Hem, die rijdt door den alouden hemel der hemelen!....
Kent onoverwinnlijke sterkte toe aan God,
wiens hoogheid is over Israël,
gelijk zijne onoverwinnlijke sterkte is in de wolken!
Geducht zijt Gij, o God, van uit uw heiligdom!
Het is Israëls God,
die den volke sterkte en veelvuldige kracht verleent.
Geloofd zij God!

ALLEN:

Psalmzingt des Heeren heil'gen Naam!
Want God alleen, God is bekwaam
de wereld te besturen.
Ook waar zij Hem niet meer belijdt,
regeert Hij in verhevenheid;
zijn lof zal eeuwig duren.
— Maar vol van liefde ziet die Heer
op weduwen en weezen neer
om hun zijn gunst te toonen.
God, die de zwervers huiswaarts leidt,
doet menschen van weerspannigheid
in wildernissen wonen.

Gij aardsche rijken, zingt Gods lof,
die in 't aloude hemelhof
de wereld blijft besturen.
Hoor, daar weerklinkt met macht zijn stem!
Hij wil, dat ieder buigt voor Hem:
zijn rijk zal eeuwig duren.
— Ja, Israels God zij hoog geëerd;
geducht is God, die de aard regeert
uit zulke wijde hoven.
Van Israels God komt alle macht;
Hij geeft zijn volk in zwakheid kracht.
Laat ons den Eeuw'ge loven!

SCHRIFTLEZING:

Halleluja!
Looft den Eeuwige van uit den hemel!
Looft Hem in de hoogste plaatsen;
looft Hem, al zijne engelen,
looft Hem, al zijne heirscharen!
Looft Hem, zon en maan;
looft Hem, alle gij lichtende sterren!

KOOR:

Voorspel

SCHRIFTLEZING:

Looft den Eeuwige vanaf de aarde!
 Gij koningen der aarde en alle natiën,
 vorsten en alle rechters der aarde,
 jongelingen en ook maagden,
 ouden en jongen,
 dat zij den Naam des Eeuwigen loven!
 Want zijn Naam alleen is hoog verheven;
 zijne majesteit is over aarde en hemel.
 Halleluja!

ALLEN:

GEBED VOOR HET VADERLAND.

Eeuwige God en Vader, wij loven en wij prijzen U.

Wij danken U, dat Gij ons een *Vaderland* hebt gegeven en daardoor ons allen rijkelijk hebt gezegend.

Wij gedenken al uwe goedheid, uw geduld en uwe trouw, die Gij ons in zware tijden hebt betoond.

Gij hebt, in weerwil van al onze zonden, U nochtans over ons willen ontfermen.

Uwe genade alleen heeft ons van den aanvang onzer geschiedenis af tot op den huidigen dag profeten en koningen verwekt, geloofshelden en bloedgetuigen, strijders voor waarheid en recht, helden der vrijheid en der vaderlandsliefde.

Heer, onze God, verleen ons, den erfgenamen van zoo groote goederen, daarvoor een dankbaar hart. Vervul ons met liefde en trouw jegens de erve der vaderen. Wij dragen ons *Vaderland* aan U op in ons gebed.

Bestendig ons den vrede.

Doe in onze harten wonen de *liefde* voor vrede.

Weer alle verdeeldheid.

Doe de broeders van verschillend geloof broeders blijven om Christus' wil, tot ons aller heil.

Geef, dat in deze verscheurde wereld de eenheid van allen, die in U gelooven, steeds meer tot openbaring kome. Mogen allen, die U liefhebben, elkander trachten te naderen met den wil tot waarheid.

Plant vertrouwen en vergevingsgezindheid in onze harten.

Leer alle standen voor elkander te leven.

Wil uitbannen ongerechtigheid en bitterheid, twist en nijd.

Wij bidden U voor onze Koningin. Bewaar en zegen haar, bescherm en verhef haar. Behoed haar en haar huis voor allen nood, kommer en ongeval. Geef, dat zij in gerechtigheid, liefde en wijsheid over ons volk moge regeeren, opdat Nederland zich herstelle van de slagen, welke ons zijn toegebracht. Geef, dat zij bij haar verscheiden moge worden gekroond met de zaligheid des eeuwigen levens.

Wij bidden U om eene rechtvaardige en wijze overheid, die naar uwe inzettingen wil regeeren, opdat wij een gerust en stil leven mogen leiden in alle godsvrucht en eerbaarheid.

Geef, dat ons volk en ons land alzo een licht mogen zijn in de wereld en, naar uw welbehagen, heil mogen brengen aan de volken der aarde.

Geef, dat wij, met hen vereenigd, uw eeuwig rijk mogen helpen bouwen en uitbreiden tot eer van uw Naam. Amen.

ALLEN:

ALLEN:

Mijn schild en mijn be - trou - wen zijt Gij, o God, mijn Heer;
op U zoo wil ik bou - wen, ver - laat mij nim - mer - meer!

Dat ik toch vroom* mag blij - ven, uw die - naar te al - ler stond; de
ty - - - - ran - nie ver - drij - ven, die mij mijn hart doorwondt!

*moedig

ORGEL OF FANFARE-ORKEST.

AANTEKENINGEN BIJ SCHRIFTLEZINGEN, GEBEDEN EN LIEDEREN.

De in dezen dankdienst voorkomende *Schriftgedeelten* zijn de volgende:

bladz. 3	Jes. 34 : 1; Ps. 9 : 2-9; Ps. 85 : 11, 12, 14a
„ 5	Jer. 9 : 22, 23 (23, 24)
„ 8	Joël 1 : 2, 3, 6a, 7, 10, 11, 12b
„ 9	Joël 1 : 16a, 17; Jer. 9 : 9 (10); Jer. 25 : 10; 9 : 20, 21 (21, 22); Ps. 43
„ 14	Ps. 44 : 2-4, 7-9
„ 15	Ps. 68 : 2-7
„ 17	Ps. 2 : 1-4
„ 19	Ps. 124
„ 20	Ps. 33 : 6-12
„ 21	Ps. 46 : 2-4, 12, 9-12
„ 23	Ps. 66 : 8, 9
„ 24	Ps. 66 : 10-12; 68 : 20, 21
„ 25	Ps. 68 : 33-36; 148 : 1-3
„ 26	Ps. 148 : 7a, 11-13

De *gebeden* zijn deels in aansluiting aan de bewoordingen der Heilige Schrift.

Bij het eerste gebed (dankzegging voor de bevrijding) leze men na: Gen. 4 : 10; Jes. 16 : 3b; Matth. 25 : 35, 36; Rom. 8 : 19-22; Hand. 4 : 12; Ps. 22 : 28; Jes. 2 : 3, 4; Ps. 46 : 10; Hand. 1 : 8; Ps. 72 : 3, 12-14.

Bij het tweede gebed (herdenking der dooden): Hand. 10 : 12; Rom. 14 : 9; II Tim. 4 : 1; Op. 1 : 18; Ef. 1 : 3; Spr. 10 : 7; Jes. 25 : 8; Op. 7 : 17; 21 : 4; Ps. 18 : 5; Luk. 17 : 5; Joh. 11 : 25; II Kor. 12 : 19; Rom. 8 : 16, 17; I Thess. 4 : 17; Hand. 7 : 56; Rom. 8 : 26; Ps. 23 : 4; 31 : 6; Luk. 23 : 46; 2 : 29.

Bij het derde gebed (schuldbelijdenis): Gen. 1 : 31; Pred. 3 : 11; Ps. 8 : 2, 10; Ez. 30 : 12; Jer. 11 : 19b; Joël 1 : 16-20; Ps. 44 : 12; Rom. 8 : 36; Matth. 5 : 44; Spr. 14 : 34; Ob. : 11-14.

Bij het vierde gebed (gebed voor het Vaderland): Gen. 32 : 10; Hebr. 12 : 14; Joh. 17 : 20, 21; Ps. 72 : 2; I Tim. 2 : 2; Matth. 5 : 14.

De proza-tekst der *Psalmen* is uit eene nog onuitgegeven nieuwe vertaling, welke is ontstaan tijdens de geweldheerschappij der Duitschers. De berijmde tekst is naar de laatste redactie van de revisie der in bewerking zijnde nieuwe Nederlandsche Psalmberijming.

bladz. 16, 17	Ps. 68 : 1, 5, 6	bladz. 23	Ps. 79 : 4
„ 19, 20	Ps. 124	„ 25	Ps. 68 : 9, 2, 14.

De *liederen* zijn genomen uit de „Geestelijke Lieder en uit den Schat van de Kerk der Eeuwen” (eveneens naar de in bewerking zijnde revisie).

bladz. 4, 5	lied 8	bladz. 13	lied 73 : 1	bladz. 21, 22	lied 598 : 1
„ 5	„ 143 : 4	„ 14, 15	„ 597	„ 24	„ 242
„ 8	„ 40 : 1, 2, 5	„ 18, 19	„ 34	„ 26, 27	„ 752 : 1, 8
„ 10	„ 957	„ 20, 21	„ 599	„ 28	„ 595 : 6

De liederen uit den tijd van den Tachtigjarigen Oorlog (tegen Spanje, 1568—1648), die in dezen dankdienst zijn opgenomen, zijn ons bekend uit den „Nederlandsche Gedenck-Clanck”, 1626, van Adriaan Valerius, schepen te Veere. Hij is de verzamelaar, misschien ook de dichter daarvan.

„O Heer, die daar des hemels tente spreidt” is een danklied naar aanleiding van de hulp, door Koningin Elizabeth van Engeland aan de Staten-Generaal geboden. Valerius teekent hierbij aan:

„In dese droeve tijden heeft God de Heere verweckt de Majesteyt van Engelant die de Heeren Staten heeft vertroost ende door expresse Ambassadeurs doen aanbieden haere hulpe, met raed ende daed, 'twelcke de landen sulcken blyschap heeft aen gebracht, datmen terstont Ambassadeurs sent na Engelant om met hare Majesteyt in handelinge te treden, ende te presentieren de opper heerlickheyd der vereenichde Provintien.”

„Gelukkig is het land” is uit het jaar 1591. Zutphen, Deventer, Delfzijl, Opslag, Enumatil, Hulst en Nijmegen waren door de Staten gewonnen. Valerius schrijft:

„Alle dese seer heerlicke victorien heeft God aende vereenigde Landen verleent in vijf maenden tijts, waer door Gods Kerkcke ende 't lieve Vaderlant is gebracht in een meerder ende versekerder staet.”

„Wilt heden nu treden” is een danklied uit 1597; misschien ook „Hoe groot, hoe goed, hoe wonderbaarlijk”.

In het „Willem van Nassov” wordt de Prins van Oranje voorgesteld als zijn volk toesprekend op het oogenblik van den grootsten nood gedurende den Tachtigjarigen Oorlog, blijkbaar kort na den mislukten veldtocht van 1568. De dichter van dit lied (het „Wilhelmus”), waarvan hier het zesde vers is opgenomen, is onbekend.

VERKLARING DER TEEKENINGEN OP DEN OMSLAG.

Beide teekeningen zijn van den Delftschen glasschilder Dirk Boode.

Voor die met de paarden, welke is uit het jaar 1939, werd de kunstenaar geïnspireerd door een motief uit de visioenen van den apostel Johannes op het eiland Patmos, in het jaar 95 na de geboorte van Christus.

In tijden van wereldrevolutie is er altijd eene behoefte om de gebeurtenissen van den dag als deel van een grooter geheel te zien. Het drama, dat zich voor de oogen van ieder mensch ontwikkelt, moet deel zijn van een werelddrama, waarvan de strekking en het einde alleen aan God bekend is. De gedachte is levend, dat de dingen niet kunnen blijven, gelijk zij zijn. Maar ieder verkeert ook in de overtuiging, dat de afloop der wereldgeschiedenis niet berekend kan worden met de gegevens der menschen. Haar zin en bedoeling moet ons van boven worden geopenbaard. Dit kan alleen door eene hoogere inspiratie, waarvoor God zijne profeten ontvankelijk maakt. Zij zien de onthulling van het wereldgebeuren en beschrijven die in hun „apocalypsen”, ontsluitingen der verborgenheden. Alle apocalypsen werken met felle kleuren en zien de dingen in groote bewegelijkheid. Als in een droom verdringt het een het ander. Snel volgen de tooneelen elkander op. De beelden verschuiven. Zij staan naast elkander, door elkander, over elkander heen, totdat uit de vermenging en verwarring tafereelen opdoemen van meerdere vastheid en duidelijkheid.

In de Openbaring van Johannes, hoofdstuk 6 : 1-8, lezen wij, dat de apostel in een van zijne visioenen tot viermaal toe door den mond van vreemdsoortige levende wezens hoorde roepen: „Kom!” Op die stem, welke klonk als het geluid van een donderslag, kwam telkens een paard te voorschijn. Achtereenvolgens een wit, een vuurrood, een zwart en een vaal paard. Johannes schrijft: „En ik zag, en zie, een wit paard en de berijder daarvan droeg een boog, en hem werd een kroon gegeven, en hij trok uit overwinnend en om te overwinnen.” De Kerk heeft in die gestalte gewoonlijk de figuur van Jezus Christus gezien. De kleur van het paard ziet op heerlijkheid, de kroon op koninklijke macht. De gestalte te paard heeft een boog in de hand, symbool van strijdvaardigheid. Maar deze strijdvaardigheid heeft iets eigenaardigs. De boog is niet gespannen en de pijlen ontbreken. Met welke wapenen de ruiter op het witte paard strijdt, wordt dus niet gezien. Hij heeft blijkbaar in het geheel geen wapenen. In ieder geval bedient hij zich niet van het wereldsche oorlogstuig. Vóór hem bloeien de rozen der liefde. De vredesduif komt aangevlogen. Zijne heerschappij is eene heerschappij van gerechtigheid. Dit zegt de in evenwicht zijnde weegschaal, die uitkomt tegen den glans van zijne heerlijkheid. Maar het middel om zijne overwinningskracht te toonen is geen geweld. Het schijnt alleen de uitstraling van zijn wezen te zijn. En het doel van zijne verschijning is vrede.

Dit wordt gesymboliseerd door de profetische gezichten uit Jesaja 11 : 6, 8, 9. „Kalf en leeuw weiden te zamen en een kleine jongen zal hun drijver zijn; een zuigeling streelt over de oogen van een adder, een gespeend kind steekt zijne hand uit naar het vuuroog van een basilisk. Niemand doet meer kwaad of verderft op heel mijn heiligen berg, want het land is vol van de kennis van den Eeuwige, zooals de wateren den bodem der zeeën bedekken.” Verder is het een teeken van duurzamen vrede, althans van den oprechten vredeswil der volken, dat de zwaarden tot spaden en de spiesen tot sikkels worden geslagen. Jesaja 2 : 4, Joël 3 : 10. Die dingen wellen niet op uit het hart der strijdende menschen. De menschen komen in een oorlog tot al grooter gruwelen. Elk geweld roept immers nieuw geweld op. Maar boven deze rampzalige wereld woont God, „die de oorlogen doet ophouden tot aan het einde der aarde, die de bogen verbreekt, speren versplintert.” Psalm 46 : 10. De gewelddenaars beminnen echter den vrede niet. Honderdduizenden, zoo niet miljoenen levens worden in koelen bloede opgeofferd om de machtsdroomen der tyrannen te verwezenlijken. Alles wat dezen in den weg staat, moet worden vermorzeld. Zij willen God zijn en begeeren ook de aanbidding.

Johannes hoorde ten tweede male eene stem roepen: „Kom!”

„En een ander paard kwam te voorschijn, vuurrood, en aan zijn berijder werd de macht verleend om van de aarde den vrede weg te nemen en de menschen ertoe te brengen, dat zij elkander vermoordden; en hem werd een groot zwaard gegeven.” Deze ruiter streeft den anderen op zij. Zijn figuur moet alleen op den voorgrond staan. Hij wil heerschen. Het gevolg is, dat huis en haard verbrandt; dat de menschen naar het slagveld worden gevoerd als naar een slachtbank; dat de kanonnen dood en verderf zaaien. Granaten springen uiteen, pantserwagens verbrijzelen alles, wat zij op hun weg ontmoeten; bommenwerpers storten hun vuur uit over de aarde. Overal versperringen, gewonden, gesneuvelden; moeders, die nog slechts met haar eigen lichaam hare kinderen kunnen dekken tegen het geweld van den „totalen” oorlog.

Het schild van den ruiter op het roode paard draagt het teeken van den dood. Tegenover de bloemen der liefde en de duif van den vrede, die bij den ruiter op het witte paard behooren, is hier alleen plaats voor den distel der zonde.

God wil leven en vrede.

De ruiter op het roode paard, die de wereld aan zich wenscht te onderwerpen door geweld, zal voorbijgaan. De eindoverwinning is aan Jezus Christus.

Kome uw Rijk!

U, hoor onze bede;

hoor, hoe de harten hier hijgen,

Kome uw Rijk! [naar vrede.

Alles wat aardsch is zal eenmaal vergaan,

ook onze tijd,

maar 't Rijk, dat Gij bouwt, zal blijven

in eeuwigheid. [bestaan.

Op de andere teekening staat de Nederlandsche leeuw weer midden in den Hollandschen tuin. Zijne kluisters zijn verbroken.

De Oranjeboom bloeit.

Er zijn thans vijf telgen in leven van het aloude en roemrijke stamhuis, waarvan de geschiedenis met die van ons Vaderland geheel is samengeweven. De vijf Oranje-appelen stellen voor: onze Koningin WILHELMINA, geboren 31 Augustus 1880; Prinses JULIANA, 30 April 1909; en de drie dochtertjes van haar en Prins Bernhard, 29 Juni 1911: BEATRIX, 31 Januari 1938; IRENE, 5 Augustus 1939; MARGRIET, 19 Januari 1943. Tijdens de gewelddadige onderdrukking door het Grootduitsche Rijk mochten hunne namen en geboortedata niet meer worden gedrukt in de agenda's. Misschien werd gehoopt, dat ons volk hen zou vergeten. Dit is niet geschied.

Eenige uren vóór de oorlogsverklaring, in den vroegen morgen van den tienden Mei 1940, schonden de Duitschers onze grenzen. Zij zwermde door de lucht en schoten uit vliegtuigen en van uit hinderlagen op de argelooze, onbewapende bewoners van ons land, die geen vermoeden ervan hadden, dat een verraderlijke aanval werd gepleegd op onze Vaderlandsche erve.

De afweerstrijd duurde slechts kort, daar ons kleine leger tegen het geweld van de numerieke meerderheid der aanstormende horden uit het Oosten en hunne jarenlang voorbereide technische bewapening niet kon zijn opgewassen.

De binnenstad van Rotterdam werd op moorddadige wijze vóór het uur, waarop de stad volgens de sommatie moest zijn overgegeven, met den grond gelijk gemaakt. Ook het centrum van Middelburg, de hoofdstad van Zeeland, schoten de Duitschers in brand, zoodat het geheel in vlammen opging.

De plaat van den Nederlandschen leeuw wil de herinnering aan die gebeurtenissen levend houden. Wij zien de brandende Sint Laurenskerk van Rotterdam en lezen de zinspreuk van het wapen van Zeeland: „Luctor et emergo” (Ik worstel en kom weer boven). Een verbrande boom, een gebroken kanon, eene vernielde draadversperring, tot zwijgen gebracht geschut in de duinen, dat gericht was tegen hen, die ons Vaderland wilden bevrijden, verkondigen, dat de oorlog op onzen bodem voorbij is.

Wij zijn weer Vrij.

God zegene Nederland!

Deze dienst duurt in kerken en andere gebouwen voor samenkomsten, waar begrip heerscht voor het vlotte tempo, waarin Psalmen en Geestelijke Liederen behooren te worden gezongen, ten hoogste anderhalf uur. Op bladzijde 13 is de plaats aangegeven, waar desgewenscht een oogenblik stilte in den dienst kan worden opgenomen. De voorlezing der Schriftgedeelten en het uitspreken der gebeden kan door verschillende personen geschieden.

Vóór den aanvang en na de beëindiging der samenkomst worde *uitsluitend* muziek ten gehoor gebracht, ontleend aan den inhoud van dit programma.

Waar fanfare-orkest of orgel het tempo van eene zelfstandig en blijmoedig zingende schare mocht remmen of daar, waar orgel of fanfare de zangers niet in een snel tempo kan medenemen, verdient het aanbeveling de met eene asterisk gemerkte liederen en Schriftgedeelten achterwege te laten.

Indien bij eene samenkomst in de open lucht geen microfoon of geluidversterkers aanwezig zijn, zullen gebeden en Schriftgedeelten door de menigte niet kunnen worden verstaan. Zij moeten dan of geheel worden weggelaten of tot het uiterste worden bekort. Desgewenscht kan zulke eene beperking te voren in plaatselijke bladen of vóór den aanvang worden aangekondigd.

Besnoeiing van dit programma is ook noodig, waar behoefte is aan een vrij gesproken woord. In het algemeen is dit niet aan te bevelen. Wordt er echter gesproken, dan zij dit kort en bondig. Iedere spreker houde zich aan den hem door den leider van den dienst toegemeten tijd, opdat de samenkomst nergens langer dure dan ten hoogste anderhalf uur.

Door wijziging van het programma naar gelang van plaatselijke omstandigheden gaat het gemeenschappelijke van dezen nationalen zangdienst niet te loor.

Bij de gebeden behooren, wanneer hiertoe gelegenheid is allen te knielen (eventueel allen te zitten). Bij den zang behooren allen (behalve zwakken en ouden van dagen) te staan.

Indien de tijd van voorbereiding kort is, kunnen schoolklassen, kinderkoren jeugdkoren (in besloten ruimten kwartetten, dubbel-kwartetten of solozangers) de taak der zangkoren overnemen. Bij uitvoering van het programma in de open lucht wordt aan zangkoren aangeraden éénstemmig te zingen.

Voor scholen en vereenigingen zijn boekjes verkrijgbaar, waarin alle liederen éénstemmig voorkomen; voor koren en huisgezinnen andere, in groot formaat, waarin alle liederen viersstemmig zijn geschreven. Deze laatste boekjes kunnen mede dienen voor orgelbegeleiding en als conductor voor den dirigent van een fanfare-orkest. Voor koper-muziek: bugels, saxophoons, pistons, trompetten, corno's, tuba's, trombones en bassen, bestaan negen boekjes, waarvan elk de partij der zestien liederen bevat. Verder is verschenen een *verkort programma*.

Uitgegeven voor de Stichting tot verbreiding van het Geestelijk Lied door A. Jongbloed, uitgever te Leeuwarden.

Het auteursrecht berust bij de Administratie: Geestelijke Liederen uit den schat van de Kerk der Eeuwen.

Vrij van muziekuitvoeringsauteursrecht.

DE ORIGINEELE

Kleurenbevrijdingsgedenkplaten

voor den Nationalen Dankdienst, uitgevoerd in 8 kleuren foto-litho, waarvan op de voor- en achterzijde van dezen omslag een verkleinde reproductie in driekleurendruk is opgenomen, zijn voor schoolbesturen, vereenigingen e.a., verkrijgbaar op formaat 37 x 24 cm. bij den Uitgever A. Jongbloed, Leeuwarden:

1. **De Paarden uit Openbaring 6: 1-8** (onopgeplakt)
per pak van 100 stuks . . . . . f 15.—
2. **Idem** opgeplakt op schild met verklarenden tekst
op achterzijde, per pak van 25 stuks . . . . . f 10.—
3. **De Nederlandsche leeuw in Hollands tuin
onder den Oranjeboom** (onopgeplakt), per pak
van 100 stuks . . . . . f 15.—
4. **Idem** opgeplakt op schild met verklarenden tekst
op achterzijde, per pak van 25 stuks . . . . . f 10.—

UITGEGEVEN VOOR DE STICHTING TOT VERBREIDING VAN
HET GEESTELIJK LIED DOOR A. JONGBLOED, LEEUWARDEN

Jan. E. Schippers

Onderwijzer

Bergschenheim

GOD BRACHT OVER VAN HET AARDSCHE NAAR DE HEERLIJKHEID
VAN ZIJN HEMELSCH VADERLAND MIJN INNIG GELIEFDE MAN EN VADER

GEERT SALOMONS LZN.

IN DEN LEEFTIJD VAN RUIM 30 JAAR OUD.

J. N. SALOMONS—MEDENDORP.
JANTINA WILHELMINA.

MEDE NAMENS WEDERZIJDSCHE FAMILIE:

FAM. SALOMONS.
FAM. MEDENDORP.

BERGENTHEIM, 2 MAART 1945.

*Hij heeft den goeden strijd gestreden,
Hij heeft den loop geëindigd,
Hij heeft het geloof behouden;
Voorts is hem weggelegd de kroon der rechtvaardigheid.*

Provinciale Herdenkingsbijeenkomst

*ter gelegenheid van de viering van de 25e verjaardag
van de bevrijding van Overijssel,
in tegenwoordigheid van
Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden*

GROTE OF ST. MICHAELSKERK TE ZWOLLE

14 April 1970

Herdenkingsrede: ds. J. J. Buskes, Hervormd predikant te Amsterdam
Koor: Groot Mannenkoor Zwolle,
onderscheiden door H.M. de Koningin met de erepenning van verdienste
dirigent: Jos Vranken jr
organist: L. Kwakkel

KOORZANG

CANTATE DOMINO [H. Leo Hassler]

Cantate Domino canticum novum,
Cantate Domino omnis terra.
Et benedicite nomini ejus.
Anuntiate de die in diem salutare ejus,
Anuntiate intergentes gloria ejus,
In omnibus populis mirabilia ejus.

Vertaling:

Zingt de Heer een nieuw lied
Zingt de Heer geheel de aarde
En zegent Zijn Naam.
Verkondigt Zijn lof dag aan dag,
onder alle geslachten Zijn glorie
en bij alle volken Zijn grootheid.

VERWELKOMING

door jhr. mr. dr. O. F. A. H. van Nispen tot Pannerden,
commissaris der Koningin in de provincie Overijssel.

KOORZANG

HAEC DIES [J. Handl - Gallus]
[dubbelkoor]

Haec dies, quam fecit Dominus
Exsultemus et laetemur in ea.
Alleluja!

Vertaling:

Dit is de dag die de Heer heeft gemaakt
Verheugt en verblijdt U.
Alleluja!

DOMINE SALVAM FAC [J. Giesen]

Domine salvam fac Reginam nostram!
Et exaudi nos in die qua invocaverimus te.
Domine exaudi orationem meam
Et clamor meus ad te veniat.

Vertaling:

Heer zegen onze Koningin
En verhoor ons op de dag waarop wij U aanroepen.
Heer verhoor mijn gebed
En mijn geroep kome tot U.

HERDENKINGSREDE

door ds. J. J. Buskes.

SAMENZANG

WILHELMUS [bew. Jos Vranken]

Wilhelmus van Nassouwe Ben ick van Duytsen bloet,
Den Vaderlant ghetrouwe, Blijf ick tot in den doot!
Een Prince van Orangiën Ben ick vrij onverveert;
Den Coninck van Hispagniën Heb ick altijd gheëert.

Mijn schild ende betrouwen, Sijt Ghij, o Godt mijn Heer!
Op U so wil ick bouwen, Verlaet mij nimmer meer!
Dat ick doch vroom mag blijven, U dienaer t'aller stont,
Die tyranny verdrijven, Die mij mijn hert doorwont.

De aanwezigen wordt verzocht hun plaatsen slechts te verlaten op instructie van de plaatsaanwijzers.

E. Schippers

759 c. Deel Blonderd.
 COöPERatieve BOERENLEENBANK 800.=
 1/46 c. Harderwijk 200.=
 2 1/5 45. belasting. f 30.13
 20 f. 45. Deelwaking f 200 =
 2 1/4 46 Harderwijk 25.=
 1 1/2 46 Deelwaking 344.82
 800.=

AFGELOST

DEPARTEMENT VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN

PERSOONSBEWIJS

is een bewijs van identiteit en afkomst.

De tot het bezit van dit bewijs gerechtigde is verpligt het te allen tijde bij zich te dragen en desgevorderd te versoonen aan iederen opsporingsambtenaar, alsmede aan alle ambtenaren of andere personen, door wie zulke ingevolge eenig wettelijk voorschrift wordt verlangd.

Geldig gedurende vijf jaren

MISBRUIK WORDT GESTRAFT

H 14 I № 008983

Schippers--

Evert--

23 April 1916

Den Ham 0

Bouma, M

onderwijzer bijr. l.o.

25 NOV. 1949

HARDENBERG

F. O. Meijer

H 14 I № 008983

Bergentheim C 366

26 nov 41 Bergentheim C 189 a.

17 Jul 45 Bergentheim C 138

28-12-46 HEERDE T. 99.

van Groeneweg Eij

SIGNALEMENT

AFDRUK RECHTERVDSVINGER

H 14 I № 008983

PERSOONSBEWIS

1-6-1949-1

1-6-1949-1

PERSOONSBEWIS

WIJZIGINGEN VAN DE GEGEVENS IN
DIT BEWIJS VAN LIDMAATSCHAP ZIJN
ALLEEN GELDIG NA WAARMERKING
DOOR DE DAARTOE BEVOEGDE
VOORZITTER EN SECRETARIS VAN
DE KRING, AFDEELING OF RAAD

DIT BEWIJS IS ALLEEN GELDIG TE-
SAMEN MET HET PERSOONSBEWIJS.
Het blijft eigendom van de G.O.I.W.N. en
moet na beëindiging van het lidmaatschap
ingeleverd worden.

GEMEENSCHAP
OUD
ILLEGALE WERKERS
NEDERLAND

BEWIJS VAN LIDMAATSCHAP

Gesl.
Naam

SCHIPPERS

FUNCTIE IN DE
G. O. I. W. N.Voor-
naam

E.

Geb. op
te:

28.4.16

UITGEREKT
IN KRING Hardenberg/ZuidWoonpl.
adresBergentheim
C.138

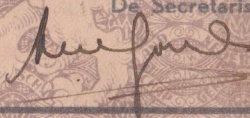
DATUM:

8 Febr '46

De Voorzitter

E. Schippers

De Secretaris

Beroep

onderwijzer

No. P.B.

H.141/8983

Prov.

OV

260321

HANDTEKENING
VAN GEMEENSCHAP

**LEGITIMATIEBEWIJS
BIJZONDERE VRIJWILLIGE
LANDSTORM
(B. V. L.)**

LEGITIMATIEBEWIJS

voor:

*Schippers
Zoonst.*

ten behoeve van opkomst bij de Afdeling van
den Bijzonderen Vrijwilligen Landstorm te

Rang:

Nachtmeester

Gediend bij:

1ste Reg. 1 Bat^{ij}

(Handteekening van den houder):

*Veld. br.
Albrecht.*

Gezien: (1)

J. J. Breukelman

1) Lid van de Commissie of Vertrouwensman.

Zij die onder de wapenen komen bij den Vrijwilligen Landstorm, staan onder de militaire wetten; zij dragen hunne uniformkleeding.

Zij genieten bij verblijf onder de wapenen soldij en toelage. (Regeling van de bezoldiging enz. voor het militaire personeel der Koninklijke landmacht (R. B. K. L. 1934), vastgesteld bij K. B. van 4 December 1933, No. 57).

Hunne verwanten hebben aanspraak op kostwinnersvergoeding volgens de bestaande bepalingen. (L.O. 1932, No. 167, § 7.)

De Regeering treft maatregelen voor uitkeeringen bij invaliditeit of bij overlijden aan Weduwen en Weezen. (Bij wetswijziging van art. 85a begrooting Binn. Zaken 1919 vastgesteld.)

Zij verrichten hunne diensten daar, waar deze zullen worden gevorderd.

De kosten van vervoer worden bij aanmelding door den betrokken Commandant vergoed. (L. O. 1932, No. 167, § 4.)

DIT BEWIJS BIJ LANDSTORM-MOBILISATIE
MEDENEMEN, BENEVENS VOOR MINSTENS
ÉÉN DAG MONDVOORRAAD.

N.B.S.

Vergunning

No. 338

Voor Motor/Auto no. Geen

Merk D.K.V.

No. chassis 312735

Onderdeel N.B.S. Afd. S.G. Mariënberg.

Afgegeven 14 Mei 1945

De Gew. Cdt.

[Handwritten signature]

(b)

(a)

1ste Regiment Veld-Artillerie

Oorlogszakboekje

van

(b)

(c)

W.m.r.

1936 - I - 115

Zie voor den tekst van de noten het gestelde op den omslag.

NOTEN.

Algemeen.

Vermits de in het oorlogszakboekje voorkomende gegevens voor den betrokkene in geval van oorlog van zeer groote beteekenis kunnen zijn, behooren die gegevens **MET GROOTE ZORG EN MET ZEER DUIDELIJK LEESBAAR SCHRIFT** te worden vermeld.

- (a) Regiment, korps enz., waarbij de houder van het oorlogszakboekje, ingevolge het bepaalde in bijlage IV van het Mob. V. L., Deel I, in registratie is. De benamingen der onderdeelen behooren voluit te worden vermeld en — voor zooveel toepasselijk — aanvangende met het grootste en afdalende tot het kleinste onderdeel.
- (b) Geslachtsnaam en voorletter(s) van den houder van het oorlogszakboekje.
- (c) 1e. Rang (de afkortingen te bezigen, als vermeld in punt II van de „Toelichtingen op het registratieregister voor personeel, bedoeld in § 1, onder a, van het Registratievoorschrift”);
2e. Categorie of lichting, waartoe de betrokkene ingevolge § 1 van het Registratievoorschrift behoort; de categorieën aan te duiden door de afkortingen: V.O.: voor beroepsofficieren en officieren op non-activiteit;
V. : voor vrijwilligers, beneden den rang van tweede luitenant, met dien verstande, dat:
a. het personeel, behoorende tot de categorieën, bedoeld in § 1, onder 3e en 4e van het Registratievoorschrift wordt aangeduid door de vermelding van V. en de jaarklasse, waartoe de betrokkene behoort (bijv. V.-1912);

Zie verder pag. II en III van den omslag.

1ste Regiment Veld-Artillerie

(a)

AANTEKENINGEN (d)

betreffende (e)

Schippers

(f)

Overl.

rang (c, ie.)

Kaplt. W. m. r.

categorie, lichting enz. (g)

1936 - I - 115

geboren te (h)

Den Ham. (Nl.)

op (i)

18 April 1916

kerkelijke gezindte (j)

Ger.

vader (k)

Hendrik

moeder (l)

Dubbink

(m)

Geritdina

Zie voor den tekst van de noten het gestelde op den omslag

Geslachtsnaam, voorletter(s) en adres van de naaste
familiebetrekking(n) .....

Schippers E.

H. Schippers
Kanaal 2366
Bergentheim.

Taille: overjas 1, pantalon 69, veldjas 24,
helm, schoenen 50C.

Maat: gasmasker .....

Brillen-voorschriften .....

(o) { Vaccinatie pokken
typhus
Antitetanusserum

Zie voor den tekst van de noten het gestelde op den omslag.

Hieronder aantekeningen te stellen omtrent verwon-
dingen, overlijden, plaats van begraven, enz.

UITTREKSEL

uit de Nederlandsche vertaling van het op 27 Juli 1929 te Genève gesloten Verdrag voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken, zich bevindende bij de legers te velde, bekend gemaakt bij Koninklijk Besluit van 25 October 1932, Staatsblad Nr. 514.

HOOFDSTUK I.

Van de gewonden en zieken.

Artikel 1.

De militairen en de andere officieel aan de legers verbonden personen, die gewond of ziek mochten zijn, zullen onder alle omstandigheden moeten worden ontzien en beschermd; zij zullen zonder onderscheid van nationaliteit door den oorlogvoerende, die hen in zijn macht zal hebben, met menschlievendheid worden behandeld en verzorgd.

Echter zal de oorlogvoerende, die genoodzaakt is om gewonden of zieken aan zijnen tegenstander over te laten, voor zoover de militaire noodzaak het zal gedoogen, een deel van zijn geneeskundig personeel en materieel bij hen laten om tot hunne verzorging bij te dragen.

Artikel 2.

Behoudens de hun krachtens het vorig artikel te verleenen zorgen zullen de gewonden en zieken van een leger, die in de macht van den anderen oorlogvoerende zijn gevallen, krijgsgevangen zijn en zullen de algemeene regelen van het volkenrecht betreffende gevangenen op hen toepasselijk zijn.

Evenwel zullen de oorlogvoerenden vrij blijven om ten gunste van gewonden of zieke gevangenen en boven de bestaande verplichtingen zulke bepalingen te maken als zij nuttig zullen oordeelen.

Artikel 3.

Na elk gevecht zal de partij, die meester is gebleven van het slagveld, maatregelen nemen om de gewonden en de gesneuvelden op te zoeken en hen tegen berooving en slechte behandeling te beschermen.

Elken keer dat de omstandigheden zulks zullen toelaten, zal een plaatselijke wapenstilstand of onderbreking van het vuur worden overeengekomen om het weghalen toe te laten van de gewonden, die tusschen de linies zijn blijven liggen.

Artikel 4.

De oorlogvoerenden zullen elkander in den kortst mogelijken tijd in kennis stellen met de namen der opgenomen of aangetroffen gewonden, zieken en gesneuvelden, evenals met alle gegevens, welke tot de vaststelling van hunne identiteit kunnen leiden.

Zij zullen overlijdensacten opmaken en deze aan elkander doen toekomen.

Zij zullen verzamelen en eveneens aan elkander toezenden alle voorwerpen dienende tot persoonlijk gebruik welke op de slagvelden of op de gesneuvelden zijn gevonden en in het bijzonder de helft van het identiteitsplaatje der gesneuvelden, terwijl de andere helft aan het lijk vastgehecht moet blijven.

Zij zullen er voor zorgen, dat aan het begraven of het verbranden der gesneuvelden een nauwkeurig en, zoo mogelijk, geneeskundig onderzoek der lijken voorafga, ten einde den dood en de identiteit vast te stellen en daarvan rekenschap te kunnen geven.

Zij zullen er bovendien voor zorgen, dat zij eervol begraven worden, dat hunne graven worden ontzien en deze altijd kunnen worden teruggevonden.

Tot dat doel zullen zij aan het begin der vijandelijkheden van overheidswege een dienst voor de graven organiseeren, ten einde eventueele opgravingen mogelijk te maken en de identificatie der lijken te verzekeren, welke ook de achter-eenvolgende ligging der graven zijn moge.

Dadelijk na het einde der vijandelijkheden zullen zij de lijst der graven en die der in hunne begraafplaatsen en elders begraven dooden uitwisselen.

Artikel 5.

De militaire overheid zal een beroep kunnen doen op de menschlievendheid der inwoners om, onder haar toezicht, gewonden en zieken, die zich bij de legers bevinden op te nemen en te verzorgen, zulks onder verleening van bijzondere bescherming en zekere faciliteiten aan de personen, die aan dat beroep gevolg hebben gegeven.

HOOFDSTUK II.

Van de geneeskundige formaties en inrichtingen.

Artikel 6.

De mobiele geneeskundige formaties, namelijk die, welke bestemd zijn om de legers te velde te begeleiden, en de vaste inrichtingen van den geneeskundigen dienst moeten door de oorlogvoerenden worden ontzien en beschermd.

Artikel 7.

De aan de geneeskundige formaties en inrichtingen verschuldigde bescherming zal ophouden, als men er gebruik van maakt tot het verrichten van voor den vijand nadeelige handelingen.

Artikel 8.

Als redenen, welke eene geneeskundige formatie of inrichting de bescherming, door artikel 6 verzekerd, doen verliezen, zullen niet worden beschouwd:

1) het feit, dat het personeel van de formatie of de inrichting gewapend is en van zijne wapenen gebruik maakt tot verdediging van zich zelf of van zijne gewonden en zijne zieken;

2) het feit, dat, bij gebrek aan gewapende zieken-verplegers, de formatie of de inrichting wordt bewaakt door een piket of door schildwachten;

3) het feit, dat in de formatie of de inrichting draagbare wapens en munitie worden gevonden, die aan de gewonden en aan de zieken zijn ontnomen en nog niet aan den daartoe bevoegden tak van dienst zijn afgeleverd;

4) het feit, dat zich in de formatie of de inrichting personeel en materieel van den veeartsenijkundigen dienst bevinden zonder daarvan een integreerend deel uit te maken.

HOOFDSTUK III.

Van het personeel.

Artikel 9.

Het personeel, uitsluitend aangewend tot het weghalen, het vervoeren en het behandelen der gewonden en zieken, alsmede met het beheer der geneeskundige formaties en inrichtingen en de aan de legers verbonden veldpredikers en aalmoezeniers zullen onder alle omstandigheden ontzien en beschermd worden. Indien zij in handen van den vijand vallen, zullen zij niet als krijgsgevangenen worden behandeld.

De militairen, die speciaal zijn opgeleid om, wanneer het geval zich voordoet, te worden gebruikt als hulpzieken-verplegers of hulpziekendragers bij het weghalen, het

vervoeren en het behandelen der gewonden en zieken en die van een identiteitsbewijs zijn voorzien, zullen, indien zij gevangen genomen worden terwijl zij deze werkzaamheden verrichten, aan hetzelfde regime onderworpen zijn als het vaste geneeskundige personeel.

Artikel 10.

Met het in het eerste lid van artikel 9 bedoelde personeel wordt gelijkgesteld het personeel der behoorlijk door hare Regeering erkende en bevoegd verklaarde vrijwillige vereenigingen tot hulpbetoon, dat tot dezelfde werkzaamheden als die van het in genoemd lid bedoelde personeel wordt gebruikt, onder voorbehoud dat het personeel van deze vereenigingen onderworpen zij aan de militaire wetten en reglementen.

Iedere Hooge Verdragsluitende Partij zal aan de andere, hetzij reeds in tijd van vrede, hetzij bij den aanvang of gedurende de vijandelijkheden, in elk geval alvorens er eenig werkelijk gebruik van te maken, de namen der vereenigingen mededeelen welke zij bevoegd heeft verklaard om, onder hare verantwoordelijkheid, aan den officieelen geneeskundigen dienst van hare legers medewerking te verleenen.

Artikel 11.

Eene erkende vereeniging van een onzijdig land zal de medewerking van haar personeel en van hare geneeskundige formaties slechts aan een oorlogvoerende mogen verleenen met voorafgaande goedkeuring van haar eigen Regeering en de machtiging van den oorlogvoerende zelf.

De oorlogvoerende, die de hulp zal hebben aangenomen, zal gehouden zijn om, alvorens daarvan eenig gebruik te maken, zijnen vijand er mede in kennis te stellen.

Artikel 12.

De in de artikelen 9, 10 en 11 aangewezen personen zullen, nadat zij in de macht van de tegenpartij geraakt zijn, niet mogen worden aangehouden.

Behoudens overeenkomst waarbij het tegendeel wordt bepaald, zullen zij teruggezonden worden aan den oorlogvoerende, waartoe zij behooren, zoodra een weg tot hun terugkeer zal worden geopend en die terugkeer niet in strijd is met de militaire eischen.

In afwachting van hunne terugzending zullen zij voortgaan hunne werkzaamheden onder leiding van de tegenpartij te verrichten; zij zullen bij voorkeur worden aangewend tot de verzorging der gewonden en zieken van den oorlogvoerende, waartoe zij behooren.

Bij hun vertrek zullen zij de hun toebehoorende voorwerpen, werktuigen, wapens en transportmiddelen medenemen.

Artikel 13.

De oorlogvoerenden zullen aan het personeel, bedoeld in de artikelen 9, 10 en 11, zoolang het in hunne macht is, hetzelfde onderhoud, hetzelfde onderkomen, dezelfde vergoedingen en dezelfde soldij waarborgen als aan het overeenkomstige personeel van hun leger.

Dadelijk bij het begin der vijandelijkheden zullen zij zich verstaan ten aanzien van de overeenkomst der rangen van hun geneeskundig personeel.

HOOFDSTUK IV.

Van de gebouwen en het materieel.

Artikel 14.

De mobiele geneeskundige formaties, welke deze ook zijn, zullen, als zij in de macht van de tegenpartij vallen,

haar materieel, haar vervoermiddelen en haar besturend personeel behouden.

Evenwel zal de bevoegde militaire overheid het recht hebben, zich er van te bedienen voor de verzorging der gewonden en zieken; de teruggave zal plaats hebben onder de voorwaarden bepaald voor de terugzending van het geneeskundig personeel, en, voor zooveel mogelijk, tegelijkertijd.

Artikel 15.

De gebouwen en het materieel der vaste inrichtingen van het leger zullen aan de oorlogswetten onderworpen blijven, maar zullen niet tot een ander doel kunnen worden bestemd, zoolang zij voor de gewonden en zieken noodig zijn.

Evenwel zullen de bevelhebbers van de opereerende troepenafdeelingen er over kunnen beschikken, ingeval zulks voor dringende militaire belangen noodzakelijk is, mits zij van te voren zorgen voor de veiligheid der gewonden en zieken, die daarin worden behandeld.

Artikel 16.

De gebouwen der vereenigingen tot hulpbetoon, welke tot de bij het Verdrag geregelde bevoorrechte positie zijn toegelaten, zullen beschouwd worden als particulier eigendom.

Het materieel van deze vereenigingen, waar ook de plaats zij waar het zich bevindt, zal eveneens als particulier eigendom worden beschouwd.

Het aan de oorlogvoerenden door de wetten en gebruiken van den oorlog toegekende vorderingsrecht zal slechts worden uitgeoefend in gevallen van dringende noodzakelijkheid en wanneer eerst voor de veiligheid der gewonden en zieken is gezorgd.

HOOFDSTUK V.

Van de geneeskundige transporten.

Artikel 17.

De voor de geneeskundige evacuatie uitgeruste voertuigen welke afzonderlijk of in konvooi rijden, zullen behandeld worden op gelijke wijze als de mobiele geneeskundige formaties, behoudens de volgende bijzondere bepalingen:

De oorlogvoerende, die afzonderlijk of in konvooi rijdende geneeskundige transportvoertuigen onderschept, zal, indien de militaire noodzakelijkheid zulks vordert, deze kunnen aanhouden, het konvooi ontbinden, mits hij zich in alle gevallen belast met de zorg voor gewonden en zieken, die het bevat. Hij zal de voertuigen slechts kunnen benutten in het gedeelte van het operatiegebied, waarin zij zijn onderschept en uitsluitend voor geneeskundige behoeften. Wanneer deze voertuigen aan hunne plaatselijke bestemming hebben voldaan, zullen zij moeten worden teruggegeven onder de in artikel 14 genoemde voorwaarden.

Het militaire personeel, dat voor het transport wordt gebezigd en dat tot dit doel van een regelmatig mandaat is voorzien, zal worden teruggezonden onder de in artikel 12 voor het geneeskundig personeel genoemde voorwaarden en onder voorbehoud van het laatste lid van artikel 18.

Alle voor de evacuatie bepaaldelijk ingerichte transportmiddelen en het tot de uitrusting van deze transportmiddelen, voor zoover deze van den geneeskundigen dienst afkomstig zijn, behoorend materieel zullen overeenkomstig de bepalingen van Hoofdstuk IV worden teruggegeven.

De militaire transportmiddelen, welke niet tot den geneeskundigen dienst behooren, zullen met hunne bespanningen kunnen worden buitgemaakt.

Het burgerpersoneel en alle van requisitie afkomstige transportmiddelen zullen aan de algemeene regelen van het Volkenrecht onderworpen zijn.

Artikel 18.

De als geneeskundige transportmiddelen gebezigde vliegtuigen zullen de bescherming van het Verdrag genieten gedurende den tijd, waarin zij uitsluitend zijn voorbehouden tot evacuatie der gewonden en zieken en tot het vervoer van het geneeskundig personeel en materieel.

Zij zullen wit geverfd zijn en zullen op duidelijk zichtbare wijze op hunne onder- en bovenzvlakken naast de nationale kleuren het in artikel 19 aangegeven onderscheidingsteeken dragen.

Behoudens wanneer eene bijzondere en uitdrukkelijke vergunning is verleend, zal het overvliegen van de vuurlinie en van de zône, welke voor de groote geneeskundige sorteeringsformaties is gelegen, evenals in het algemeen van elk vijandelijk gebied of door den vijand bezet gebied verboden zijn.

De geneeskundige vliegtuigen zullen aan elke vordering om te landen moeten gehoorzamen.

Zoowel in geval van gedwongen als in dat van toevallige landing op vijandelijk of op door den vijand bezet gebied zullen de gewonden en zieken evenals het geneeskundig personeel en materieel, het vliegtuig daaronder begrepen, de door de bepalingen van dit Verdrag geregelde bevoorrechte positie genieten.

De bestuurders, de helpers en de radio-telegraphisten, die gevangen genomen zijn, zullen op voorwaarde, dat zij

tót het einde der vijandelijkheden slechts nog voor den geneeskundigen dienst zullen worden gebruikt, teruggezonden worden.

HOOFDSTUK VI.

Van het onderscheidingsteeken.

Als hulde aan Zwitserland wordt het heraldieke teeken van het roode kruis op wit veld gevormd door de onderlinge verwisseling der bondskleuren, als emblema en kenteeken van den geneeskundigen dienst der legers behouden.

Evenwel zijn voor de landen die reeds in de plaats van het roode kruis, de roode halve maan of den rooden leeuw en zon op wit veld als kenteeken bezigen, deze emblemata eveneens in den zin van dit Verdrag toegelaten.

Artikel 20.

Het emblema zal zich met vergunning van de bevoegde militaire overheid bevinden op de vlaggen, op de armbanden evenals op al het materieel, dat tot den geneeskundigen dienst behoort.

Artikel 21.

Het krachtens de artikelen 9, eerste lid, 10 en 11 beschermde personeel, zal een aan den linker arm vastgehechten band dragen welke voorzien is van het kenteeken en afgegeven en gestempeld is door een militaire autoriteit.

Het in artikel 9, eerste en tweede lid, bedoeld personeel zal voorzien zijn van een identiteitsbewijs, hetzij in een afzonderlijk stuk.

De in de artikelen 10 en 11 bedoelde personen, die geen militaire uniform hebben, zullen door de bevoegde militaire autoriteit voorzien worden van een identiteitsbewijs met

photographie, dat hunne hoedanigheid als geneeskundig personeel uitdrukkelijk vermeldt.

De identiteitsbewijzen moeten in elk leger gelijkluidend en van hetzelfde model zijn.

In geen geval zal het geneeskundig personeel ontbloot mogen worden van zijne kentekenen noch van de hem toe-komende identiteitsbewijzen.

In geval van verlies zal het het recht hebben om daarvan een duplicaat te verkrijgen.

Artikel 22.

De onderscheidingsvlag van het Verdrag zal slechts gevoerd kunnen worden op de geneeskundige formaties en inrichtingen, welke krachtens hetzelfde worden beschermd, en met toestemming der militaire overheid. In de vaste inrichtingen zal naast haar moeten, en in de mobiele formaties zal naast haar kunnen worden geheschen de nationale vlag van den oorlogvoerende, waartoe de formatie of de inrichting behoort.

Evenwel zullen de geneeskundige formaties, welke in de macht van den vijand zijn gevallen, zoolang zij zich in dien toestand zullen bevinden, geen andere vlag dan de vlag van het Verdrag mogen voeren.

De oorlogvoerenden zullen, voor zoover de militaire noodzaak het zal toelaten, de noodige maatregelen nemen om de onderscheidingsteekens, welke de geneeskundige formaties en inrichtingen aangeven, duidelijk zichtbaar te maken voor de vijandelijke strijdkrachten te land, in de lucht en ter zee, ten einde de mogelijkheid van elke aanvallende daad buiten te sluiten.

Artikel 23.

De geneeskundige formaties der onzijdige landen, welke onder de voorwaarden in artikel 11 bedoeld, gerechtigd

mochten zijn om hare diensten te verleenen, zullen naast de vlag van het Verdrag de nationale vlag moeten voeren van den oorlogvoerende dien zij ter zijde staan.

Zij zullen het recht hebben om, zoolang zij hare diensten aan een oorlogvoerende verleenen, eveneens hare nationale vlag te voeren.

De bepalingen van het tweede lid van het vorige artikel zijn op haar toepasselijk.

Artikel 24.

Het emblema van het roode kruis op wit veld en de woorden „Roode Kruis” of „Kruis van Genève” zullen zoowel in tijd van vrede als in tijd van oorlog slechts gebruikt kunnen worden ter bescherming of ter onderkenning van de geneeskundige formaties en inrichtingen, van het personeel en van het materieel welke onder bescherming staan van dit Verdrag.

Hetzelfde zal het geval zijn, wat betreft de in artikel 19, lid 2 bedoelde emblemata, voor de landen die hen bezigen.

Anderzijds zullen de vrijwillige vereenigingen tot hulpbetoon, bedoeld in artikel 10, van het onderscheidingsteeken overeenkomstig haar nationale wetgeving gebruik kunnen maken voor hare menschlievende werkzaamheid in tijd van vrede.

Bij wijze van uitzondering en met de uitdrukkelijke machtiging van een der nationale vereenigingen van het Roode Kruis (Roode Halve Maan, Roode Leeuw en Zon) zal van het emblema van het Verdrag in tijd van vrede gebruik gemaakt kunnen worden om de plaats aan te geven van hulpposten, welke uitsluitend bestemd zijn om kosteloze verzorging aan gewonden of aan zieken te verleen.

UITTREKSEL

uit de Nederlandsche vertaling van het op 27 Juli 1929 te Genève gesloten Verdrag betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, bekend gemaakt bij Koninklijk Besluit van 25 October 1932, Staatsblad Nr. 514.

TITEL I.

Algemeene bepalingen.

Artikel 1.

Dit Verdrag zal van toepassing zijn, onverminderd hetgeen in titel VII bepaald wordt:

1) op alle personen die bedoeld worden in de artikelen 1, 2 en 3 van het bij het Haagsche Verdrag nopens de wetten en gebruiken van den oorlog te land van 18 October 1907 gevoegde Reglement, en die gevangen genomen zijn door den vijand; ¹⁾

2) op alle tot de gewapende machten der oorlogvoerende partijen behoorende personen, die door den vijand zijn gevangen genomen gedurende krijgsverrichtingen ter zee

¹⁾ Bijgevoegd reglement: Artikel 1. De wetten, de rechten en de verplichtingen van den oorlog zijn niet alleen toepasselijk op het leger, maar ook op de militiën en op de vrijwilligerskorpsen, die aan de volgende voorwaarden voldoen:

1°. aan hun hoofd te hebben een persoon, die verantwoordelijk is voor zijne ondergeschikten;

2°. een vast en op eenigen afstand herkenbaar onderscheidingsteeken te hebben;

3°. de wapenen openlijk te dragen; en

4°. zich in hunne handelingen te gedragen naar de wetten en gebruiken van den oorlog.

In de landen, waar het leger geheel of ten deele uit militiën of uit vrijwilligerskorpsen is samengesteld, zijn deze onder de benaming van leger begrepen.

Artikel 2. De bevolking van een niet-bezet gebied, die bij de nadering van den vijand uit eigen beweging de wapenen opneemt om de invallende troepen te bestrijden, zonder den tijd te hebben zich te organiseren overeenkomstig artikel 1, wordt als oorlogvoerende beschouwd, indien zij de wapenen openlijk draagt en indien zij de wetten en gebruiken van den oorlog eerbiedigt.

Artikel 3. De gewapende machten der oorlogvoerende partijen kunnen bestaan uit strijders en niet-strijders. In geval zij door den vijand worden gevangen genomen, hebben beiden recht op de behandeling als krijgsgevangenen.

of in de lucht, behoudens de door de omstandigheden van deze gevangenneming onvermijdelijk gemaakte afwijkingen. Deze afwijkingen evenwel zullen aan de grondbeginselen van dit Verdrag geen afbreuk mogen doen; zij zullen eindigen op het oogenblik, waarop de gevangen genomen personen een gevangenkamp bereikt zullen hebben.

Artikel 2.

De krijgsgevangenen bevinden zich in de macht van de vijandelijke mogendheid, doch niet in die der personen of troepenafdeelingen, die hen hebben gevangen genomen.

Ten allen tijde moeten zij met menschlievendheid worden behandeld en beschermd, met name tegen daden van geweld, beleedigingen en publieke nieuwsgierigheid.

Represaillemaatregelen te hunnen aanzien zijn verboden.

Artikel 3.

De krijgsgevangenen hebben recht op eerbiediging van hunne persoonlijkheid en hunne eer. De vrouwen zullen behandeld worden met alle aan hare kunne verschuldigde voorkomendheid.

De gevangenen behouden hunne volledige burgerlijke bevoegdheid.

Artikel 4.

De mogendheid, die de krijgsgevangenen in haar macht heeft, is verplicht in derzelfver onderhoud te voorzien.

Verskil van behandeling tusschen krijgsgevangenen is slechts geoorloofd, indien zij berust op den militairen rang, den lichamelijken of geestelijken gezondheidstoestand, de geschiktheid voor een handwerk of de kunne van degenen, die er van genieten.

TITEL II.

Van de gevangenneming.

Artikel 5.

Ieder krijgsgevangene is verplicht om, indien hij daaromtrent wordt ondervraagd, zijne ware namen en zijnen rang of wel zijn stamboeknummer op te geven.

In het geval dat hij dezen regel zou overtreden, zou hij zich blootstellen aan eene beperking der aan de krijgsgevangenen van zijne categorie toegestane voordeelen.

Geen enkele dwangmaatregel zal kunnen worden toegepast op gevangenen met het doel om inlichtingen te verkrijgen omtrent den toestand van hun leger of van hun land. Krijgsgevangenen, die weigeren te antwoorden, zullen noch bedreigd, noch beledigd, noch blootgesteld kunnen worden aan onaangenaamheden of nadeelen van welken aard ook.

Indien een gevangene op grond van zijn lichamelijken of geestelijken toestand niet in staat is om zijne identiteit op te geven, zal hij aan den geneeskundigen dienst worden toevertrouwd.

Artikel 6.

Alle goederen en voorwerpen van persoonlijk gebruik — uitgezonderd wapenen, paarden, militaire uitrusting en militaire papieren — zullen in het bezit van de krijgsgevangenen blijven, evenals de metalen helmen en de gasmaskers.

De geldsommen, welke de gevangenen bij zich hebben, zullen hun slechts op bevel van een officier kunnen worden ontnomen en niet dan na vaststelling van het bedrag. Een ontvangstbewijs zal er voor worden afgegeven. De op deze wijze afgenomen gelden zullen op rekening van iederen gevangene worden gezet.

Identiteitsstukken, rangteekenen, onderscheidingen en voorwerpen van waarde zullen den gevangenen niet kunnen worden ontnomen.

TITEL III.

Van de gevangenschap.

AFDEELING I.

Van de evacuatie der gevangenen.

Artikel 7.

Binnen den kortst mogelijken tijd na hunne gevangenneming zullen de krijgsgevangenen worden geëvacueerd naar verzamelplaatsen gelegen in een streek, die ver genoeg van de gevechtsszone af is, dat zij er zich buiten gevaar bevinden.

In een gevaarlijke zone zullen slechts tijdelijk die gevangenen kunnen worden gehouden, die wegens hunne wonden of ziekten meer gevaar zouden loopen, indien zij worden geëvacueerd dan indien zij ter plaatse blijven.

De gevangenen zullen, terwijl zij op evacuatie uit een gevechtsszone wachten, niet onnoodig aan gevaar worden blootgesteld.

De evacuatie te voet van gevangenen zal normaal slechts mogen geschieden met etappen van 20 K.M. per dag, tenzij de noodzakelijkheid om water- en voedseldepôts te bereiken langere etappen noodig maakt.

Artikel 8.

De oorlogvoerenden zijn verplicht om elkander zoo spoedig mogelijk van alle gevangennemingen door tusschenkomst van de inlichtingsbureaux, zooals deze in artikel 77 zijn georganiseerd, te verwittigen. Tevens zijn zij verplicht elkander de officieele adressen mede te deelen, waarheen de brieven der familieden aan de krijgsgevangenen kunnen worden gericht.

Zoodra mogelijk zal iedere gevangene in de gelegenheid moeten worden gesteld met zijne familie zelf te correspon-

deeren, onder de voorwaarden in artikel 36 en volgende bepaald.

Wat gevangenen betreft die op zee zijn gemaakt, zullen de bepalingen van dit artikel zoo spoedig mogelijk na aankomst in de haven in acht worden genomen.

AFDEELING II.

Van de gevangenkampen.

Artikel 9.

De krijgsgevangenen zullen geïnterneerd kunnen worden in een stad, fort of welke plaats ook, met de verplichting zich daarvan niet te verwijderen buiten zekere bepaalde grenzen. Zij zullen eveneens in afgesloten kampen geïnterneerd kunnen worden; zij zullen slechts mogen worden opgesloten of geconsigneerd bij wijze van onmisbare maatregel van zekerheid of van hygiëne, en alleen voor den duur der omstandigheden, welke dezen maatregel noodig maken.

Gevangenen, die gemaakt zijn in ongezone streken of in streken, waarvan het klimaat verderfelijk is voor personen, die uit gematigde streken komen, zullen zoo spoedig mogelijk naar een gunstiger klimaat worden overgebracht.

De oorlogvoerenden moeten zooveel mogelijk vermijden om gevangenen van verschillende rassen of nationaliteiten in hetzelfde kamp onder te brengen.

Geen gevangene mag, op welk tijdstip ook, worden teruggestuurd naar een streek, waar hij aan het vuur der gevechtszone blootgesteld zou zijn, noch gebezigd worden om door zijne aanwezigheid zekere punten of zekere streken buiten bombardement te stellen.

HOOFDSTUK I.

Van de inrichting der kampen.

Artikel 10.

De krijgsgevangenen zullen gehuisvest worden in ge-
20

bouwen of barakken, welke alle mogelijke waarborgen van hygiëne en zindelijkheid bieden.

De lokalen moeten geheel vochtvrij zijn, genoegzaam verwarmd en verlicht. Alle voorzorgsmaatregelen tegen brandgevaar moeten worden genomen.

Wat de slaapzalen betreft, zullen de totaaloppervlakte, de minimum luchtinhoud, de inrichting en het slaapmaterieel aan dezelfde eischen moeten voldoen als voor de depôt-troepen van de gevangenhoudende mogendheid.

HOOFDSTUK 2.

Van het voedsel en de kleding der krijgsgevangenen.

Artikel 11.

Het voedselrantsoen der krijgsgevangenen zal gelijkwaardig zijn zoowel van hoeveelheid als van hoedanigheid, aan het rantsoen der depôt-troepen.

De gevangenen zullen bovendien de middelen krijgen om zelf de extra voorraden, waarover zij mochten beschikken, toe te bereiden.

Voldoende drinkwater zal hun worden verstrekt. Het gebruik van tabak zal geoorloofd zijn. De gevangenen zullen in de keukens kunnen worden tewerkgesteld.

Alle collectieve krijgstuuchtelijke maatregelen, welke betrekking hebben op de voeding, zijn verboden.

Artikel 12.

Kleding, linnengoed en schoeisel zullen door de gevangenhoudende mogendheid aan de krijgsgevangenen worden verstrekt. In de vervanging en de herstelling dezer goederen zal regelmatig moeten worden voorzien. Bovendien zullen de werkende gevangenen overal waar de aard van het werk zulks eischt, een werkpak ontvangen.

In alle kampen zullen cantines worden ingericht, waar de

gevangenen zich tegen de prijzen van den handel ter plaatse voedingsmiddelen en de gebruikelijke voorwerpen zullen kunnen verschaffen.

De winst, welke de cantines aan de kamp-administraties opleveren, zullen ten bate van de gevangenen moeten worden aangewend.

HOOFDSTUK 3.

Van de hygiëne in de kampen.

Artikel 13.

De oorlogvoerenden zijn verplicht om alle maatregelen van hygiëne te treffen, welke noodig zijn om de reinheid en de zindelijkheid der kampen te verzekeren en om epidemieën te voorkomen.

De krijgsgevangenen moeten dag en nacht kunnen beschikken over installaties, welke in overeenstemming zijn met de regels der hygiëne en welke in een voortdurenden staat van reinheid worden gehouden.

Bovendien zal, onverminderd de baden en douches waarvan de kampen zooveel mogelijk moeten zijn voorzien, aan de gevangenen voor de verzorging van hunne lichamelijke reinheid een voldoende hoeveelheid water worden verstrekt.

Zij zullen de gelegenheid moeten hebben om zich aan lichaams oefeningen te wijden en van de buitenlucht te genieten.

Artikel 14.

Elk kamp zal voorzien zijn van een ziekenzaal, waar de krijgsgevangenen alle verzorging zullen ontvangen, welke zij noodig mochten hebben. Indien het geval zich voordoet, zullen afzonderingsvertrekken gereserveerd worden voor zieken, die door besmettelijke aandoeningen zijn aangetast.

De kosten van behandeling, met inbegrip van de kosten der voorloopige kunstledematen, zullen ten laste komen van de gevangenhoudende mogendheid.

De oorlogvoerenden zijn verplicht om op aanvraag aan iederen behandelenden gevangene een officieele verklaring te verstrekken, welke den aard en den duur van de ziekte, alsmede de ontvangen verzorging vermeldt.

Het zal den oorlogvoerenden vrijstaan elkander langs den weg van bijzondere schikkingen toe te staan om in de kampen met de verzorging hunner gevangenen landgenooten belaste geneesheeren en ziekenverplegers te behouden.

De gevangenen, die door een zware ziekte zijn aangetast of wier toestand een ernstig operatief ingrijpen noodzakelijk maakt, zullen op kosten van de gevangenhoudende mogendheid toegelaten moeten worden tot elke militaire of burgerlijke inrichting, welke geschikt is om hen te behandelen.

Artikel 15.

Ten minste éénmaal per maand zullen geneeskundige inspecties over de krijgsgevangenen plaats hebben. Deze zullen tot doel hebben de contrôle van den algemeenen gezondheidstoestand en den stand der zindelijkheid, evenals de opsporing van besmettelijke ziekten, met name van tuberculose en van venerische aandoeningen.

HOOFDSTUK 4.

Van de geestelijke en zedelijke behoeften der krijgsgevangenen.

Artikel 16.

Alle vrijheid zal aan de krijgsgevangenen worden gelaten voor het uitoefenen van hunnen godsdienst, met inbegrip van het bijwonen van hunnen eeredienst, op de enkele voorwaarde, dat zij zich zullen gedragen naar de door de

het leger van deze mogendheid, onder voorwaarde evenwel, dat dit tractement niet hooger zal zijn dan hetgeen waarop zij recht hebben in de legers van het land, dat zij hebben gediend. Dit tractement zal hun in zijn geheel, zoo mogelijk eenmaal per maand, worden uitgekeerd en zonder dat eenige aftrek zal kunnen plaats hebben voor uitgaven, welke ten laste van de gevangenhoudende mogendheid komen, zelfs al zouden deze uitgaven te hunnen voordeele zijn.

Een overeenkomst tusschen de oorlogvoerenden zal den wisselkoers vaststellen welke op deze betaling toepasselijk is; bij gebreke van zoodanige overeenkomst zal de aangenomen koers de koers zijn welke op het oogenblik van de opening der vijandelijkheden gold.

Alle als tractement aan de krijgsgevangenen gedane uitkeeringen zullen aan het einde der vijandelijkheden door de mogendheid, welke zij hebben gediend, moeten worden terugbetaald.

Artikel 24.

Dadelijk bij den aanvang der vijandelijkheden zullen de oorlogvoerenden in gemeen overleg het maximum bedrag aan baar geld vaststellen, hetwelk aan krijgsgevangenen van de verschillende rangen en categorieën geoorloofd zal zijn bij zich te houden. Alle daarbovengaande bedragen, welke eenen gevangene ontnomen of onthouden zullen worden, zullen evenals alle door hem in depôt gegeven bedragen worden ingeschreven op zijne rekening en zullen niet zonder zijne toestemming mogen worden omgewisseld in een andere muntsoort.

De batige saldi van hunne rekeningen zullen aan de krijgsgevangenen aan het einde hunner gevangenschap worden uitgekeerd.

Gedurende den duur der gevangenschap zullen hun faciliteiten verleend worden om deze bedragen geheel of

gedeeltelijk aan banken of particulieren in hun eigen land over te maken.

HOOFDSTUK 8.

Van de overbrenging der krijgsgevangenen.

Artikel 25.

Tenzij de loop der krijgsverrichtingen dit eischt, zullen zieke en gewonde krijgsgevangenen niet worden overgebracht, zoolang hunne genezing door de reis zou kunnen worden benadeeld.

Artikel 26.

In geval van overbrenging zullen de krijgsgevangenen van te voren officieel verwittigd worden van hunne nieuwe bestemming; hun zal vergund zijn hunne eigen goederen, hunne correspondentie en de aan hun adres aangekomen pakketten mede te nemen.

Alle daartoe dienstige maatregelen zullen genomen worden, opdat de aan hun oude kamp geadresseerde correspondentie en pakketten zonder verwijl hun worden overgemaakt.

De op rekening der overgebrachte gevangenen geplaatste bedragen zullen worden overgemaakt aan de bevoegde overheid van de plaats van hun nieuw verblijf.

De door de overbrenging veroorzaakte kosten zullen ten laste komen van de gevangenhoudende mogendheid.

AFDEELING III.

Van het werk der krijgsgevangenen.

HOOFDSTUK I.

Algemeene bepalingen.

Artikel 27.

De oorlogvoerenden zullen de gezonde krijgsgevangenen, officieren en met hen gelijkgestelden uitgezonderd, kunnen

HOOFDSTUK 4.

Van de werkploegen.

Artikel 33.

Het regime der werkploegen zal gelijk moeten zijn aan dat der gevangenkampen, in het bijzonder wat betreft de hygiënische toestanden, de voeding, de verpleging in geval van ongeluk of van ziekte, de correspondentie en de ontvangst van pakketten.

Elke werkploeg zal behooren bij een gevangenkamp. De commandant van dit kamp zal verantwoordelijk zijn voor de inachtneming in de werkploeg van de bepalingen van dit Verdrag.

HOOFDSTUK 5.

Van het salaris.

Artikel 34.

De krijgsgevangenen zullen geen salaris ontvangen voor de werkzaamheden betreffende de administratie, de inrichting en het onderhoud der kampen.

De gevangenen, die voor andere werkzaamheden gebruikt worden, zullen recht hebben op een salaris, dat moet worden vastgesteld in overeenkomsten tusschen de oorlogvoerenden.

Deze overeenkomsten zullen eveneens het deel specificeren, dat de kamp-administratie zal kunnen afhouden, het bedrag dat aan den krijgsgevangene zal toebehooren en de wijze, waarop dit bedrag gedurende den duur van zijn gevangenschap te zijner beschikking zal worden gesteld.

In afwachting van het sluiten van bedoelde overeenkomsten zal de betaling van het werk der gevangenen vastgesteld worden volgens onderstaande normen:

a) De werkzaamheden, welke voor den Staat zijn verricht, zullen betaald worden volgens de tarieven, welke voor de militairen van het nationale leger, die dezelfde werkzaamheden verrichten, van kracht zijn of, indien zulke tarieven niet bestaan, volgens een tarief in verhouding tot de uitgevoerde werkzaamheden.

b) Wanneer de werkzaamheden voor rekening van andere openbare administraties of voor particulieren hebben plaats gehad, zullen de voorwaarden ervoor in overleg met de militaire overheid worden geregeld.

Het saldo, dat op rekening van den gevangene blijft, zal hem aan het eind van zijn gevangenschap worden ter hand gesteld. In geval van overlijden zal het langs diplomatieken weg aan de erfgenamen van den overledene worden overgemaakt.

AFDEELING IV.

Van de betrekkingen der krijgsgevangenen met de buitenwereld.

Artikel 35.

Dadelijk bij het begin der vijandelijkheden zullen de oorlogvoerenden de maatregelen publiceeren, welke genomen zijn tot uitvoering van de bepalingen van deze afdeeling.

Artikel 36.

Elk der oorlogvoerenden zal op gezette tijden het aantal brieven en briefkaarten vaststellen, dat de krijgsgevangenen van de verschillende categorieën per maand zullen mogen verzenden en zal dit aantal aan den anderen oorlogvoerende mededeelen. Deze brieven en briefkaarten zullen door de post langs den kortsten weg worden overgebracht. Zij zullen noch kunnen worden vertraagd noch kunnen worden achtergehouden uit overwegingen van krijgstucht.

Binnen den maximum tijd van een week na zijn aankomst in het kamp en eveneens in geval van ziekte zal iedere gevangene in staat worden gesteld om aan zijne familie een briefkaart te zenden, welke haar inlicht over zijn gevangenneming en den staat van zijne gezondheid. Bedoelde briefkaarten zullen met den grootst mogelijken spoed worden overgebracht en zullen op geen enkele wijze mogen worden vertraagd.

In het algemeen zal de correspondentie der gevangenen in hunne moedertaal gesteld moeten zijn. De oorlogvoerenden zullen de correspondentie in andere talen kunnen toestaan.

Artikel 37.

Den krijgsgevangenen zal worden toegestaan om persoonlijk postpakketten te ontvangen, welke levensmiddelen en andere voor hun onderhoud of hun kleding bestemde artikelen bevatten. De pakketten zullen tegen ontvangstbewijs aan de geadresseerden worden ter hand gesteld.

Artikel 38.

De brieven en zendingen van geld of geldswaardige zaken, evenals postpakketten, welke bestemd zijn voor de krijgsgevangenen of die door hen hetzij rechtstreeks, hetzij door tusschenkomst van de in artikel 77 bedoelde inlichtingsbureaux worden verzonden, zullen vrijgesteld zijn van elk port, zoowel in het land van herkomst en van bestemming als in de landen van doorvoer.

De voor de gevangenen bestemde giften en ondersteuning in natura zullen evenzoo vrij zijn van alle rechten van invoer en andere rechten, evenals van de vervoerkosten op de door den Staat geëxploiteerde spoorwegen.

Den gevangenen zal in geval van erkende dringendheid toegestaan kunnen worden om tegen betaling van de gewone kosten telegrammen te verzenden.

Artikel 39.

Den krijgsgevangenen zal worden toegestaan om persoonlijk zendingen van boeken te ontvangen, welke aan de censuur zullen kunnen worden onderworpen.

De vertegenwoordigers der beschermende mogendheden en der behoorlijk erkende en gemachtigde vereenigingen tot hulpbetoon zullen boekwerken en verzamelingen van boeken aan de bibliotheken der gevangenkampen kunnen zenden. De overbrenging van deze zendingen naar de bibliotheken zal niet kunnen worden vertraagd onder voorwendsel van censuurmoeilijkheden.

Artikel 40.

De censuur der correspondentie zal in het kortst mogelijke bestek moeten geschieden. De contrôle der postzendingen zal bovendien moeten geschieden op zoodanige wijze, dat het behoud der levensmiddelen, die zij zouden kunnen bevatten, verzekerd zij en zoo mogelijk in tegenwoordigheid van den geadresseerde of een behoorlijk door hem erkenden vertrouwensman.

De verboden tot correspondentie, door de oorlogvoerenden uitgevaardigd om militaire of politieke redenen, zullen slechts een tijdelijk karakter kunnen hebben en zullen zoo kort mogelijk moeten duren.

Artikel 41.

De oorlogvoerenden zullen alle faciliteiten verzekeren voor de overmaking van voor de krijgsgevangenen bestemde of door hen geteekende acten, stukken of documenten, in het bijzonder van volmachten en testamenten.

Zij zullen de noodige maatregelen nemen om zoo noodig de legalisatie van de door de gevangenen gestelde handteekeningen te verzekeren.

AFDEELING V.

Van de betrekkingen der krijgsgevangenen met de autoriteiten.

HOOFDSTUK I.

Van de klachten der krijgsgevangenen over het regime van de gevangenschap.

Artikel 42.

De krijgsgevangenen zullen het recht hebben om aan de militaire autoriteiten, onder wier macht zij zich bevinden, hunne bezwaarschriften te doen kennen betreffende het regime van gevangenschap, waaraan zij onderworpen zijn.

Zij zullen eveneens het recht hebben zich te wenden tot de vertegenwoordigers der beschermende mogendheden om hen op de punten opmerzaam te maken, waarover zij zich mochten hebben te beklagen ten aanzien van het regime der gevangenschap.

Deze bezwaarschriften en reclames zullen met spoed moeten worden overgemaakt.

Zelfs indien zij niet als gegrond zullen worden erkend, zullen zij geen aanleiding tot eenige bestraffing mogen geven.

HOOFDSTUK 2.

Van de vertegenwoordigers der krijgsgevangenen.

Artikel 43.

In elke localiteit, waar zich krijgsgevangenen bevinden, zullen deze het recht hebben om vertrouwensmannen aan te wijzen, die belast zijn met hen te vertegenwoordigen tegenover de militaire autoriteiten en beschermende mogendheden.

Deze aanwijzing zal aan de goedkeuring van de militaire autoriteit zijn onderworpen.

De vertrouwensmannen zullen belast zijn met het in ontvangst nemen en met de verdeling van collectieve zendingen. Eveneens, ingeval de gevangenen mochten besluiten in hun midden een systeem van onderlingen bijstand te organiseren, zal deze organisatie tot de bevoegdheid van de vertrouwensmannen behooren. Anderzijds zullen deze aan de gevangenen hun diensten kunnen verleen om hunne betrekkingen met de in artikel 78 bedoelde verenigingen tot hulpbetoon te vergemakkelijken.

In de kampen van officieren en gelijkgestellten zal de krijgsgevangen officier, die de oudste in den hoogsten rang is, erkend worden als tusschenpersoon tusschen de kampautoriteiten en de gevangen officieren en gelijkgestellten. Tot dit doel zal hij de bevoegdheid hebben een krijgsgevangen officier aan te wijzen om hem als tolk bij de besprekingen met de kampautoriteiten bij te staan.

Artikel 44.

Wanneer vertrouwensmannen als arbeiders zullen worden gebruikt, zal hun werkzaamheid als vertegenwoordigers der krijgsgevangenen moeten worden begrepen in den verplichten arbeidsduur.

Alle faciliteiten zullen aan de vertrouwensmannen worden toegekend voor hunne correspondentie met de militaire autoriteiten en met de beschermende mogendheid. Deze correspondentie zal niet mogen worden beperkt.

Geen enkele vertegenwoordiger der gevangenen zal mogen worden overgeplaatst, zonder dat hem de noodige tijd is gelaten om zijne opvolgers op de hoogte te brengen van de lopende zaken.

HOOFDSTUK 3.

Van de strafrechtelijke sancties ten aanzien der krijgsgevangenen.

1. Algemeene bepalingen.

Artikel 45.

De krijgsgevangenen zullen onderworpen zijn aan de in de legers der gevangenhoudende mogendheid van kracht zijnde wetten, reglementen en bevelen.

Elke daad van insubordinatie zal te hunnen opzichte de maatregelen, in die wetten, reglementen en bevelen bepaald, wettigen.

Evenwel blijven de bepalingen van dit hoofdstuk voorbehouden.

Artikel 46.

De krijgsgevangenen zullen door de militaire autoriteiten en de rechtbanken van de gevangenhoudende mogendheid niet kunnen worden gestraft met andere straffen dan die, welke voor dezelfde feiten ten aanzien van de militairen der nationale legers bepaald zijn.

Bij gelijkheid van rang zullen de krijgsgevangen officieren, onderofficieren of soldaten, die een krijgstuuchtelijke straf ondergaan, niet onderworpen kunnen worden aan een minder gunstige behandeling dan die, welke met betrekking tot dezelfde straf in de legers van de gevangenhoudende mogendheid is bepaald.

Verboden zijn elke lijfstraf, elke opsluiting in van het daglicht afgesloten lokaliteiten en in het algemeen elke vorm van wreedheid, welke deze ook zij.

Eveneens zijn verboden collectieve straffen voor door enkelingen bedreven daden.

Artikel 47.

De feiten, welke een vergriep tegen de krijgstuuch uitmaken en in het bijzonder de poging tot ontvluchting, moeten met spoed worden vastgesteld; voor alle krijgsgevangenen, hetzij deze een rang bezitten of niet, moeten de voorarresten tot het strikte minimum beperkt worden.

De gerechtelijke instructies tegen de krijgsgevangenen zullen zoo spoedig als de omstandigheden het veroorloven, plaats hebben; de voorloopige hechtenis zal zooveel mogelijk worden beperkt.

In alle gevallen zal de duur der voorloopige hechtenis worden afgetrokken van de krijgstuuchtelijk of gerechtelijk opgelegde straf, voor zoover deze aftrek voor de nationale militairen is toegelaten.

Artikel 48.

De krijgsgevangenen zullen na de gerechtelijke of krijgstuuchtelijke straffen, welke hun zijn opgelegd, te hebben ondergaan, niet anders behandeld worden dan de andere gevangenen.

Evenwel zullen de gevangenen, die gestraft zijn wegens een poging tot ontvluchting, onderworpen kunnen worden aan een bijzonder bewakingsregime, maar dat niet de in trekking van eenige door dit Verdrag aan de gevangenen toegekende garanties met zich kan brengen.

Artikel 49.

Geen krijgsgevangene kan door de gevangenhoudende mogendheid van zijn rang worden beroofd.

De krijgstuuchtelijke gestrafte gevangenen zullen niet kunnen worden beroofd van de aan hun rang verbonden praerogatieven. In het bijzonder zullen officieren en gelijkgestellten, die straffen ondergaan, welke berooving van vrijheid met zich brengen, niet mogen worden geplaatst in dezelfde lokaliteiten als de gestrafte onderofficieren of manschappen.

Artikel 50.

De ontvluchte krijgsgevangenen, die gegrepen mochten worden vóórdat zij hun leger hebben kunnen bereiken of het gebied hebben kunnen verlaten, dat bezet is door het leger, dat hen heeft gevangen genomen, zullen slechts strafbaar zijn met krijgstuchtelijke straffen.

De gevangenen die, na er in geslaagd te zijn hun leger te bereiken of het grondgebied te verlaten, dat bezet is door het leger, dat hen heeft gevangen genomen, opnieuw krijgsgevangen gemaakt mochten worden, zullen op geen enkele wijze strafbaar zijn voor hun vroegere vlucht.

Artikel 51.

De poging tot ontvluchting, zelfs bij herhaling, zal niet beschouwd mogen worden als een verzwarende omstandigheid in het geval, dat de krijgsgevangene mocht worden verwezen naar de rechtbanken wegens gedurende deze poging begane misdrijven of vergripen tegen personen of tegen eigendom.

Na eene beproefde of geslaagde ontvluchting zullen de kameraden van den ontvluchte, die aan de ontvluchting zullen hebben medegewerkt, uit dezen hoofde slechts krijgstuchtelijk gestraft mogen worden.

Artikel 52.

De oorlogvoerenden zullen er voor zorg dragen, dat de bevoegde autoriteiten de grootste toegevendheid zullen betrachten bij de beoordeeling der vraag of een door een krijgsgevangene begaan vergrijp krijgstuchtelijk of gerechtelijk moet worden gestraft.

Dit zal vooral het geval zijn wanneer de feiten moeten worden beoordeeld, welke verband houden met de ontvluchting of de poging tot ontvluchting.

Een gevangene zal voor hetzelfde feit of voor dezelfde tenlastelegging slechts een enkele keer mogen worden gestraft.

Artikel 53.

Geen krijgsgevangene, die krijgstuchtelijk is gestraft en die zich in omstandigheden bevindt, welke voor de repatriëring bepaald zijn, zal mogen worden achtergehouden om reden, dat hij zijn straf niet heeft ondergaan.

De te repatriëeren gevangenen, die op dat oogenblik strafrechtelijk mochten worden vervolgd, zullen van de repatriëering kunnen worden uitgesloten tot aan het einde van het geding en eventueel tot na de tenuitvoerlegging van de straf; zij die reeds krachtens een veroordeelend vonnis mochten zijn opgesloten zullen kunnen worden achtergehouden tot het einde van hunne opsluiting.

De oorlogvoerenden zullen elkaar de lijsten mededeelen van hen, die niet zullen kunnen worden gerepatriëerd wegens de in het voorgaande lid aangegeven redenen.

2. Krijgstuchtelijke straffen.

Artikel 54.

Arrest is de zwaarste krijgstuchtelijke straf, welke aan een krijgsgevangene kan worden opgelegd.

De duur van één zelfde bestraffing mag niet den duur van dertig dagen overschrijden.

Dit maximum van dertig dagen zal evenmin overschreden mogen worden in het geval van meerdere feiten, waarvoor een gevangene zich op het oogenblik, waarop te zijnen opzichte wordt beslist, krijgstuchtelijk mocht hebben te verantwoorden, onverschillig of deze feiten al of niet met elkander in verband staan.

Wanneer een gevangene gedurende of na afloop van een tijdvak van arrest met een nieuwe krijgstuchtelijke straf mocht worden gestraft, zal ten minste een termijn van drie dagen elk der tijdvakken van arrest scheiden, zoodra een hunner tien dagen of meer bedraagt.

Artikel 55.

Onder voorbehoud van de bepaling, welke het onderwerp van het laatste lid van artikel II uitmaakt, zullen bij wijze van strafverzwaring op de krijgstuchtelijk gestrafte krijgsgevangenen van toepassing zijn de voedselbeperkingen, welke in de legers van de gevangenhoudende mogendheid zijn toegelaten.

Evenwel zullen deze beperkingen slechts kunnen worden opgelegd, indien de gezondheidstoestand van de gestrafte gevangenen dit veroorlooft.

Artikel 56.

In geen geval zullen krijgsgevangenen naar gevangenis-inrichtingen (gevangnissen, huizen van bewaring, tucht-huizen enz.) mogen worden overgebracht om daar krijgstuchtelijke straffen te ondergaan.

De lokaliteiten, waarin de krijgstuchtelijke straffen zullen worden ondergaan, zullen moeten beantwoorden aan de eischen der hygiëne.

De gestrafte gevangenen moeten in de gelegenheid gesteld worden zich in staat van reinheid te houden.

Elken dag moeten deze gevangenen de gelegenheid hebben om beweging te nemen of om gedurende ten minste twee uren in de buitenlucht te verblijven.

Artikel 57.

Den krijgstuchtelijk gestrafte krijgsgesvangenen moet worden toegestaan om te lezen en te schrijven, evenals om brieven te verzenden en te ontvangen.

Daarentegen zullen pakketten en geldzendingen slechts aan de geadresseerden kunnen worden afgegeven na het verstrijken van de straf. Indien de niet uitgereikte pakketten aan bederf onderhevige levensmiddelen bevatten,

zullen deze aan de ziekenzaal of aan de keuken van het kamp worden gegeven.

Artikel 58.

Den krijgstuchtelijk gestrafte krijgsgesvangenen moet op hun verzoek worden toegestaan zich voor het dagelijksch geneeskundig bezoek aan te melden. Zij moeten de door de geneesheeren noodig geoordeelde verpleging ontvangen en moeten eventueel geëvacueerd worden naar de ziekenzaal van het kamp of naar de hospitalen.

Artikel 59.

Afgescheiden van de bevoegdheid der rechtbanken en der hogere militaire autoriteiten zullen de krijgstuchtelijke straffen slechts kunnen worden uitgesproken door een officier, die in zijn hoedanigheid van kampcommandant of detachementscommandant bekleed is met krijgstuchtelijke bevoegdheden of door den verantwoordelijken officier, die hem vervangt.

3. Gerechtelijke vervolgingen.

Artikel 60.

Dadelijk bij de opening van een tegen een krijgsgesvangene gericht gerechtelijk geding moet de gevangenhoudende mogendheid daarvan zoo spoedig mogelijk en altijd voor den datum, welke voor de opening der mondelinge behandeling is vastgesteld, kennis geven aan den vertegenwoordiger van de beschermende mogendheid.

Deze kennisgeving moet de volgende aanduidingen bevatten:

- a) burgerlijken stand en rang van den gevangene;
- b) plaats van verblijf of van opsluiting;
- c) uiteenzetting van den grond of de gronden van aanklacht met vermelding van de toepasselijke wettelijke bepalingen.

Indien het niet mogelijk is in deze kennisgeving opgave te verstrekken van de rechtbank, welke de zaak zal be-rechten, van den datum van de opening der mondelinge behandeling en van de plaats, waar zij zal plaats hebben, zullen deze opgaven zoo spoedig mogelijk en in elk geval ten minste drie weken vóór de opening der mondelinge behandeling aan den vertegenwoordiger van de beschermende mogendheid nader moeten worden verstrekt.

Artikel 61.

Geen enkele krijgsgevangene zal kunnen worden veroordeeld zonder de gelegenheid te hebben gehad om zich te verdedigen.

Geen enkele gevangene zal kunnen worden gedwongen om zich schuldig te erkennen aan het feit, waarvan hij beschuldigd wordt.

Artikel 62.

De krijgsgevangene zal het recht hebben door een bevoegden verdediger van zijn keuze te worden bijgestaan en zoo noodig gebruik te maken van een bevoegden tolk. Hij moet van dit recht door de gevangenhoudende mogendheid tijdig voor de mondelinge behandeling op de hoogte gesteld worden.

Bij gebreke van een keuze door den gevangene, zal de beschermende mogendheid hem een verdediger kunnen verschaffen. De gevangenhoudende mogendheid zal aan de beschermende mogendheid op haar verzoek een lijst van personen doen toekomen, die de geschiktheid hebben om de verdediging te voeren.

De vertegenwoordigers van de beschermende mogendheid zullen het recht hebben om bij de mondelinge behandeling van de rechtzaak tegenwoordig te zijn.

De eenige uitzondering op dezen regel is het geval, waarin de mondelinge behandeling van de rechtzaak in het belang

van de veiligheid van den staat geheim moet blijven. De gevangenhoudende mogendheid moet de beschermende mogendheid daarvan onderrichten.

Artikel 63.

Een vonnis tegen een krijgsgevangene zal slechts kunnen worden uitgesproken door dezelfde rechtbanken en volgens dezelfde procedure als ten aanzien van personen, die tot de strijdkrachten van de gevangenhoudende mogendheid behooren.

Artikel 64.

Ieder krijgsgevangene heeft het recht om tegen elk ten zijnen opzichte gewezen vonnis verzet aan te teekenen op dezelfde wijze als de personen, die tot de strijdkrachten van de gevangenhoudende mogendheid behooren.

Artikel 65.

De tegen krijgsgevangenen uitgesproken vonnissen moeten onverwijld aan de beschermende mogendheid worden medegedeeld.

Artikel 66.

Indien jegens een krijgsgevangene de doodstraf is uitgesproken, moet zoo spoedig mogelijk aan den vertegenwoordiger van de beschermende mogendheid eene mededeeling gedaan worden, waarin nauwkeurig de aard en de omstandigheden van het vergriep worden uiteengezet, om aan de mogendheid te worden overgebracht in wier leger de gevangene gediend heeft.

Het vonnis mag niet worden ten uitvoer gelegd vóórdát een termijn van ten minste drie maanden vanaf deze mededeeling is verlopen.

Artikel 67.

Geen enkele krijgsgevangene zal ten gevolge van een vonnis of anderszins beroofd kunnen worden van de hem in artikel 42 van dit Verdrag toegekende rechten.

TITEL IV.

Van het einde der gevangenschap.

AFDEELING I.

Van de rechtstreeksche terugzending naar het eigen land en van de onderbrenging op onzijdig gebied.

Artikel 68.

De oorlogvoerenden zijn verplicht de zwaar zieke en zwaar gewonde krijgsgevangenen zonder aanzien van rang of aantal naar hun land terug te zenden, na hen in staat gebracht te hebben om te worden vervoerd.

Overeenkomsten tusschen de oorlogvoerenden moeten bijgevolg zoo spoedig mogelijk de gevallen van invaliditeit en ziekte vaststellen welke de rechtstreeksche terugzending met zich zullen brengen, evenals de gevallen welke eventueel de onderbrenging op neutraal gebied zullen medebrengen. In afwachting van de sluiting van deze overeenkomsten zullen de oorlogvoerenden zich kunnen gedragen naar de model-overeenkomst, welke ter documentatie aan dit Verdrag is gehecht.

Artikel 69.

Dadelijk na de opening der vijandelijkheden zullen de oorlogvoerenden zich verstaan om gemengde geneeskundige commissies te benoemen. Deze commissies zullen uit drie leden bestaan, waarvan twee zullen behooren tot een onzijdig land en één door de gevangenhoudende mogendheid zal worden aangewezen; een der geneesheeren van het onzijdig land zal als voorzitter optreden. Deze gemengde geneeskundige commissies zullen tot het onderzoek der zieke of gewonde gevangenen overgaan en zullen alle beslissingen nemen, welke te hunnen opzichte nuttig kunnen zijn.

De beslissingen van deze commissies zullen met meerderheid van stemmen genomen worden en binnen den kortst mogelijken tijd worden uitgevoerd.

Artikel 70.

Behalve de krijgsgevangenen, die door den kampgeneesheer mochten zijn aangewezen, zullen de volgende krijgsgevangenen aan het onderzoek van de gemengde geneeskundige commissie, genoemd in artikel 69, onderworpen worden, met het oog op hunne rechtstreeksche terugzending of hunne onderbrenging op onzijdig gebied:

a) de krijgsgevangenen, die daartoe rechtstreeks het verzoek mochten doen aan den kampgeneesheer;

b) de gevangenen, die mochten worden voorgedragen door de in artikel 43 bedoelde vertrouwensmannen, waarbij deze op hun eigen initiatief kunnen handelen of op het verzoek van de gevangenen zelve;

c) de gevangenen, die mochten worden voorgedragen door de mogendheid in wier legers zij hebben gediend of door eene behoorlijk door deze mogendheid erkende en bevoegd verklaarde vereeniging tot hulpbetoon.

Artikel 71.

De krijgsgevangenen, die het slachtoffer geworden zijn van een ongeval in hun werk, behalve de zich vrijwillig verwond hebbenden, zullen, wat de rechtstreeksche terugzending of eventueele onderbrenging op onzijdig gebied betreft, het voorrecht van dezelfde bepalingen genieten.

Artikel 72.

Gedurende de vijandelijkheden en om redenen van menschlievendheid zullen de oorlogvoerenden overeenkomsten kunnen sluiten met betrekking tot de rechtstreeksche terugzending naar het eigen land of de onder-

brenging op onzijdig gebied van gezonde krijgsgevangenen, die een lange gevangenschap hebben ondergaan.

Artikel 73.

De kosten van terugzending naar hun land of van vervoer naar onzijdig gebied der krijgsgevangenen zullen vanaf de grens van de gevangenhoudende mogendheid gedragen worden door de mogendheid in wier legers deze gevangenen hebben gediend.

Artikel 74.

Geen enkele naar zijn land teruggezonden krijgsgevangene zal tot eenigen actieven militairen dienst mogen worden gebezigd.

AFDEELING II.

Van de invrijheidstelling en van de terugzending aan het einde der vijandelijkheden.

Artikel 75.

Wanneer de oorlogvoerenden een wapenstilstandsverdrag mochten sluiten, zullen zij in beginsel daarin bepalingen opnemen betreffende de terugzending van de krijgsgevangenen. Indien bepalingen hieromtrent in dit verdrag niet mochten kunnen zijn opgenomen, zullen de oorlogvoerenden zich niettemin zoo spoedig mogelijk met dit doel met elkander in verbinding stellen. In alle gevallen zal de terugzending van de krijgsgevangenen zoo spoedig mogelijk na de sluiting van den vrede geschieden.

De krijgsgevangenen, die mochten worden vervolgd voor een misdrijf of een vergriep tegen het gemeene recht, zullen echter kunnen worden achtergehouden tot het einde van het geding en eventueel tot het einde der straf. Hetzelfde zal het geval zijn ten aanzien van hen, die voor een misdrijf of een vergriep tegen het gemeene recht mochten zijn veroordeeld.

In gemeen overleg tusschen de oorlogvoerenden zullen commissies ingesteld kunnen worden om de verspreide gevangenen op te zoeken en hunne terugzending te verzekeren.

TITEL V.

Van het overlijden van krijgsgevangenen.

Artikel 76.

De testamenten van krijgsgevangenen zullen worden opgenomen en opgemaakt onder dezelfde voorwaarden als voor militairen van het nationale leger.

Men zal eveneens dezelfde regels volgen ten aanzien van de stukken betreffende het vaststellen van het overlijden.

De oorlogvoerenden zullen er voor waken, dat de in gevangenschap overleden krijgsgevangenen eervol zullen worden begraven en dat de graven alle nuttige aanduidingen dragen, worden ontzien en behoorlijk worden onderhouden.

TITEL VI.

Van de bureaux tot hulpbetoon en tot het verstrekken van inlichtingen betreffende de krijgsgevangenen.

Artikel 77.

Dadelijk bij het begin van de vijandelijkheden zullen alle oorlogvoerende mogendheden evenals de onzijdige mogendheden, die oorlogvoerenden mochten hebben opgenomen, een officieel bureau instellen voor inlichtingen over de krijgsgevangenen, die zich op hun gebied bevinden.

In den kortst mogelijken tijd zal ieder der oorlogvoerende mogendheden haar inlichtingsbureau in kennis stellen met elke door haar legers verrichte gevangenneming, zulks onder verstrekking van alle haar ten dienste staande inlichtingen over identiteit, welke het mogelijk maken, spoedig de betrokken families te verwittigen en onder mededeeling der officieele adressen, waaronder de families aan de gevangenen zullen kunnen schrijven.

Het inlichtingsbureau zal met spoed al deze gegevens aan

de betrokken mogendheden doen toekomen door bemiddeling enerzijds van de beschermende mogendheden en anderzijds door het centraal bureau, bedoeld in artikel 79.

Het inlichtingsbureau, dat belast is met het antwoorden op alle vragen, welke de krijgsgevangenen betreffen, zal van de verschillende bevoegde diensten alle gegevens ontvangen betreffende interneeringen en veranderingen, invrijheidstellingen op eerewoord, repatrieringen, ontvluchtingen, verblijf in hospitalen, sterfgevallen, alsmede de overige inlichtingen, die noodig zijn, om een individueele kaart voor elken krijgsgevangene op te stellen en bij te houden.

Het bureau zal zooveel mogelijk en onder voorbehoud van de bepalingen van artikel 5, op die kaart brengen stamboeknummers, naam en voornamen, datum en plaats van geboorte, rang en troependeel van den betrokkene, voornaam van den vader en naam van de moeder, adres van de persoon, die in geval van een ongeluk verwittigd moet worden, verwondingen, datum en plaats van de gevangenneming, van de interneering, van de verwondingen, van den dood, alsmede alle andere belangrijke inlichtingen.

Wekelijksche lijsten, houdende alle nieuwe inlichtingen, die er toe kunnen bijdragen om de identificatie van iederen gevangene te vergemakkelijken, zullen aan de belanghebbende mogendheden worden toegezonden.

De individueele kaart van den krijgsgevangene zal na de sluiting van den vrede worden toegezonden aan de mogendheid, welke hij heeft gediend.

Het inlichtingsbureau zal bovendien verplicht zijn alle voorwerpen van persoonlijk gebruik, waardepapieren, brieven, soldijboekjes, herkenningsteekens enz., welke mochten zijn achtergelaten door de gerepatrieerde, op eerewoord in vrijheid gestelde, ontvluchte of overleden krijgsgevangenen, te verzamelen en deze voorwerpen aan de belanghebbende landen toe te zenden.

HET HIERNA VOLGEND MODEL A MOET GEHEEL EIGENHANDIG OVERGESCHREVEN, GEDAGTEEKEND EN ONDERTEEKEND WORDEN (dat model is slechts een voorbeeld).

TESTAMENTEN.

UITTREKSEL UIT HET BURGERLIJK WETBOEK.

Art. 982. Bij een enkel *onderhandsch*, door den **erflater geheel geschreven, gedagteekend en ondertekend stuk** (1) kunnen, zonder verdere formaliteiten, beschikkingen na doode worden gemaakt, doch alleen en bij uitsluiting,

ter aanstelling van executeuren,

ter bestelling van begrafenis,

tot het maken van legaten van *kleederen*, van *lijfstoebehooren*, van **bepaalde** (2) *lijfsieraden* en van **bijzondere** (2) *meubelen* (3).

Art. 991. De getuigen, die bij het maken van uiterste willen tegenwoordig zijn, moeten zijn meerderjarig en ingezetenen van het Koninkrijk. Zij moeten de taal verstaan waarin de uiterste wil is opgesteld.

Art. 993. *In tijd van oorlog* kunnen de krijgslieden en andere personen tot de legers behorende *en zich in het veld of wel in een belegerde plaats bevindende* hunnen uitersten wil (4) maken ten overstaan van een officier, die ten minste den graad van luitenant heeft en in tegenwoordigheid van twee getuigen.

Art. 994. De uiterste wil (4) van personen, die zich gedurende den loop eener reis op zee bevinden, kan verleden

(1) Zie model A.

(2) De sieraden en de meubelen moeten dus stuk voor stuk genoemd zijn; bij kleederen en lijfstoebehooren is dit geen vereischte.

(3) Over geld wordt in art. 982 niet gesproken.

(4) Zie model C.

worden ten overstaan van den kapitein of den stuurman van het vaartuig of, bij gebreke van dezelve, voor dengene die hunne plaats vervult, in tegenwoordigheid van twee getuigen.

Art. 996. De uiterste willen, in art. 993 en art. 994 vermeld (1), zullen door de erflaters alsmede door degenen, voor wie zij verleden zijn en ten minste door een der getuigen, onderteeekend moeten worden.

Indien de erflater of een der getuigen verklaart, dat hij niet schrijven kan of belet wordt te teekenen, zal van die verklaring, alsmede van de oorzaak van het beletsel, in de akte uitdrukkelijk worden melding gemaakt (2).

Art. 997. Deze uiterste willen (dat zijn de uiterste willen, bedoeld bij de artt. 993 en 994, dus model C.), zullen krachteloos zijn, indien de erflater komt te sterven zes maanden nadat de oorzaak waarom dezelve in dien vorm zijn gemaakt, heeft opgehouden.

Art. 998. In de gevallen bij de artt. 993 en 994 voorzien, kunnen de daarbij vermelde personen beschikken bij een onderhandsch stuk, mits hetzelfde geheel door de hand des erflaters zij geschreven, gedagteekend en onderteeekend (3).

Art. 999. Zoodanige uiterste wil (dat is de uiterste wil, bedoeld in art. 998, dus model B.), zal krachteloos zijn, indien de erflater is overleden drie maanden nadat de oorzaak, in artt. 993 en 994 vermeld, heeft opgehouden, ten ware dat stuk bij eenen notaris in bewaring gegeven mocht zijn.

Art. 1000. De formaliteiten, waaraan de onderscheidene uiterste willen, volgens de bepalingen van deze afdeeling, onderworpen zijn, moeten worden in acht genomen, op straffe van nietigheid.

(1) Zie noot (4) op bladz. 49.

(2) Zie in model C. het slot der akte onder (g) nrs. 1—4.

(3) Zie model B.

UITTREKSEL

uit de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128), zooals deze sedert is gewijzigd.

STAAT VAN BELEG.

Art. 32. In plaatsen, met welke alle gemeenschap uit hoofde van oorlog of binnenlandsche onlusten is afgesneden, kunnen de uiterste willen door niet-militairen gemaakt worden voor elk openbaar burgerlijk ambtenaar en elken officier, in tegenwoordigheid van twee getuigen.

Op deze uiterste willen zijn toepasselijk de bepalingen van de artikelen 996—1000 van het Burgerlijk Wetboek.

MODELLEN.

Onderhandsch codicil, hetwelk door den erflater zelf overgeschreven, gedagteekend en onderteekend moet worden op een afzonderlijk vel papier, hetwelk niet gezegeld behoeft te zijn. (Zie art. 982 B.W.).

MODEL A.

Ik ondergeteekende ..... (a)

verklaar bij deze de volgende testamentaire beschikkingen te maken, te weten:

1. Ik benoem tot uitvoerder mijner uiterste wilsbeschikkingen ..... (b)

met de macht van inbezitneming mijner geheele nalatenschap.

2. Ik wensch begraven te worden .....

3. Ik legatee: .....

aan .....

..... (b), mijn kleederen (1)

aan .....

..... (b), mijn lijfstoelbehooren (1)

Hiervan over-
schrijven wat
dienstig is.

aan .....
..... (b), mijn ..... (c)
aan .....
..... (b), mijn ..... (d).

Geteekend ....., den ..... 19....
..... (e)

- (a) Voornamen, naam, beroep en woonplaats;
(b) naam, beroep en woonplaats en zoo mogelijk volledige voornamen;
(c) de stuk voor stuk bij name te noemen sieraden;
(d) de stuk voor stuk bij name te noemen meubelen;
(e) onderteekening.

(1) Deze beschikkingen kunnen natuurlijk desgewenscht nader worden gepreciseerd, b.v.:

Ik legatee:

aan mijn broeder ....., wonende
te ....., mijn uniformen of mijn colbert-costuum
of mijn schoenen enz.;
aan mijn vriend ....., wonende
te ....., mijn onderkleederen enz.

Authentiek testament.

DIENST.

Departement van Defensie.

Aan

het Informatiebureau van het
Nederlandsche Roode Kruis.

'S-GRAVENHAGE.
NEDERLAND.

Nr. 521.
Ministerie van Defensie.

Olographisch testament, hetwelk door den erflater **zelf** overgeschreven, gedagteekend en onderteekend moet worden op een afzonderlijk vel papier, hetwelk **niet** gezegeld behoeft te zijn. (Zie artt. 998 en 999 B.W.).

MODEL B.

Ik ondergeteekende ..... (a)

mij thans bevindende te ..... } Overschrijven
op zee aan boord van ..... } wat
verklaar bij deze de navolgende testamentaire beschikkin- } dienstig is.
gen te maken, te weten:

Ik herroep alle vroeger door mij gemaakte uiterste wilsbeschikkingen.

Ik legateer:

aan ..... (b)

Ik benoem tot mijn erfgenaam (erfgenamen) ..... (b)

Ik benoem tot uitvoerder mijner uiterste wilsbeschikkingen ..... (b)

met de macht van inbezitneming mijner geheele nalatenschap.

Aldus opgemaakt en geteekend in zee a/b
den ..... te ..... (c)

..... (d)

- (a) Voornamen, naam, beroep en woonplaats;
(b) naam, beroep en woonplaats en zoo mogelijk volledige voornamen;
(c) datum;
(d) onderteekening.

Authentiek testament. Dit formulier kan, na ingevuld en onderteeekend te zijn, zooals door de letters *a* tot en met *h* wordt aangegeven als testament dienen. (Zie artt. 993, 994, 996, 997 B.W.)

MODEL C.

Op heden den ..... (a)
verscheen voor mij .....
..... (b) thans mij bevindende

Doorslaan { te .....
wat niet
dienstig is. { op zee aan boord van .....

in tegenwoordigheid van ..... (c)

en van .....
..... (c) als getuigen:

..... (d)
zich thans bevindende

Doorslaan { te .....
wat niet
dienstig is. { op zee aan boord van .....

die, verlangende bij uitersten wil te beschikken aan mij ..... (b)

zijn wil dienaangaande heeft opgegeven als volgt:

„Ik testateur verklaar te herroepen alle vroeger door mij
„gemaakte uiterste wilsbeschikkingen (e),

„Ik verklaar te legateeren:

„aan ..... (f)

„Ik verklaar te benoemen tot mijn erfgenaam (erfgenamen)

„ ..... (f)

„Ik benoem tot uitvoerder mijner uiterste wilsbeschikkingen

„ ..... (f)

„met de macht van inbezitneming mijner geheele nalatenschap.”

Deze uiterste wil is ten dage en ter plaatse voormeld onmiddellijk na gedane voorlezing onderteeekend door (g)

..... (h)

Zie de noten op de volgende bladzijde.

Berichtkaart. I

DIENST.

Departement van Defensie.

Aan

het Informatiebureau van het
Nederlandsche Roode Kruis.

'S-GRAVENHAGE.
NEDERLAND.

Nr. 521.
Minister van Defensie.

Beschikbaar voor het inventariseeren van de op overledenen gevonden voorwerpen, als bedoeld in de 3e alinea van art. 4 van het op 27 Juli 1929 te Genève gesloten verdrag voor verbetering van het lot van gewonden en zieken, zich bevindende bij de legers te velde, in artikel 77 van het eveneens op 27 Juli 1929 te Genève gesloten verdrag betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, alsmede in de tweede alinea van punt 21 van het „Oorlogsvoorschrift Geneeskundige Dienst 1929 Dl. I”, alsmede voor verdere aantekeningen, den houder van het oorlogszakboekje, gedurende verblijf te velde betreffende (zie noot (p, 3e.) op den omslag).

Noten behoorende bij Model C.

- (a) datum;
- (b) voornamen, naam en rang van den officier of in geval van art. 994 B. W. van den commandant van het schip of van dengeen, die hem vervangt. Betreft het een geval, dat in Nederlandsch-Indië, Suriname of Curaçao het testament wordt gemaakt ter plaatse waar geen officier aanwezig is, dan worden ingevuld voornamen, naam en functie van den persoon, die ter plaatse het hoogste militaire gezag uitoefent; van dit laatste moet uitdrukkelijk melding worden gemaakt;
- (c) voornamen, naam, beroep en woonplaats;
- (d) voornamen, naam, rang en woonplaats;
- (e) van hetgeen hierop volgt datgene doorslaan, wat niet dienstig is;
- (f) naam, beroep en woonplaats en zoo mogelijk volledige voornamen;
- (g) hier in te vullen den inhoud van één der ondervolgende nos. 1 tot en met 4, behandelende de verschillende gevallen, die zich bij het al of niet onderteekenen kunnen voordoen; men moet het nummer gebruiken, dat overeenkomt met den feitelijken toestand,
1. den testateur, de getuigen en mij;
den testateur, den getuige (volgt naam) en mij, hebbende de getuige (volgt naam) niet onderteekend, aangezien hij, volgens zijn verklaring,
  2.

daarin verhinderd is door (volgt reden der verhindering).	}	Overnemen wat dienstig is.
de schrijfkunst nimmer heeft geleerd.		
  3.

de getuigen en mij, hebbende de testateur niet onderteekend, aangezien hij, volgens zijn verklaring, daarin verhinderd is door (volgt reden der verhindering).	}	Overnemen wat dienstig is.
de schrijfkunst nimmer heeft geleerd.		
  4.

den getuige (volgt naam) en mij, hebbende de testateur niet onderteekend, aangezien hij, volgens zijn verklaring, daarin verhinderd is door (volgt reden der verhindering).	}	Overnemen wat dienstig is.
de schrijfkunst nimmer heeft geleerd.		
  - en hebbende de getuige (volgt naam) niet onderteekend, aangezien hij, volgens zijn verklaring, daarin verhinderd is door (volgt reden der verhindering).
- }
- Overnemen wat dienstig is.
- (h) handteekeningen.

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

BERICHTKAART omtrent gewonden, zieken of overledenen van de

1ste Regiment Veld-Artillerie

1. (a) {
3. (c) *W. m. p. Richting 1936-I-115*
5. op (i) *20 April 1916*
7. geslachtsnaam, voorletters en adres van de naaste familiebetrekking(n)
8. inrichting, waarin de betrokkene zich bevindt
9. plaatsnaam, waar de onder 8 bedoelde inrichting is gelegen
10. (I)
12. mededeeling omtrent den ernst van den toestand
13. welk lichaamsdeel werd verwond
14. plaatsnaam, waar de verwonding heeft plaats gehad
15. datum van overlijden
16. oorzaak van den dood
17. plaatsnaam, waar de betrokkene is begraven
18. verdere mededeelingen

Dagteekening

Zie voor (a), (c), (e), (f), (h), (i), (j) en (n) de noten op den omslag.
(1) In te vullen: ziek, gewond of overleden.

Koninklijke Landmacht op voet van oorlog.

- (e) { *Schijps*
2. (f) { *Laet*
4. geboren te (h) *Den Haag / Den Haag*
6. kerkelijke gezindte (j) *Ger*

II. aard der ziekte of verwonding

(Kwaliteit)
(Onderteekening)

Berichtkaart.

II

DIENST.

Departement van Defensie.

Aan

het Informatiebureau van het
Nederlandsche Roode Kruis.

'S-GRAVENHAGE.
NEDERLAND.

Nr. 521.

Minister van Defensie.

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

BERICHTKAART omtrent gewonden, zieken of overledenen van de

1ste Regiment Veld-Artillerie

1. (a) {
3. (c) *W. m. r. Richting 1936 - I - 115*
5. op (i) *10 April 1916*
7. geslachtsnaam, voorletters en adres van de naaste familiebetrekking(n)
8. inrichting, waarin de betrokkene zich bevindt
9. plaatsnaam, waar de onder 8 bedoelde inrichting is gelegen
10. (1)
12. mededeeling omtrent den ernst van den toestand
13. welk lichaamsdeel werd verwond
14. plaatsnaam, waar de verwonding heeft plaats gehad
15. datum van overlijden
16. oorzaak van den dood
17. plaatsnaam, waar de betrokkene is begraven
18. Verdere mededeelingen

Dagteekening

Zie voor (a), (c), (e), (f), (h), (i), (j) en (n) de noten op den omslag.

(1) In te vullen: ziek, gewond of overleden.

Koninklijke Landmacht op voet van oorlog.

- (e) { *Schipper*
(f) { *Overst*
4. geboren te (h) *Den Haag (D. v.)*
6. kerkelijke gezindte (j) *P. r.*

II. aard der ziekte of verwonding

(Kwaliteit)

(Onderteekening)

Berichtkaart.

III

DIENST.

Departement van Defensie.

Aan

het Informatiebureau van het
Nederlandsche Roode Kruis.

'S-GRAVENHAGE.
NEDERLAND.

Nr. 521.

Minister van Defensie.

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

BERICHTKAART omtrent gewonden, zieken of overledenen van de

1ste Regiment Veld-Artillerie

1. (a) {
3. (c) *W. m. r. Richting 1936 - I - 115*
5. op (i) *20 April 1916*
7. geslachtsnaam, voorletters en adres van de naaste familiebetrekking(n)
8. inrichting, waarin de betrokkene zich bevindt
9. plaatsnaam, waar de onder 8 bedoelde inrichting is gelegen
10. (I)
12. mededeeling omtrent den ernst van den toestand
13. welk lichaamsdeel werd verwond
14. plaatsnaam, waar de verwonding heeft plaats gehad
15. datum van overlijden
16. oorzaak van den dood
17. plaatsnaam, waar de betrokkene is begraven
18. verdere mededeelingen

Dagteekening

Zie voor (a), (c), (e), (f), (h), (i), (j) en (n) de noten op den omslag.

(1) In te vullen: ziek, gewond of overleden.

Koninklijke Landmacht op voet van oorlog.

- (e) { *Schippers*
2. (f) { *Prest*
4. geboren te (h) *Den Haaft (D.)*
6. kerkelijke gezindte (j) *Ger.*

II. aard der ziekte of verwonding

(Kwaliteit)

(Onderteekening)

Berichtkaart. IV

DIENST.
Departement van Defensie.

Aan
het Informatiebureau van het
Nederlandsche Roode Kruis.

'S-GRAVENHAGE.
NEDERLAND.

Nr. 521.
Minister van Defensie.

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

BERICHTKAART omtrent gewonden, zieken of overledenen van de

1ste Regiment Veld-Artillerie

1. (a) {
3. (c) W. M. R. Pichling 1938 - I - 115
5. op (i) 20 April 1916
7. geslachtsnaam, voorletters en adres van de naaste familiebetrekking(n)
8. inrichting, waarin de betrokkene zich bevindt
9. plaatsnaam, waar de onder 8 bedoelde inrichting is gelegen
10. (1)
12. mededeeling omtrent den ernst van den toestand
13. welk lichaamsdeel werd verwond
14. plaatsnaam, waar de verwonding heeft plaats gehad
15. datum van overlijden
16. oorzaak van den dood
17. plaatsnaam, waar de betrokkene is begraven
18. verdere mededeelingen

Dagteekening

Zie voor (a), (c), (e), (f), (h), (i), (j) en (n) de noten op den omslag.

(1) In te vullen: ziek, gewond of overleden.

Koninklijke Landmacht op voet van oorlog.

- (e) { Schippers
2. (f) { East
4. geboren te (h) Den Ham (G.A.)
6. kerkelijke gezindte (i) Ger

II. aard der ziekte of verwonding

(Kwaliteit)

(Onderteekening)

Zie noot (p) op den omslag.

DIENST.
Departement van Defensie.

Aan
het Informatiebureau van het
Nederlandsche Roode Kruis

te

'S-GRAVENHAGE.
NEDERLAND.

No. 521.
Minister van Defensie.

b. het personeel, behoorende tot de categorie, bedoeld in § 1, onder e, van het Registratievoorschrift wordt aangeduid door vermelding van M.V. en de jaarklasse waartoe de betrokkene behoort (bijv. M.V.-1899);

R.O.: voor reserve-officieren;

R. : voor reserve-personeel beneden den rang van tweede luitenant;

B. : voor burgers;

3e. Indien toepasselijk, aanduiding van den registrator van het mobilisatiebureau, dan wel van het onderdeel van het in noot (a) bedoelde regiment, korps, enz., waarbij de betrokkene in registratie is;

4e. Het registratienummer, waaronder de betrokkene in het registratieregister model IIIa of model IIIb van het Registratievoorschrift staat ingeschreven.

(d) Tevens voor zooveel mogelijk de gegevens voor het samenstellen van de kaart, bedoeld in art. 77 van het op 27 Juli 1929 te Genève gesloten verdrag betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, waarvan de Nederlandsche vertaling bij Koninklijk Besluit van 25 October 1932 (Staatsblad Nr. 514) bekend is gemaakt.

(c) Geslachtsnaam van den houder van het oorlogszakboekje.

(f) Voornaam (voornamen) van den houder van het oorlogszakboekje.

(g) Als 2e, 3e en 4e van noot (c) hiervoren.

(h) Naam van de gemeente, waar de betrokkene in het geboorteregister staat ingeschreven, zoo noodig met aanduiding van de provincie of, indien de gemeente in het buitenland is gelegen, met aanduiding van het betrokken Rijk.

(i) Dag, maand (in letters) en jaar van geboorte.

(j) Te vermelden:

Protestantsch (Ned. Herv., Ger. enz.) door: P.

Roomsch-Katholiek door: R.K.

Israëlietisch door: I.

Zonder kerkelijke gezindte door: Z.

(k) Voornaam (voornamen) van den vader van den houder van het oorlogszakboekje.

(l) Geslachtsnaam van de moeder van den houder van het oorlogszakboekje.

(m) Voornaam (voornamen) van de moeder van den houder van het oorlogszakboekje.

(n) Door den houder van het oorlogszakboekje in geval van mobilisatie zelf in te vullen of te doen invullen.

(o) In te vullen door den geneesheer.

(p) Adres voor het toezenden van het oorlogszakboekje met de daarbij behorende bescheiden aan het Informatiebureau van het Nederlandsch Roode Kruis nadat:

1e. de dood van den betrokkene door lijkschouwing door een officier van gezondheid is vastgesteld;

2e. op bladzijde 3 aantekeningen zijn gesteld omtrent de oorzaak van het overlijden en de plaats van begraven, en die aantekeningen door den officier van gezondheid, die ze stelde, zijn gedateerd en door zijn handteekening bekrachtigd;

3e. op bladzijde 56 de HELFT VAN HET HERKENNINGSPLAATJE, alsmede brieven, gelden en voorwerpen van waarde, welke op het lijk werden aangetroffen, zijn geïnventariseerd en door den officier van gezondheid, die ze met eventuele verdere aantekeningen stelde, zijn gedagteekend en door zijn handteekening bekrachtigd.

LEGITIMATIE BEWIJS

Bureau: Provinciaal
Voedselcommissaris
voor Overijssel

VOOR

naam en
voorletters **J. GRITTER**

Adres **HARDENBERG, Bergenhoef**

Functie:

CONTROLEUR

Dit bewijs betreft den houder
van persoonsbewijs

014220
No **H 141-000397**

Handtekening
van den houder.

ZWOLLE, den **23** september 194**3**

[Signature]
Bureau van den Voedselcommissaris

De Provinciaal Voedselcommissaris
voor Overijssel

voor Overijssel

Zwolle

Es wird hierdurch für die Zwecke des Arbeitseinsatzes bestätigt, dass der

Gritter
Personalausweis Nr. *414 I* / Nr. *008996*, geboren am *1-12-14*

wohnhaft *Hardenberg - Btheim 273*

Gelernter Beruf: *Landbouwer.*

Jetzige Tätigkeit: *Controleur*

bei *Bureau van den Voedselcommissaris*
voor Overijssel (Amtsstelle)
Zwolle

tätig ist.

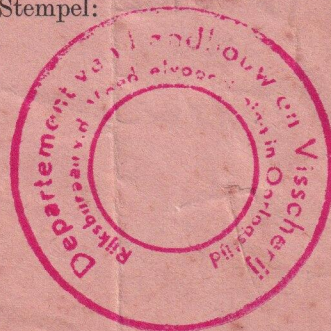
Holler
10 mei 43
Ausstellende Stelle
(Dienststelle der Land- oder Ernährungswirtschaft)
J. L. L.

V № 01560 (*)

AUSWEIS

gemäss den Richtlinien für das Freistellungsverfahren der Hauptabteilung Ernährung und Landwirtschaft beim Reichskommissar für die besetzten niederländischen Gebiete

Stempel:

Deze verklaring blijft het eigendom van den Dienst en moet bij beëindiging van het dienstverband of op eerste aanzegging worden ingeleverd. - De Dienst behoudt zich het recht voor geen loon, c.q. inhouding of bijslag uit te betalen alvorens deze verklaring is ingeleverd. - De inlevering geschiedt tegen afgifte van een ontvangstbewijs.

Mag blijven in geval van noodevacuatie
De burgemeester van Zwolle

Chambers

DEPARTEMENT
VAN LANDBOUW
EN VISSCHERIJ

LEGITIMATIEKAART

VERKLARING Nr. 1330220 AUSWEIS

geldig tot en met 31 December 1944.

gültig bis zum 31. Dezember 1944 einschl.

DE SECRETARIS-GENERAAL VAN HET DEPARTEMENT
VAN LANDBOUW EN VISSCHERIJ

DER GENERALESEKRETÄR IM MINISTERIUM FÜR LAND-
WIRTSCHAFT UND FISCHEREI

verklaart, dat

J. GRITTER

erklärt, dass

geboren

1 - 12 - 1914

geboren

wonende te

HARDENBERG

wohnhaft in

persoonshewijs Nr.

H 14 I - 014220

Kennkarte Nr.

als

CONTROLEUR

als

bij

Bureau van den Voedselcommissaris

beim

voor Overijssel

werkzaam is.

Zwolle

tätig ist.

In het belang van den dienst verzoekt de ondergetee-
kende de hiervoor in aanmerking komende autoriteiten

J. GRITTER

voornoemd alle toelaatbare faciliteiten te verleen en in
het bijzonder zijn/haar bewegingsvrijheid niet te beperken.

Behufs des Dienstes bittet der Unterzeichnete die hierfür
in Betracht kommenden Behörden

J. GRITTER

vor erwähnt alle zulässigen Erleichterungen zu gewähren
und besonders seine/ihre Bewegungsfreiheit nicht zu
beschränken.

De Secretaris-Generaal van het
Departement van Landbouw en
Visscherij,

namens dezen:

Der Generalsekretär im Ministe-
rium für Landwirtschaft und
Fischerei,

i.A.

Slechts geldig met stempel
van den Dienst

Nur gültig mit Stempel des
Dienstes

ZWOLLE

21 October 1944

27188-28.000-3-44-V.V.O. 341601-K 1004

Spilker

AANTEKENINGEN VAN BEVOEGD GEZAG:

art 24 vervangen

DEPARTEMENT VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN

PERSOONSBEWIJS

TEVENS BEWIJS VAN OPNAME IN HET BEVOLKINGSREGISTER

De tot het bezit van dit bewijs gerechtigde is verplicht het te allen tijde bij zich te dragen en desgevorderd te vertoonen aan iederen opsporingsambtenaar, alsmede aan alle ambtenaren of andere personen, door wie zulks ingevolge eenig wettelijk voorschrift wordt verlangd.

Geldig gedurende vijf jaren

MISBRUIK WORDT GESTRAFT

Gesl. nmt.

a. Gritter--

Voorl.

b. Jan--

Gef. nmt.

ob 1 December 1914
Ambt-Hardenberg 0 thans
land gem Hardenberg 0
NEDERLANDER

Gehuwd met

Gesch. op
Overl.

controleur RVO(o)

Uitgerekt op

20 October 1944

In Gemeente

HARDENBERG

De

Aangev. zeh. nmt.

h. Sierman

Dagt. aangifte

HARDENBERG

Perz. Ambt.

Bergentheim C 73

SIGNALEMENT:

MAN, 1.80 m

Kenmerken:

AFDRUK RECHTERWIJSVINGER

Vervolgt

PERSOONSBEWIS
1-GULDEN
PERSOONSBEWIS
1-GULDEN

H.M. Gellink

AANTEEKINGEN VAN TOEGED GEZAG:

Vervangen art 24
DEPARTEMENT VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN

PERSOONSBEWIJS

LEVENS BEWIJS VAN OPENING IN HET BEVOLKINGSREGISTER

De tot het bezit van dit bewijs gerechtigde is verplicht het te allen tijde bij zich te dragen en desgevraagd te ver-
toonen aan iederen opsporingsambtenaar,
alsmede aan alle ambtenaren of andere
personen, door wie zulks ingevolge eenig
wettelijk voorschrift wordt verlangd.

Geldig gedurende vijf jaren

MISBRUIK WORDT GESTRAFT

NR. A 54 / № 008222

Geltink--

Hendrik Willem--

9 November 1916

Gorssel Gld

NEDERLANDER

Onderwijzer b l o

V Uitgerekt op 1 Maart 1944

AVEREEST

J. Leenhouts

NR. A 54 / № 008222

Doel aangifte: Gemeente en adres

Dedemsvaart D 231

3Jul44 HARDENBERG
Bergentheim C 343a

Parasf
Ambt.

AFDruk RECHTERWIJFINGER

SIGNALEMENT:

MAN/VROU--

Kosmerken:

NR. A 54 / № 008222

Vervolg:

PERSOONSBEWIS
2-6 GULDEN
PERSOONSBEWIS

DEPARTEMENT VAN NEDERLANDSCHE ZAKEN

DEPARTEMENT VAN NEDERLANDSCHE ZAKEN

PERSOONSBEWIJS

TRONK BEWIJS VAN OORSPRONG EN HERKOMST

De houder van dit bewijs gerechtigd is verzoeken het te allen tijde bij zich te dragen en desgevorderd te verzoeken om te laten aantonen aan de bevoegde ambtenaren van alle ambtenaren of andere personen door wie zulks harevoldige eene wettelijke voorschrift wordt verlangd.

Geldig gedurende vijf jaren

INISBRUIK WORDT GESTRAFT

Handwritten signature

O 17

N° 007098

ter Borg--

Johannes Gerardus Jacobus--

6 April 1917

Poeroewedjo

Nederlandsch Indie

Frederika Lancee

hulpprediker GG

30 Juni 1943

OMMEN

XXXXXX

[Signature]

O 17

N° 007098

Hammerweg 4b

8-11-43 gransbergen Gesso B.

XXX

O 17

N° 007098

No. 0379

N. B. S.

Handteekening v. d. houder
Signature of holder

Afdruk
Rechter
wijsvinger

Fingerprint
Right
index

STRIJDEND GEDEELTE

GEW. 4 (OVERIJssel)

LEGITIMATIE-KAART

Naam .....

Geboren .....

te .....

No. P.B. ....

Woonplaats .....

Is lid van de
Ned. Binnenl. Strijdkrachten (S.G.)

District .....

Onderdeel .....

Functie .....

NEDERLAND, ... '45.

Handteekening Cdt.

IDENTITY CARD

Name .....

Born .....

in .....

Nr. P.B. ....

Addres .....

Is member of the Dutsch Forces
of the Interior (active resistance)

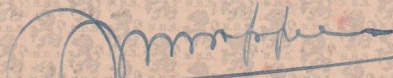
District .....

Unit .....

Function .....

Signature O.C.

_____

No. 0380

N. B. S.

Handtekening v. d. houder
Signature of holder

Afdruk
Rechter
wijsvinger

Fingerprint
Right
index

STRIJDEND GEDEELTE

GEW. 4 (OVERIJSEL)

LEGITIMATIE-KAART

Naam .....

Geboren .....

te .....

No. P.B. ....

Woonplaats .....

Is lid van de
Ned. Binnenl. Strijdkrachten (S.G.)

District .....

Onderdeel .....

Functie .....

NEDERLAND, ... '45.

Handtekening Cdt.

IDENTITY CARD

Name .....

Born .....

in .....

Nr. P.B. ....

Addres .....

Is member of the Dutsch Forces
of the Interior (active resistance)

District .....

Unit .....

Function .....

Signature O.C.

No. 0381

N. B. S.

Handteekening v. d. houder
Signature of holder

Afdruk
Rechter
wijsvinger

Fingerprint
Right
index

STRIJDEND GEDEELTE
GEW. 4 (OVERIJSEL)

LEGITIMATIE-KAART

Naam .....

Geboren .....

te .....

No. P.B. ....

Woonplaats .....

Is lid van de

Ned. Binnenl. Strijdkrachten (S.G.)

District .....

Onderdeel .....

Functie .....

NEDERLAND, ... '45.

Handtekening Cdt.

Name .....

Born .....

in .....

Nr. P.B. ....

Address .....

Is member of the Dutch Forces
of the Interior (active resistance)

District .....

Unit .....

Function .....

Signature O.C.

VLEESCH 48A	VLEESCH 47A	VLEESCH 46A	VLEESCH 45A	VLEESCH 44A	VLEESCH 43A	VLEESCH 42A	VLEESCH 41A
48B VLEESCH	47B VLEESCH	46B VLEESCH	45B VLEESCH	44B VLEESCH	43B VLEESCH	42B VLEESCH	41B VLEESCH

VOEDINGSMIDDELEN VOOR HOUDERS VAN INLEGVELLEN GE 401
11e EN 12e PERIODE 1944 (1 OCTOBER-25 NOVEMBER)

BONKAART
KE 411-412

LAND

RESERVE E95	RESERVE E93	RESERVE E91	RESERVE E89	RESERVE E87	RESERVE E85	RESERVE E83	RESERVE E81
RESERVE E96	RESERVE E94	RESERVE E92	RESERVE E90	RESERVE E88	RESERVE E86	RESERVE E84	RESERVE E82

Versnaperingen 48	Versnaperingen 47	Versnaperingen 46	Versnaperingen 45	Versnaperingen 44	Versnaperingen 43	Versnaperingen 42	Versnaperingen 41

BESCHUIT 48 ⁽⁴⁾	BESCHUIT 47 ⁽⁴⁾	BESCHUIT 46 ⁽⁴⁾	BESCHUIT 45 ⁽⁴⁾	BESCHUIT 44 ⁽⁴⁾	BESCHUIT 43 ⁽⁴⁾	BESCHUIT 42 ⁽⁴⁾	BESCHUIT 41 ⁽⁴⁾

BESCHUIT 48 ⁽³⁾	BESCHUIT 47 ⁽³⁾	BESCHUIT 46 ⁽³⁾	BESCHUIT 45 ⁽³⁾	BESCHUIT 44 ⁽³⁾	BESCHUIT 43 ⁽³⁾	BESCHUIT 42 ⁽³⁾	BESCHUIT 41 ⁽³⁾

BESCHUIT 48 ⁽²⁾	BESCHUIT 47 ⁽²⁾	BESCHUIT 46 ⁽²⁾	BESCHUIT 45 ⁽²⁾	BESCHUIT 44 ⁽²⁾	BESCHUIT 43 ⁽²⁾	BESCHUIT 42 ⁽²⁾	BESCHUIT 41 ⁽²⁾

BESCHUIT 48 ⁽¹⁾	BESCHUIT 47 ⁽¹⁾	BESCHUIT 46 ⁽¹⁾	BESCHUIT 45 ⁽¹⁾	BESCHUIT 44 ⁽¹⁾	BESCHUIT 43 ⁽¹⁾	BESCHUIT 42 ⁽¹⁾	BESCHUIT 41 ⁽¹⁾

BROOD 48A ⁽¹⁾	BROOD 47A ⁽¹⁾	BROOD 46A ⁽¹⁾	BROOD 45A ⁽¹⁾	BROOD 44A ⁽¹⁾	BROOD 43A ⁽¹⁾	BROOD 42A ⁽¹⁾	BROOD 41A ⁽¹⁾

48B BROOD	47B BROOD	46B BROOD	45B BROOD	44B BROOD	43B BROOD	42B BROOD	41B BROOD

Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen
41 ^L _{AND}	42 ^L _{AND}	43 ^L _{AND}	44 ^L _{AND}	45 ^L _{AND}	46 ^L _{AND}	47 ^L _{AND}	48 ^L _{AND}

ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
241	246	251	256	261	266	271	276

ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
242	247	252	257	262	267	272	277

ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
243	248	253	258	263	268	273	278

ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
244	249	254	259	264	269	274	279

ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
245	250	255	260	265	270	275	280

BOTER	BOTER	BOTER	BOTER	BOTER	BOTER	BOTER	BOTER
41 ^A	42 ^A	43 ^A	44 ^A	45 ^A	46 ^A	47 ^A	48 ^A

RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE
E97	E98	E99	E100	E101	E102	E103	E104

MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK
41	42	43	44	45	46	47	48

MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK
41	42	43	44	45	46	47	48

MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK	MELK
41	42	43	44	45	46	47	48

VLEESCH 48A	VLEESCH 47A	VLEESCH 46A	VLEESCH 45A	VLEESCH 44A	VLEESCH 43A	VLEESCH 42A	VLEESCH 41A
48B VLEESCH	47B VLEESCH	46B VLEESCH	45B VLEESCH	44B VLEESCH	43B VLEESCH	42B VLEESCH	41B VLEESCH

VOEDINGSMIDDELEN VOOR HOUDERS VAN INLEGVELLEN GA 401
11e EN 12e PERIODE 1944 (1 OCTOBER-25 NOVEMBER)

BONKAART
KA411-412

LAND

RESERVE A95	RESERVE A93	RESERVE A91	RESERVE A89	RESERVE A87	RESERVE A85	RESERVE A83	RESERVE A81
RESERVE A96	RESERVE A94	RESERVE A92	RESERVE A90	RESERVE A88	RESERVE A86	RESERVE A84	RESERVE A82

BROOD 48A(4)	BROOD 47A(4)	BROOD 46A(4)	BROOD 45A(4)	BROOD 44A(4)	BROOD 43A(4)	BROOD 42A(4)	BROOD 41A(4)
BROOD 48A(3)	BROOD 47A(3)	BROOD 46A(3)	BROOD 45A(3)	BROOD 44A(3)	BROOD 43A(3)	BROOD 42A(3)	BROOD 41A(3)
BROOD 48A(2)	BROOD 47A(2)	BROOD 46A(2)	BROOD 45A(2)	BROOD 44A(2)	BROOD 43A(2)	BROOD 42A(2)	BROOD 41A(2)
BROOD 48A(1)	BROOD 47A(1)	BROOD 46A(1)	BROOD 45A(1)	BROOD 44A(1)	BROOD 43A(1)	BROOD 42A(1)	BROOD 41A(1)
48B BROOD	47B BROOD	46B BROOD	45B BROOD	44B BROOD	43B BROOD	42B BROOD	41B BROOD
48B BROOD	47B BROOD	46B BROOD	45B BROOD	44B BROOD	43B BROOD	42B BROOD	41B BROOD

Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen
41 ^L AND	42 ^L AND	40 ^L AND	44 ^L AND	45 ^L AND	46 ^L AND	47 ^L AND	48 ^L AND
Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen	Aardappelen
41 ^L AND	42 ^L AND	43 ^L AND	44 ^L AND	45 ^L AND	46 ^L AND	47 ^L AND	48 ^L AND

ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
241	246	251	256	261	266	271	276
ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
242	247	252	257	262	267	272	277
ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
243	248	253	258	263	268	273	278
ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
244	249	254	259	264	269	274	279
ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN	ALGEMEEN
245	250	255	260	265	270	275	280

BOTER	BOTER	BOTER		BOTER	BOTER	BOTER	
41A	42A	43A		45A	46A	47A	
41B	42B	43B		45B	46B	47B	
BOTER	BOTER	BOTER		BOTER	BOTER	BOTER	

RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE	RESERVE
A97	A98	A99	A100	A101	A102	A103	A104

TAPTEMELK	TAPTEMELK	TAPTEMELK	TAPTEMELK	TAPTEMELK	TAPTEMELK	TAPTEMELK	TAPTEMELK
41	42	43	44	45	46	47	48

S.G.

Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten (N.B.S.)

Gewest IV, Overijssel

A

INSCHRIJVINGSFORMULIER

Ondergeteekende, naam: Schippers

Persoonsbewijs No. H 14 I 008983

Voornamen: Evert

Adres: Bergentheim C 164^a

Geboortedatum: 20 april 1916

Geboorteplaats: den Ham 10

In militaire dienst geweest als: wachmeister

(rang) bij: artillerie (wapen)

Gehuwd: ja Aantal kinderen: 2 (twee)

verklaart vrijwillig in dienst te komen bij de Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten en verbindt zich ter beschikking te blijven van den Bevelhebber Nederlandsche Strijdkrachten zolang de krijgsverrichtingen zulks vorderen, doch uiterlijk tot drie maanden na de algeheele bevrijding van Nederland.

Hij is er zich van bewust, dat het aangaan van deze verbintenis hem niet ontslaat van de verplichtingen, voortvloeiende uit de dienstplicht, de Bevorderingswet voor de Landmacht, de Wet voor het Reserve-personeel der Landmacht en de overeenkomstige wetten, welke de positie van het personeel der Koninklijke Marine en van het KNIL regelen.

Hij is er mee bekend, dat alle vrijwilligers, die door het niet voldoen aan een oproep van de zijde van hun werkgevers tot hervatting van hun werkzaamheden, gevaar zouden lopen hun betrekking te verliezen, zich in voorkomend geval tot hun commandanten kunnen wenden, teneinde hetzij desgewenscht ontslag uit de Binnenlandsche Strijdkrachten te verkrijgen, hetzij door tusschenkomst van die Commandanten een bevredigende regeling met hun werkgevers ter zake tot stand te brengen.

Hij verplicht zich ten slotte de door hem ontvangen wapens, kleeding en uitrusting in zoo goed mogelijke staat te houden en na afloop van zijn dienstverrichtingen desgevraagd in te leveren.

Datum: 4 Mei 1945

Handtekening: Schippers

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Bureau Registratie en Informatie Ontslagen Personeel

Men wordt verzocht bij het antwoord datum en nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

Aan

Dhr. E. Schippers
Magelerweg 51
7683 VM DEN HAM

uw kenmerk

uw brief van

ons nummer

60.600

onderwerp: **verzet 1940-1945**

6430 AZ Hoensbroek,

13 APR. 1981

Akerstraat-Noord 69
Telexnr. 56276 BRIOP-NL
(Gebouw 209)
Postbus 975
Tel: 045-22 10 35

In verband met de vaststelling van de diensttijd doorgebracht bij de Binnenlandse Strijdkrachten van de heer Albert Jan van den POLL, geboren 16 juli 1917 te Hardenberg, is dezerzijds een onderzoek gaande betreffende de verzetsactiviteiten van betrokkene.

Zoals uit onze administratie blijkt heeft de heer van den Poll voornoemd gediend bij de Binnenlandse Strijdkrachten, Gewest 4, Overijssel, District Salland, plaatselijk commando Hardenberg, van 5 april 1945 tot 1 juni 1945 als lid.

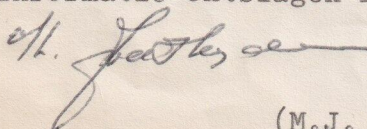
Volgens eigen verklaring zou belanghebbende illegaal werkzaam zijn geweest en zou hij op 5 september 1944 overgegaan zijn naar de Binnenlandse Strijdkrachten.

Daar U destijds compagnies-commandant bent geweest bij bovengenoemd onderdeel van de B.S. en betrokkene Uw naam noemt als de persoon welke zijn illegaliteit zou kunnen bevestigen, verzoek ik U mij te willen informeren of de heer van den Poll daadwerkelijk illegaal werkzaam is geweest - in bevestigend geval de aard en de aanvangsdatum van zijn activiteiten - en of hij op 5 september 1944 in dienst is getreden van de B.S.

Een retour-enveloppe sluit ik hierbij in.

Voor Uw medewerking zeg ik U reeds bij voorbaat dank.

Het Hoofd van het Bureau Registratie
en Informatie Ontslagen Personeel,

(M.J. van Druten)

Het dossier is in behandeling bij Dhr. Raven, tst. 28.

.....Hij een broer, ik heb een vrind,
Een vader jij, ik heb een kind,
Die in de klauwen van het beest
Tot in den dood zijn trouw geweest.

Zeer kostbaar is hun deel en lot
In het rechtvaardig oog van God.
Zij zijn de deuren doorgegaan,
waarbij de witte engelen staan.
Hun lichaam is als graan gezaaid,
Maar eenmaal wordt de oogst gemaaid.

D.v.d.Stoep.

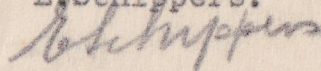
N.B.S.
District Salland.
Groep Bergentheim.

Betaald aan den Heer A.Stoel, Bergentheim,
45 Liter Benzine à 30 ct. f. 13,50.

Bergentheim, 1 April 1945.

A handwritten signature, likely of A. Stoel, consisting of stylized initials and a surname.

De Cdt.
E. Schippers.

A handwritten signature, likely of E. Schippers, written in a cursive script.

Bergentheim

District Salland

9 April 1945.

Uw aandacht wordt erop gevestigd, dat de gevechtsrapporten met den meesten spoed in drievoud aan mij dienen te wrden toegezonden.

Genoemde gevechtsrapporten behooren te omvatten een uitvoerige omschrijving van de voorgevallen gebeurtenissen en/of de verrichte daden, waar een en ander plaats vond, wanneer en hoe laat.

Tevens dient in voorkomend geval te worden vermeld het aantal gesneuvelden alsmede wanneer, waar en hoe laat ter aarde bestelling plaats vindt, alsook het aantal gewonden.

Verder zie ik per omgaande van U tegemoet een duidelijke appellijst omvattende de namen van de onder Uw commando staande leden der N.B.S., hun adres, huisnummer en woonplaats, rang, soort van wapen en nummer der legiti-matiekaart.

Tenslotte wordt nog medegedeeld, dat opgaven van door Uw mannen nog benoodigde kleeding- en uitrustingsstukken door mij worden tegemoet gezien.

Aan Kringcommandanten

De wnd. districts- odt
van Salland

(Freddy)

w.g. Freddy

Groep, Bergentheim.

Gevechtsrapport. van 11 April 1945.

In den loop van den dag door de verschillende patrouilles geen bijzonderheden vernomen. Duitsers worden niet meer gesignaleerd. Bruggen Bergentheim en Bruchterveld zodanig versterkt dat Geallieerde troepen zonder bezwaar kunnen passeren. Verschillende verdachte personen worden voortdurend geschaduwd, zodat bij het geringste bewijs onmiddellijk ingegrepen kan worden. Aan uur van spertijd wordt streng de hand gehouden. Alles gaat s'n normale gang.

De Cdt. Henk.

Groep Bergentheim Gevechtsrapport van 12 April 1945.

Overdag geen gebeurtenissen van groot belang. Een kleine sleepboot, waarvan de motor door de Duitsers was beschadigd, is gemaakt. Geen vijandelijke elementen meer gesignaleerd. In den nacht van 12 op 13 nog een Duitser gesignaleerd. Tot arrestatie kon echter niet worden overgegaan. Tegen sommige personen bestaat verdenking zich tot plundering te hebben laten verleiden op Duits grondgebied. ~~Kwantale~~ Mastregelen hiertegen zijn voorbereid. In den morgen van 13 April kon tot arrestatie van twee Landwachters worden overgegaan Plus een geëvacueerde N.S.B.er.

De Cdt. Henk.

14 April 1945.
Gevechtsrapport van
13 April.

N.B.S.
District Salland
Groep Bergentheim.

Zoals in het rapport van gisteren reeds terloops werd meegedeeld, kon nog worden overgegaan tot arrestatie van twee Landwachters en een niet minder onnederlands doortrekkend evacu  .

Verschillende vrouwen van N.S.B.ers werden te werk gesteld Zwarte handel wordt met alle kracht tegengegaan. Evenzo met het roven van sommige personen op Duits gebied. Tegen z.g. vordering, zonder vorderingsbewijs, en zonder noodzakelijkheid wordt   streng opgetreden. De Afd. van het Rode Kruis wordt alle mogelijke hulp verleend wat nog wel eens wordt gevraagd.

Overdag en 's nachts was alles volkomen rustig. Alle doortrekkende personen worden aan een strenge controle onderworpen.

Medewerking burgerbevolking is heel goed.

Houding en gedrag manschappen laat niets te wensen over en kan zeer goed worden genoemd.

Elk der mannen wordt gelegenheid gegeven z'n persoonlijke aangelegenheden te regelen.

Alle gevangenen worden zo spoedig mogelijk overgebracht naar Almelo, met een procesverbaal.

De Cdt.
Henk.

Gevechtrapport. van 14 en 15 April 1945.

N.B.S.
District Salland.
Groep Bergentheim.

Bovengenoemde dagen kenmerkten zich door een levendige activiteit der patrouilles, ter opsporing van enkele gevaarlijke individuen. Hun pogingen werden met succes bekroond doordat we de hand konden leggen op een S.D. man en een N.S.B.er. Bovendien verschaften ze ons waardevolle inlichtingen, waarvan een dankbaar gebruik wordt gemaakt. Hetb laat zich aanzien dat we in samenwerking met de politie nog enkele belangrijke arrestaties zullen kunnen verrichten. Verder wordt in samenwerking met de politie een eind gemaakt aan de leegloperij, die zich hier en daar nog voordoet. De nachtpatrouille had geen bijzonderheden te melden.

Bergentheim, 16 April 1945.

De Cdt.
Henk.

Gevechtersrapport van 16 April 1945.

N.B.S.
District Salland.
Groep Bergentheim.

De nachtpatrouille bracht geen bijzonderheden.
Overdag kon door aanwijzing van een gevangen N.S.B. er nog beslag
gelegd worden op goederen afkomstig van gevluchte N.S.B.ers.
Twee man uitgestuurd ter opsporing en arrestatie van enkele gevaarlijke
individueen, met behulp van de ter plaatse zijnde N.B.S. (Heiligerlee)
keerde tot op heden nog niet terug.
Voor Wijk 18 man gereed, wachtend op nadere orders.
In enkele gevallen van zwarte handel kon worden ingegrepen.
N.S.B. vrouwen zijn tewerk gesteld voor schoonmaak.
Allen die doelloos rondalenteren worden verplicht gesteld zich te melden
en wordt^{te} werk toegewezen.
In alle gevallen was er^{te} een prettige samenwerking tussen Politie en
N.B.S.

Bergentheim, 17 April 1945.

De Cdt.
E. Schippers.

Gevechtsrapport van 17 April 1945.

N.B.S.
District Salland.
Groep Bergentheim

Vanwege de mogelijkheid van detachering naar Wijhe van een groot gedeelte der manschappen werden de wachten en patrouilles tot een minimum beperkt. Overdag en 's nachts is alles hier volkomen rustig. Het detachement voor Wijhe hield zich bezig met het schoonmaken der wapens, exercitie, uitrusting enz. De overige manschappen verrichtten controledienst, bewaking en patrouille. 'S Nachts verrichtten verschillende burgers wachtdienst.

Bergentheim, 17 April 1945.

De Cdt.
E. Schippers.

Gevechtsrapport van 18 en 19 April.

7 N/B1.S.
District ~~Sal~~ and.
Groep Bergentheim.

Twee mannen uitgestuurd inden nacht van Zondag op Maandag j.l. naar Groningen ter opsporing en arrestatie van enkele gevaarlijke individuen mocht met succes bekroond worden.

5 personen konden worden gearresteerd, waaronder 1 dame.

Verder konden twee wagens met inhoud in beslag genomen worden, die naar hier getransporteerd worden. Veelal moet de inhoud van diefstal afkomstig zijn, door het achterhouden van goederen bij de liquidatie van inboedels van gevangen genomen Nederlanders.

18 April vertrok een detachement ter sterkte van 12 man naar Wijhe. De overblijvende groep is zodoende niet in staat geweest uitgebreide patrouilledienst te verrichten.

Byzonderheden werden ~~hi~~ niet gemeld.

Bergentheim, 19 April 1945.

De Cdt.
E. Schippers.

Gevechtsrapport van 30 en 31 April 1945.

M.B.S.
District Salland.
Groep Bergentheim.

Van gevechtsrapport kan eigenlijk niet meer gesproken worden, daar geen enkele krijgshandeling zich mer voordoet.

Des niettegenstaande hebben de manschappen de handen vol werk met het bewaken van gevangenen en het patrouilleren, door vertrek van een groot gedeelte naar Wijhe.

Onder de manschappen heerst een goede geest. Volvoeren de hun opgelegde taak naar behoren. Wanklanken worden niet vernomen.

Eventuele fouten, die hun onder het oog gebracht worden worden zonder meer als fout erkend.

Eventuele op- of/aaanmerkingen worden op correcte wijze kenbaar gemaakt, door de manschappen.

Hun optreden bij controle mag geroemd worden.

Bergentheim, 31 April 1945.

De Cdt.
E. Schippers.

Gevechtrapport van 22 April 1945.

N.B.S.
District Salland.
Groep Bergentheim.

Dese 24 uur gingen ongemerkt voorbij. Geen enkele gebeurtenis van enig belang deed zich voor. Alles verliep normaal. Bewakings en patrouille dienst werden naar behoren verricht. Nogmaals mag gewag worden gemaakt van de kameraadschappelijke geest onder de groep, de gehoorzaamheid, bereidwilligheid en opofferingsgezindheid.

Bergentheim, 22 April 1945.

De Cdt.
B. Schippers.

Bakker Zusters

~~Versma Bergenheer~~

Bergenheer
~~Landenberg~~

Wilt gij aan den ordonnans even opgeven of er voor De N.B.S. ers bij jullie een pink of een varken geslacht is?

Is dit niet het geval dan moeten jullie even opgeven hoeveel mensen bij burgers gegeten hebben en gedurende hoeveel dagen. Het ransoen is vastgesteld op 2 ons per persoon (vleesch) en 1/2 ons vet. Stuur in dat geval tevens een van jullie mensen met auto of paard en wagen om het vleesch op te halen.

De Verz. officier.

Com

(Gerard)

Vonbeeld:

...	mensen	...	dagen	à	2 ons	vleesch	...	kg	vleesch
...	"	...	"		1/2 "	vet	...	"	vet

13 April 1945.

No.81.

Onderwerp:

Woning.(vordering).

N.B.S.

District Salland.

In verband met Uw schrijven van 11 April 1945, betreffende vordering woning, bericht ik U, dat mijnerzijds geen bezwaar bestaat tegen het betrekken daarvan.

Alvorens U overgaat, genoemd huis te bewonen, draag ik U op, dat indien het meubilair ter plaatse eigendom is van een N.S.Ber, daarvan een inventarislijst wordt opgemaakt, in 2-voud, waarvan één exemplaar aan mij wordt toegezonden.

Bovendien wordt in dat geval door U een verklaring geteekend, waarin U zich bereid verklaart, dat indien U gebruik wenscht te maken van genoemd meubilair, U de zorg hiervoor op U neemt.

De Districts-Commandant,
o/l de Chef-Staf,

Aan Cdt. Bergentheim.

J. Th. Walta
(J. Th. Walta)